

Vk 123080

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
: กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลธัญญา
อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์

นายเศรษฐชัย ธารไชย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

เรื่อง : ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัย : นายเศรษฐชัย ธารไชย

ได้รับอนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนธิ เตีเมืองชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา เจริญศิริ)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สมศักดิ์ พรหมเคื้อ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยูภาศ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ จีระสมบัติ)

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งได้นำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์เชิงหลักการทฤษฎีของตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม และลักษณะสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาล ตำบลชัยภูมิ ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชน
2. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมมติฐานการวิจัย
3. ลักษณะหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาล ตำบลชัยภูมิ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชน

ประมวล วะสี (2541, น. 43 – 44) ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ ดังนี้ เศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของัวเองให้เข้มแข็ง ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคม คือชุมชน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง ประกอบสัมมาอาชีพของชาวบ้านที่เน้นการช่วยเหลือร่วมมือกัน ในรูปกลุ่มกิจกรรมการเกษตร ต่อเนื่องการเกษตร และนอกภาคเกษตรในระดับครอบครัว เพื่อพอกินพอใช้ และกิจกรรมกลุ่มอาจขยายสู่ระดับชุมชนและสู่ภูมิภาคในอนาคต ในการนี้ได้เน้นจุดหมายเพื่อให้คนมีความสุขและชุมชนมีความเข้มแข็ง (กระทรวงมหาดไทย, 2541, น. 109 – 112)

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง “คนนั้นแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน” เป็นที่ตั้ง โดยคำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์ และทรัพยากรท้องถิ่น (สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2541, น. 55 – 56)

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน อันประกอบด้วยกิจกรรมทางการผลิต กิจกรรมทางการขายผลผลิต กิจกรรมการซื้อขายและการบริโภคของชุมชนและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดค่าจ้าง ค่าเช่า และกำไรของชุมชน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542, น. 88)

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2542, น. 63 – 71) ได้กล่าวถึงสาเหตุ หรือปัจจัยแห่งปัญหาความยากจน และยากไร้ของคนไทยที่ประสบอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน คือ

1. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหรอและลดน้อยลงตลอดเวลา
  2. ความเอื้ออำนวยของดินฟ้าอากาศที่มีการแปรปรวนตลอดเวลาและไม่สามารถควบคุมได้
  3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรที่เพิ่มมากขึ้นในครอบครัวที่ยากจนอยู่แล้ว
  4. การดำเนินชีวิตอย่างประมาท ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย และขาดการพึ่งตนเอง
  5. การประกอบอาชีพในด้านเศรษฐกิจไม่พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง
  6. เทคโนโลยีการเกษตรที่สนองความต้องการไม่มีประสิทธิภาพ และพอเพียงเหมาะสม
- ดังนั้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีความสมดุลเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและยากไร้ ได้แก่
1. การวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกับผู้ผลิตชาวชนบทในพื้นที่
  2. ปรับปรุงเทคโนโลยีบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง
  3. ระดมเงินออมในบริบทของความช่วยเหลือระหว่างสมาชิกของชุมชน
  4. การพัฒนาสังคม ด้วยการฟื้นฟูวัฒนธรรมของหมู่บ้าน สนับสนุนแบบอย่างที่ดีของผู้นำในชนบท และปลูกจิตสำนึกในการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มกน้อย ไม่ฟุ่มเฟือย
  5. ชาวชนบทเป็นผู้รับผิดชอบเศรษฐกิจของตนเอง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2542, น. 134 – 172) ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนนั้นเป็นสาระและแก่นแท้ของสังคมเพราะชุมชนนั้นเน้นคุณค่าความเป็นคนและน้ำใจความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนมนุษย์ การวิจัยท้องถิ่นเป็นการวิจัยเพื่อนฟื้นฟูเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถกำหนดชีวิตของตนเอง ณ ระดับครอบครัว เพื่อให้รู้จักตนเองโดยมีข้อมูลสำคัญ 3 ประเภทคือ

1. สภาพของอากาศ ลักษณะพื้นที่ ภูมิประเทศ การใช้ที่ดิน และนำองค์ประกอบด้านประชากร ความหนาแน่นของประชากร การเพิ่มของประชากร กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชน ผลผลิตต่อหน่วยที่ดิน เครื่องมือที่จะบูรณาการความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน เทคนิคการผลิต พันธุ์พืช สัดส่วนของพืชในการเพาะปลูก ชนิดและปริมาณของสัตว์เลี้ยง การแปรรูปผลผลิต การเกษตร หัตถกรรมและอุตสาหกรรม การบริโภคในชุมชน ผลผลิตขายในและภายนอกกระยะทางจากตลาด ลักษณะการถือครองที่ดิน สัดส่วนของผู้เช่าที่ดิน สภาพคล่องทางการเงินของชาวนา

สถาบันเครดิต การเป็นหนี้และเจ้าหนี้ของครัวเรือน ส่วนเกินของผลผลิตการค้าและการสะสมทุน การรวมกลุ่มของชาวนา สหกรณ์รูปแบบต่าง ๆ

2. ปฏิทินการผลิตและการใช้แรงงานของชาวนาตลอดปี จำนวนวันทำงานวันพักผ่อน และวันไปร่วมงานเทศกาล

3. บัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือนใน 1 ปี

2.1.1 ทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบท

การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบทที่สามารถพึ่งตนเองได้ด้วยปัจจัยที่สำคัญ 5 ด้าน หรือ TERMS ซึ่งประกอบด้วย Technology, Economic, Resource, Mental and Socio - Cultural (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2542, น. 68) ที่นำมาเป็นหลักในการศึกษาวิจัยปรากฏการณ์ในชนบททั้งในด้านการพึ่งตนเองและการพัฒนาชนบทรวมถึงการสร้างสมดุลของชาชนบทโดยมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นพลวัตรซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1.1 การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี (Technology Self – Reliance : T)

หมายถึง ชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการทำนา ทำไร่ หรือรวมถึงการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน การติดต่อค้าขาย หรือแม้แต่การประกอบอาชีพด้านการบริการซ่อมเครื่องจักร เทคโนโลยียังมีส่วนช่วยในการสื่อสารติดต่อกับภายนอกชุมชนทำให้ได้รับข่าวสารที่ดี รู้จักการประชาสัมพันธ์ การบริหารโครงการ เทคโนโลยียังหมายถึงของสมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่นที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งในอดีตชนบทเป็นการพึ่งพาเทคโนโลยีของตนเองในลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาเป็นเวลานาน ทั้งด้านการประกอบอาชีพ เช่น การเพาะปลูกโดยใช้พืชพันธุ์ท้องถิ่นที่มีลักษณะพิเศษ ปุ๋ยธรรมชาติ ทำการเกษตรแบบผสมผสาน การดูแลรักษาสุขภาพร่างกายของตนเอง ซึ่งเทคโนโลยีพื้นบ้านทั้งหลายต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเศรษฐกิจสังคม โดยไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.1.1.2 การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Self – reliance : E)

หมายถึง ชุมชนสามารถดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจได้ด้วยตนเอง โดยที่ประชาชนในชุมชนมีอาชีพเลี้ยงตัวเองให้มีรายได้พอเพียง สามารถซื้ออาหารหรือปัจจัย 4 อย่างอื่นได้และยังอาจ หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนสามารถซื้อสิ่งของยารักษาโรคไปพบแพทย์เพื่อรับการรักษาพยาบาล การรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ซื้ออุปกรณ์การศึกษาเพื่อตนเอง และบุตรหลานในการศึกษาเล่าเรียน พัฒนาให้มีความเฉลียวฉลาดเพิ่มมากขึ้น การประกอบอาชีพที่อยู่ในรูปแบบความพอดี พอเพียง ไม่เน้นผลประโยชน์ที่เป็นวัตถุกำไรแต่เน้นที่การพึ่งตัวเองเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมากกว่าการแข่งขัน

2.1.1.3 การพึ่งตนเองในด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Nature Resource Self – Reliance : R) หมายถึง การพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ทรัพยากรธรรมชาติในที่นี้ หมายถึงสิ่งใด ๆ ที่มีอยู่ธรรมชาติในชุมชนหรือสามารถหามาได้ เช่น ดิน น้ำ ป่า สัตว์บก และสัตว์น้ำ รวมทั้งแร่ธาตุต่าง ๆ ที่มีค่าและความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ ชุมชน สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินั้นและสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ไม่ให้เกิดเสื่อมเสียไปจนหมดสิ้น หรือไม่ทำให้ธรรมชาติเสียความสมดุล เป็นการดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานความคิดของการอยู่ร่วมกัน มองเห็นธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความพอดีรวมถึงการยึดมั่นในประเพณีที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

2.1.1.4 การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ (Mental Self – Reliance : M) หมายถึง ในชุมชนนั้นมีบุคคลที่มีจิตใจเข้มแข็ง และมั่นใจว่าจะช่วยตนเองพึ่งพาตนเองได้ และยังรู้จักพอ ขบไม่โลภมากเกินไป หรืออยากได้อะไรก็อยากมีจนเกินความสามารถของตน สามารถที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการหาเลี้ยงชีพ หรือพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นการที่บุคคลพึ่งตนเองได้ทางจิตใจแล้วยังเป็นรากฐานของการพึ่งตนเองด้านอื่น เช่น สังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีอีกด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าการพึ่งตนเองทางด้านจิตใจเป็นแนวทางการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ซึ่งสนับสนุนให้คนมีคุณธรรม หรือใฝ่คุณธรรม อันจะก่อให้เกิดความเมตตา กรุณา เอื้ออาทรต่อกันให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเกิดความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของคุณธรรม

2.1.1.5 การพึ่งตนเองในทางสังคม วัฒนธรรม (Social – Culture Self – Reliance : S) หมายถึง การให้ความสำคัญของประเพณีภายในท้องถิ่นเป็นหลักการรักษาสืบทอดประเพณีของท้องถิ่นจะมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรักท้องถิ่น โดยมีประเพณีเป็นสิ่งเชื่อมโยงความเป็นปึกแผ่นของสังคมในภาคชนบทที่มีผลถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและคนอื่นเป็นการสร้างความสามัคคี และส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม

1) การมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของหลักการ PAR (Participation Action Research) คือ การดำเนินการพัฒนาและวิจัยการพัฒนาพร้อม ๆ กันไปโดยทั้งเจ้าหน้าที่พัฒนา และประชาชนช่วยกันดำเนินการซึ่งหลักการแข่งขันนี้เป็นการแสดงถึงความพยายามทำงานอย่างรอบคอบเพื่อให้ดำเนินงานไปตามเป้าหมายที่วางไว้แต่การมีส่วนร่วมในที่นี้คือการที่สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนในการ ร่วมคิดตัดสินใจ และร่วมประเมินกิจกรรมที่ชุมชนได้กำหนดขึ้นเองอันก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

2) การจัดการ เป็นการพัฒนาชุมชนแบบจัดการ ซึ่งประกอบด้วย การรู้จักตนเอง หรือศึกษาตนเอง เพื่อให้ชุมชนรู้ว่า สภาพชุมชนเป็นเช่นไร มีปัญหาอะไร และมีความต้องการอะไร การส่งเสริมการศึกษาอบรม เพราะหลักการจัดการทั่วไปต้องมีการวางแผน การจัดทำล้งคน การลงมือดำเนินการและประเมินผล ซึ่งจะต้องได้รับการศึกษาอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจอันนำไปสู่ การคิด การตัดสินใจ และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ และการสร้างกลุ่มเพื่อช่วยตนเอง อาจเป็นคณะกรรมการ คณะทำงาน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ มีประโยชน์ต่อการจัดการและจำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมาย

สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบท การมีส่วนร่วมและการจัดการ คือหลักสำคัญที่ใช้ในการดำรงชีวิตปัจเจกชนและชุมชน ไปตามวิถีชีวิตวัฒนธรรมของไทยที่อยู่บนพื้นฐานของศักยภาพความสมดุลระหว่างมนุษย์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ได้อย่างมีความสุขร่วมกัน ประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำทฤษฎีนี้มาวิเคราะห์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเองจะมีความยั่งยืน ต้องประกอบไปด้วยปัจเจกชนสามารถพึ่งตนเองได้แล้ว การเพิ่มศักยภาพและความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับปัจเจกชนและชุมชนได้แก่การสร้างให้บุคคล และชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมและการจัดการให้เป็นพลังที่มีการขับเคลื่อนอยู่ในหมู่บ้าน ชุมชน และสังคมนั้น ๆ ตลอดเวลา

จากการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเองเป็นการมองวิถีชีวิตความเป็นอยู่คนในครอบครัว แต่ละครอบครัว และมองผลการพัฒนาหมู่บ้านอย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม โดยเฉพาะเรื่อง การทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของชาวบ้านให้เพียงพอแก่ตนเองและครอบครัว ด้วยการ นำกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง การรู้จักประมาณตน คือหลักในการดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตการพึ่งตนเอง มาเป็นแนวทางในการวิจัย นั่นคือ การพัฒนาหมู่บ้านทุก ๆ ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน อันได้แก่ การพัฒนามนุษย์ สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการให้หมู่บ้านหรือชุมชน มีเศรษฐกิจแบบพอเพียง คือ มีรายได้พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง การสร้างรายได้ให้สมดุลกับรายจ่าย และพยายามให้มีเหลือเก็บ จึงเรียกได้ว่าครอบครัวมีความอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็งมีเสถียรภาพและความยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัย จึงได้รวบรวมปัจจัยเบื้องต้นที่มีความสำคัญทำให้เกิดความสมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจ หรือทั้งด้าน เศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของผู้นำครอบครัวและชุมชน ได้แก่ ปัจจัยเบื้องต้นทั้ง 7 ด้าน ที่ส่งผลให้ชาวบ้านในหมู่บ้านมีสถานะที่สมดุลทั้งทางร่างกายและจิตใจตามอัตถภาพ นั่นคือ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตมีความสุขที่เรียบง่ายเหมือนดังแต่ก่อนชุมชนมีความมั่นคงยั่งยืนเป็นปึกแผ่น เข้มแข็ง ไม่แปรเปลี่ยนไปโดยง่ายเมื่อได้รับผลกระทบใด ๆ ก็ตาม

2.2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมมติฐานการวิจัย

จากการชี้แจงถึงหลักการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง และหลักทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบทได้กล่าวมาข้างต้น ในลำดับต่อไปผู้วิจัยได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีอื่นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมมติฐานการวิจัยถึงรายละเอียดในลำดับต่อไป

- 2.2.1 เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเอง
- 2.2.2 เศรษฐกิจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
- 2.2.3 ทรัพยากรธรรมชาติกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
- 2.2.4 จิตใจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเอง
- 2.2.5 สังคมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
- 2.2.6 การมีส่วนร่วมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเอง
- 2.2.7 การจัดการกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเอง

2.2.1 เทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การยอมรับและการนำความรู้ วิธีการ เครื่องมือ สิ่งประดิษฐ์หรืออุปกรณ์ ทั้งที่เป็นของดั้งเดิมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งที่ค้นพบใหม่เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และดำรงชีวิต ซึ่งมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและปัจจัยพื้นฐานหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ การนำดินจากมาเย็บเป็นตับจาก ต้นกก และ เตย ที่นำมาสานเป็นเสื่อ การดูแลรักษาตนเองโดยใช้ยาสมุนไพร การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกปุ๋ยชีวภาพ โดยการหมักพืช เศษอาหาร หอยเชอรี่ หัวปลาล้าง น้ำมะพร้าว และกากน้ำตาล การใช้สปริงเกอร์ (Sprinkler) รดน้ำ การใช้เครื่องฉีดพ่น

จากการที่มนุษย์รู้จักการสร้างเทคโนโลยีคือ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์บางส่วนมาประยุกต์ให้มีคุณค่าทางการปฏิบัติ การใช้เครื่องมือ เครื่องจักรกล วัสดุ ระบบกระบวนการเพื่อการผลิตสินค้า การแปรรูปทางการเกษตร หรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตและการบริการ ทำให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้นและนำพาความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมาสู่ประชาชน ทำให้ความยากจนได้รับการแก้ไขและขจัดให้หมดไปการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้นนั้นคือการมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่นเดียวกับ Hopkins and Ven (1983, p. 79) เชื่อว่า การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ จะต้องอาศัยทฤษฎีการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยด้วยพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การออม การลงทุน Huntington (1968, p. 23) กล่าวว่ากิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ มิได้จำกัดอยู่เพียงอย่างเดียวหรือสองอย่าง หากต้องมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ระดับของความชำนาญสูงขึ้น ส่งผลต่อการขยายตัวและเพิ่ม

ความสามารถในการนำทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ได้อย่างกว้างขวางจนเกิดเป็นระบบและเครือข่ายทางเศรษฐกิจได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งจะต้องทำให้เทคโนโลยีมีความเหมาะสมและถูกพัฒนาขึ้นมาในแต่ละท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และภูมิปัญญาที่ชาวบ้านที่ได้สะสมและถ่ายทอดมาอันเป็นการปรับปรุงตามยุคตามสมัย นั้นหมายถึงการนำความเจริญก้าวหน้าจากภายนอกมาผสมผสานและบูรณาการขึ้นมาให้เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งสามารถควบคุมได้โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม

สีลาภรณ์ นาคทรพร และปกรณ จริงสูงเนิน (2537) ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างภูมิปัญญาของชาวบ้านคือหัวใจสำคัญในการแก้ไขปัญหาทุกด้านของชุมชน เป็นการเริ่มและนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์

เสรี พงศ์พิศ (2539, น. 33) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมประกอบกับแนวความคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเองจนเกิดการหลอมรวมเป็นแนวคิดที่มีลักษณะเฉพาะของตน และพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัยในการแก้ปัญหาการดำรงชีวิต ดังผลการดำเนินงานของชาวไร่เรียงซึ่งเป็นชุมชนตัวอย่างที่ทำให้เกิดยุทธศาสตร์ในสังคมไทยอันเป็นต้นแบบสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540, น. 45, อ้างถึงใน Orinado, 1988) ได้ทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในอเมริกาเหนือ และได้พบว่า ศาสตร์ของประชาชนเรื่องพื้นบ้าน ความรู้ประชาชน ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นความรู้ชาวบ้านที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชน เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของเขา ความรู้ดังกล่าวไม่ได้จัดเข้ารหัสเก็บไว้ แต่เป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้อย่างมีพลังและที่สำคัญยิ่งคือสิ่งที่ช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอดอย่างสร้างสรรค์ด้านการผลิต และช่วยในด้านการทำงาน เป็นสิ่งที่สะสมมากกว่าศตวรรษแล้วอันเป็น โครงสร้างความรู้ที่มีหลักการเหตุและผลในตัวเอง

สังคีต พิริยะรังสรรค์ (2542, น. 32) ได้เสนอ “กลยุทธ์สองขา” ในการพัฒนาชนบทและสังคมของไทยด้วยยุทธศาสตร์การผลิตเพื่อส่งออกและยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยปรับให้เศรษฐกิจชุมชนเป็นการผลิตขนาดเล็กและขนาดย่อมของชุมชน ด้วยการใช่วัตถุดิบและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

สุชาติ เกตยา (2542) พบว่า การมีภูมิปัญญาชาวบ้านที่แตกต่างกัน การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านระดับมากจะพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากกว่าที่มีภูมิปัญญาปานกลางและน้อย

จากทฤษฎีกระบวนการติดต่อสื่อสาร ของ Roger and Shoemaker (1973, pp. 33 – 34) ได้สรุปขั้นตอนของการรับรู้วิทยาการใหม่ไว้ 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนตระหนัก หมายความว่า บุคคลได้รับรู้เหตุการณ์ใหม่เป็นครั้งแรก แต่ขาดความรู้อย่างแจ่มชัดในวิทยาการนั้น ยังขาดข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติม เช่น ทราบว่าขณะนี้มีเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรชนิดใหม่เกิดขึ้น

ขั้นการสนใจ หมายความว่า บุคคลเริ่มสนใจในความใหม่และความพยายามหาความรู้เพิ่มเติม เช่น เทคโนโลยีนั้นมีประโยชน์อย่างไรบ้าง หาได้จากที่ไหน

ขั้นการประเมินค่า หมายความว่า บุคคลคิดทบทวนได้ตรงถึงผลดีผลเสียของความรู้ใหม่อยู่ในใจ เช่น วิเคราะห์เปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อ

ขั้นทดลอง หมายความว่า บุคคลนำความรู้ใหม่ไปทดลองปฏิบัติโดยเริ่มจากขนาดเล็ก ๆ เพื่อดูผลก่อนการตัดสินใจยอมรับ เช่น นำเทคโนโลยีนั้นไปใช้จริง

ขั้นการยอมรับ เป็นขั้นตอนตกลงใจที่จะนำวิทยาการใหม่ไปปฏิบัติอย่างเต็มที่ เช่น การยอมรับหรือปฏิเสธเทคโนโลยีนั้นตลอดไป

จากทฤษฎีและผลการวิจัยที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านคือองค์ความรู้ที่เกิดจากระบวนการพัฒนาเทคโนโลยีในแต่ละท้องถิ่นภายใต้การสะสมและถ่ายทอดประสบการณ์ต่อ ๆ กันมา ซึ่งทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และสามารถพึ่งตนเองได้หลาย ๆ ด้าน เพราะเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดการนำทรัพยากรมาใช้อย่างกว้างขวาง เหมาะสมสอดคล้องอย่างสร้างสรรค์กับสภาพเศรษฐกิจ รายได้สังคมวัฒนธรรมและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นตามความจำเป็นหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์แห่งการพึ่งตนเอง ด้วยผลการวิจัยที่พบว่าภูมิปัญญาต่างกัน ระดับความสามารถในการพึ่งตนเองแตกต่างกัน ดังนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านจึงมีความสัมพันธ์ที่สำคัญโดยตรงกับการดำรงชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นและเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพึ่งตนเอง

จากมูลเหตุดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยนำเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นปัจจัย เหตุที่ทำให้เกิดหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในการวิจัยครั้งนี้

2.2.2 เศรษฐกิจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

เศรษฐกิจ หมายถึง รายได้ที่เกิดจากการประกอบอาชีพที่สุจริตบนพื้นฐานความสามารถของตนเอง การประหยัดลดค่าใช้จ่ายเพื่อเพิ่มรายได้ให้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ตลอดไปอย่างมั่นคง การเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรด้านเงินทุนเพื่อการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้ใช้น้ำกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

การเข้าเป็นสมาชิกในโครงการพักชำระหนี้ การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ครอบครัวมีอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่ทำให้มีรายได้สม่ำเสมอตลอดทั้งปี มีการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ การมีแรงงานภายในครอบครัวอย่างพอเพียงในประกอบอาชีพหรือดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ ดังทฤษฎีว่าด้วยการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ

สุพรรณิ ไชยอำพร (2529) ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครื่องมือวัดความพยายามการพึ่งตนเองสำหรับชาวนาไทย ผลสรุปว่า ชาวนาให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญทางด้านจิตวิทยา

พิเชียร ลิ้มปีห้วงอยู่ (2530) วิจัยพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการเนื่องจากพระราชดำริ ศึกษาเฉพาะกรณี โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า โครงการสามารถทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น มีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอกับความต้องการมากขึ้น มีความสมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่ายในครอบครัวมากขึ้น

อุทัย คุณยเกษม (2538) วิจัยเรื่องปัจจัยบุคคลกับการพึ่งตนเองพบว่า เงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกื้อหนุนภาวการณ์พึ่งตนเองของแต่ละบุคคล คือเงื่อนไขการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน มีเงินทุน และมีแบบแผนการผลิตที่ผสมผสานการผลิตเพื่อบริโภคมิใช่ผู้ขาย การจัดการที่เป็นระบบการเรียนรู้ที่เท่าทันเหตุการณ์กับสภาพภายนอก ความรู้ในกิจกรรมที่ทำ การมีความมุ่งมั่นพยายาม การมีแบบแผนการดำรงชีวิต การตั้งกลุ่มต่าง ๆ

ชอบ เข้มกลัด (2539, น. 8) กล่าวว่า การพึ่งตนเองได้นั้นจะต้องดำเนินธุรกิจอย่างครบวงจร โดยเฉพาะการมีเงินทุนของตนเอง หรือมีแหล่งเงินทุนจากภายนอกมาช่วยสนับสนุน

สุริย์พร เหลี่ยมวรารังกูร (2541, น. 12) ได้ให้ความสำคัญเรื่องการเงินเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเสนอมาตรการต่าง ๆ ซึ่งเป็นมาตรการระยะยาวเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การว่างงาน และความไม่เท่าเทียมกันโดยให้ความสำคัญต่อสาขาการพัฒนาที่เป็นผลดีแก่เกษตรกรรายย่อย ผู้ไม่มีที่ทำกินและผู้รับจ้างทางการเกษตร พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อเทคนิคการผลิตที่ใช้แรงงานมากกว่าการใช้ทุนและเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนา

ปรเมษฐ์ กาญจนวรารังกูร (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองสำหรับสตรี พบว่า มโนทัศน์ของการพึ่งตนเองนั้นคือการที่แต่ละประเทศสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่จากทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรด้านการเงิน

Rostow (1991, p. 123) ได้กล่าวว่า การออมและการลงทุนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะการสะสมทุนเป็นปัจจัยทำให้ผลผลิตโดยรวมของประเทศเพิ่มขึ้น ซึ่งจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับ การออมทั้งหมดของประเทศ

จากข้อความข้างต้นกล่าวว่าการพัฒนาชนบทสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จได้นั้น ควรมีการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันด้วยวิธีการส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนได้พัฒนาตนเองเพื่อสร้างเสริมรายได้ให้สามารถเลี้ยงดูอุ้มชูตนเองได้ และสังคมไทยจำเป็นต้องมีความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพื้นฐานอย่างแท้จริงเพื่อจัดความยากจนของคนทั้งประเทศได้พร้อมๆ กับการสร้างฐานะทางสังคมและธรรมชาติแวดล้อมให้ฟื้นฟูบูรณะเพิ่มพูนขึ้นเต็มประเทศ ด้วยการยึดหลักคุณธรรมในการประกอบอาชีพเพื่อให้เกิดรายได้เลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวตลอดไปอย่างมั่นคงและมีส่วนเกิดไว้เป็นทุนต่อไปในอนาคต การรู้จักประมาณตน การทำเกษตรผสมผสานเพื่อมีอาหารไว้กินได้ตลอดทั้งปี รู้จักประหยัดลดค่าใช้จ่ายเพิ่มรายได้ มีความมานะพยายามในการสร้างอาชีพเสริม นอกจากนี้คนแต่ละในชุมชน หรือหมู่บ้านต้องมีความสัมพันธ์กันในเชิงด้านเศรษฐกิจด้วยการแบ่งปันการช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่ใช่การแข่งขันแย่งชิงมุ่งแสวงหาผลประโยชน์และกำไรโดยไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบต่อทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นทุนสำหรับคนทุกคนให้หมดสิ้นไป ดังนั้นการพึ่งตนเองได้นั้นประชาชนทุกคนจำเป็นต้องตระหนักและสำนึกในการใช้ทุนทุก ๆ ด้านและทรัพยากรอย่างมีคุณค่า

สรุปได้ว่าการออม การลงทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ และสามารถแก้ปัญหาความยากจน การว่างงาน ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยการมีรายได้ และมีรายรับสมดุลกับรายจ่าย มีปัจจัยพื้นฐานอย่างเพียงพอ ด้วยมูลเหตุดังกล่าวจึงทำให้นำปัจจัยด้านเศรษฐกิจมาทำการศึกษาและวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้

2.2.3 ทรัพยากรกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ทรัพยากร หมายถึง สิ่งที่มีค่าทั้งปวงที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่มนุษย์ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งผู้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้จะต้องมีจิตสำนึกในคุณค่าใช้อย่างประหยัดและมีประโยชน์คุ้มค่าอย่างสูงสุด พร้อมทั้งมีการป้องกันปรับปรุงบำรุงรักษา สงวนไว้ ซ่อมแซม ฟื้นฟู และพัฒนาทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ให้มีสภาพที่ดีและมีความสมดุลตามธรรมชาติตลอดไป

ประเทศใดที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็น พื้นดินที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยปุ๋ยแร่ธาตุต่าง ๆ ป่าไม้ แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และเพื่อการเพาะปลูก หรือ เป็นแหล่งผลิตพลังงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งผลักดันให้ประเทศนั้นมีศักยภาพนำทรัพยากรเหล่านั้นมาสนองตามความต้องการของประชาชน ทำให้ประเทศมีความเจริญและมั่นคงและมีอำนาจมากกว่าประเทศที่มีทรัพยากรน้อยกว่า เช่นเดียวกับชุมชนหรือหมู่บ้านใดก็ตามที่สามารถนำพืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมีปริมาณ เช่น ต้นกก ต้นเตย หรือต้นจาก ที่มีปริมาณมากมายและขึ้นเองตาม

ธรรมชาติ ได้ถูกนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถใช้สอยหรือจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ ก็จะทำให้ชุมชนนั้น มีความได้เปรียบหากต้องมีการแข่งขันในด้านการค้าการตลาด เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบจากท้องถิ่นอื่นมาเพื่อทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อีกครั้งหนึ่ง

จากอดีตที่ผ่านมาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาได้เปลี่ยนไปจากจุดเดิม ซึ่งเคยให้ความสำคัญในเรื่องของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสังคมในยุคอุตสาหกรรมและความทันสมัยมาเป็นการพัฒนาที่เน้นให้ความสำคัญแก่คน ความต้องการพื้นฐาน การพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาคน ซึ่ง เป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาติถือว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่งผลให้การพัฒนามีลักษณะผสมผสาน ที่เน้นความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมในเอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 3 ปี 2535 ได้กล่าวว่า คณะกรรมาธิการของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development : WCED) ได้ให้นิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ดังนี้ “การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ความสามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการของอนาคตต้องน้อยลง หรือ ด้อยลง” (มันทิน ยมจินดา, 2541, น. 191)

2.2.3.1 การพัฒนาอย่างยั่งยืน

เกษม จันทรแก้ว (2541, น. 11 – 18) ได้กล่าวถึงการใช้อย่างยั่งยืนทรัพยากรธรรมชาติและวิธีการใช้แบบยั่งยืนนั้น หมายถึงการใช้ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้ผลิตผลมาก มีของเสียและมลภาวะเกิดขึ้นน้อย ก่อให้เกิดการฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนมีศักยภาพในการให้ผลผลิตแบบยั่งยืนอย่างต่อเนื่องตลอดไป จะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีที่นำไปใช้นั้นต้องเกิดของเสียและมลภาวะน้อยที่สุดหรือไม่เกิดเลยตามหลักเมื่อเกิดของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมขึ้นมา ต้องเสาะหาเทคโนโลยีการบำบัด การกำจัดหรือเทคโนโลยีการฟื้นคืนสภาพตลอดจนคำนึงถึงเทคโนโลยีนำของมาใช้ประโยชน์ หรือรีไซเคิล (Recycle) มีผลทำให้ของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง หรือแปรสภาพเป็นทรัพยากรที่มีกำลังผลิตได้

2.2.3.2 ลักษณะการใช้ทรัพยากร

การบริโภคโดยตรง หมายถึง การใช้ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เพื่อความเจริญเติบโต มีพลังและความปลอดภัย ได้แก่

- 1) การใช้ทรัพยากรเพื่อปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ยา วัคซีนโรค เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย

2) การใช้ทรัพยากรเพื่อเป็นพลังงาน จะใช้ร่วมกับเทคโนโลยีเพื่อให้ได้งานที่ต้องการ เช่น การใช้ฟืนและถ่านเป็นเชื้อเพลิงหุงต้ม การใช้ก๊าซธรรมชาติ น้ำมันเชื้อเพลิง หรือ การหมักของเสียสละและขยะมูลฝอยเพื่อให้ได้ก๊าซชีวภาพและใช้ในการหุงต้ม หรือการผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยน้ำมันและก๊าซชีวภาพ

3) การใช้ทรัพยากรเพื่อป้องกันภัยพิบัติ เช่น ป่าป้องกันลมพายุ ทำนบกั้นน้ำรอบเมือง

4) การใช้ทรัพยากรเพื่อความสะดวกสบาย เช่น รถยนต์ เฟอร์นิเจอร์ เครื่องยนต์

2.2.3.3 หลักปฏิบัติในการใช้ทรัพยากร

1) ต้องการให้มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์ได้ใช้สอย พร้อมทั้งพึงพิงในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะปัจจัยสี่ ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยของชีวิต

2) ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเชิงอนุรักษ์วิทยานั่นมุ่งหวังที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ประกอบกันอยู่ในระบบมีศักยภาพในการให้ผลแบบยั่งยืน และให้มีความเพิ่มพูน

3) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์วิทยา จะต้องบรรจุแนวทางปฏิบัติในการควบคุมของเสียมิให้เกิดขึ้นภายในระบบสิ่งแวดล้อม

4) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์วิทยาได้ยึดหลักการของอนุรักษ์วิทยาเป็นพื้นฐานซึ่งจะต้องมีการรักษา สงวน ปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

5) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งใด ระบบใดหรือท้องที่ใด มีความต้องการนอกจากจะเกี่ยวข้องกับการใช้ การกำจัดของเสีย การเพิ่มศักยภาพในการผลิต ต้องการให้มีการจัดองค์ประกอบภายในระบบสิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศให้มีความหลากหลายชนิด มีปริมาณสัดส่วนการกระจายในระบบตามเกณฑ์มาตรฐานธรรมชาติที่ทุกสิ่งทุกชีวิตในระบบสามารถอยู่ได้อย่างเป็นสุขและมีความสมดุลตามธรรมชาติ

2.2.3.4 การอนุรักษ์ทรัพยากร

การอนุรักษ์และการจัดเก็บกักทรัพยากรเป็นการควบคุมการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมตามกาลเวลาโดยมีวิธีพอสังเขปดังนี้

1) ทรัพยากรน้ำ ใช้วิธีการสร้างอ่างเก็บน้ำ บ่อเก็บน้ำ สร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ

2) ทรัพยากรดิน ใช้วิธีทำรั้ว ขุดรูง การปลูกหญ้าแฝกคลุมดิน ห้ามทำไร่เลื่อนลอย กำหนดเขตป่าสงวน เขตประวัติศาสตร์ เขตควบคุม

3) ทรัพยากรอาหารและยา ใช้วิธีการใส่เกลือ หรือยาฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ การทำให้แห้ง การทำให้สุก การเก็บไว้ในที่มีอุณหภูมิต่ำ

4) ทรัพยากรไม้ และโลหะ โดยการอาบน้ำยาไม้ การตากไม้ให้แห้ง การเผาให้ผิวภายนอกกลายเป็นถ่าน โลหะเคลือบด้วยสารเคมี

5) การแปรรูปของเสียที่เป็นของแข็ง ได้แก่ขยะ สิ่งปฏิกูล มาใช้ประโยชน์ด้วยการเผาเพื่อให้เกิดพลังงานความร้อนและจี้ถ่าน การนำไปฝังกลบ กากของเสียที่เป็นพิษต้องทำให้มีสภาพเป็นกลาง

6) การซ่อมแซม ได้แก่การเพิ่มโครงสร้างให้ครบ ณ ที่ขาดหายไป การรักษาโดยเทคโนโลยีบำบัด เช่น การเติมอากาศในบ่อบำบัดน้ำเสีย การปลูกป่า

7) การฟื้นฟู ได้แก่ การใช้ธรรมชาติในการฟื้นฟู การป้องกันไฟฟ้าอย่างมีประสิทธิภาพ การห้ามทำไร่เลื่อนลอย การปล่อยน้ำเสียให้ไหลสัมผัสอากาศเพื่อทำให้เป็นน้ำดี

8) การพัฒนา หมายถึง การทำให้ผลผลิตจากทรัพยากรนั้นให้ดีกว่าปกติ โดยใช้วิธีการเทคโนโลยีประสิทธิภาพช่วยให้กลไกสิ่งแวดล้อมทำงานได้ดีขึ้น ได้แก่ การใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งการใช้เครื่องมือเกษตรอื่น ๆ มาปรับปรุงเทคโนโลยีเกษตร

9) การป้องกัน เป็นวิธีการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรที่เคยมี และกำลังถูกทำลาย อาจเป็นการใช้กฎหมาย การประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ การทำรั้วกัน การสร้างขอบเขต การติดป้ายระบุ

10) การสงวน คือ การเก็บไว้มิให้ใช้เนื่องจากเป็นทรัพยากรที่กำลังจะหมด หรือกำลังจะสูญสิ้นโดยการกำหนดระยะเวลาเป็นช่วง ๆ ให้ทรัพยากรพอฟื้นคืนสภาพเดิม

11) การแบ่งเขต เป็นการอนุรักษ์ขั้นสุดท้าย ถ้าไม่สามารถใช้วิธีการอื่นได้แล้ว เนื่องจากปัญหาการไม่มีวินัยทางสังคม หรือกฎหมายไม่รัดกุม ได้แก่ เขตต้นน้ำ เขตป่าไม้ เขตป่าสงวน

2.2.3.5 นิเวศวิทยากับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

พิมาน วงศ์อภัย (2530) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้ ศูนย์บริการนิคมสร้างตนเองโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ลักษณะองค์กรประชาชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีอิสระในการตัดสินใจ และดำเนินการกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรและความสามารถของคน

ในชุมชนมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ขององค์กรสู่สมาชิกอย่างยุติธรรมและเสมอภาค สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรอย่างมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและอย่างมีจิตสำนึก

พิเชียร ลิ้มปี่หวังอยู่ (2531) วิจัยเรื่องการพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการเนื่องจากพระราชดำริ ศึกษาเฉพาะกรณี โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาพบว่า โครงการทำให้ชาวบ้านสามารถใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากขึ้น มีการนำวิทยาการใหม่ๆ มาเพิ่มศักยภาพในการผลิต

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2543, น. 78) ได้ให้ความสำคัญแก่ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลักใหญ่ คือ

1. ความยั่งยืนธรรมชาติ คือ ระบบหล่อเลี้ยงชีวิตของโลกเศรษฐกิจในอดีต ทุกระบบล้วนแต่มุ่งทำลายความยั่งยืนต่อระบบนิเวศ จึงจำเป็นต้องแสวงหาระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่สามารถสร้างความยั่งยืนแก่ธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

2. การแบ่งปันความมั่งคั่งและทรัพยากรธรรมชาติทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกันย่อมเป็นสังคมที่ไร้คุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นการไปแย่งชิงถิ่นฐานของพื้นพันธุ์และสัตว์ป่ามนุษย์จึงเป็นผู้ทำลาย และพยายามครอบครองธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

3. ความยุติธรรมระหว่างคน 2 รุ่น เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะให้คุณค่าแก่คนรุ่นปัจจุบันสูงมากขึ้น โดยไม่ปรียากคนรุ่นอนาคต เพราะคนรุ่นอนาคตยังไม่มีตัวตนยังไม่เกิดการตีค่าแบบวันนี้ดีกว่าพรุ่งนี้เป็นการกระตุ้นให้มีการทำลายธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจระยะสั้นและเบื้องหน้า ไม่มีการส่งมอบความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติให้แก่คนรุ่นอนาคต

4. ค่าของสิ่งแวดล้อมที่ไม่อาจตีราคาได้ การตีค่าทางสิ่งแวดล้อมให้เป็นตัวเงิน เป็นวิธีการอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาอรรถประโยชน์ซึ่งเป็นเพียงค่านิยมในหลายค่านิยมในเรื่องความเป็นจริงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ธรรมชาตินั้นเป็นค่านิยมที่ไม่อาจตีราคาเป็นเงินได้ เช่นเดียวกับค่านิยมทางศาสนา ทางสุนทรียภาพ

จากข้อความที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านทรัพยากรมีผลต่อการพึ่งตนเองได้ของชุมชน ซึ่งสรุปได้ว่าปัจจุบันนี้แนวการพัฒนาประเทศให้มีความยั่งยืนนั้น เป็นการมุ่งพัฒนาคนไปพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันเป็น โดยให้ชาวบ้านในท้องถิ่นชนบทใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้เท่าทันถึงภาวะความจำเป็น มีจิตสำนึกรับผิดชอบและใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าสอดคล้องสมดุล และอยู่ในสภาพที่สามารถฟื้นฟูตัวเองได้ โดยใช้ปรัชญาอยู่ร่วมกันมองธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต นับถือธรรมชาติเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองและดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องและดำรงอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป ดังเช่น จากภาวะวิกฤต

น้ำมันเชื้อเพลิงขาดแคลน ทำให้ราคาสูงมากขึ้น ต้นทุนการสร้างพลังงานสูงขึ้น ส่งผลกระทบไปสู่ ต้นทุนการผลิต ทำให้ต้องมีการคิดค้นน้ำมันชีวภาพซึ่งเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงที่ได้จากการผสมระหว่าง น้ำมันดีเซลกับน้ำมันพืชหรือไขมันสัตว์ สำหรับประเทศไทยได้ใช้น้ำมันมะพร้าวและน้ำมันปาล์ม เป็นส่วนผสมเพื่อแก้ปัญหาวิกฤติแหล่งน้ำมัน โลกและวิกฤติปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงสภาวะการพึ่งตนเองของประเทศไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงยิ่งขึ้น ด้วยการแสวงหาทางเลือกใหม่จากวัตถุดิบที่มีอยู่ในประเทศมาผลิตน้ำมันเพื่อทดแทนการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศ ดังนั้นประชาชนทุกคนพึงตระหนักถึงประมาณ ระยะเวลา คุณภาพ และความหลากหลายที่ทรัพยากรเหล่านั้นจะคงอยู่เพื่อสนองตอบความต้องการมนุษย์ได้ยาวนานเพียงใด

2.2.4 จิตใจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

จิตใจ หมายถึง ลักษณะทางจิตใจที่เอื้อต่อการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในการพึ่งตนเอง การประหยัดและรู้จักประมาณตน มีความขยันหมั่นเพียร การเสียสละ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และการที่น้ำใจ

จากพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาส สัปดาห์ส่งเสริมศาสนาและจริยธรรม 3 – 9 สิงหาคม 2533 ที่วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก ทำให้เกิดข้อคิดได้ว่า ในการประกอบกิจการใด ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้นั้น ต้องอาศัย ความอดสาหะพากเพียร และความซื่อสัตย์สุจริตบนรากฐานสำคัญ และจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และพร้อมที่จะบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่ส่วนรวมรวม นั้นคือทุกคนควรพยายามพึ่งและช่วยเหลือตนเองพร้อมทั้งช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วย

กาญจนา แก้วเทพ (2538, น. 34) ได้ให้ความหมายการพึ่งตนเองและ แบ่งเป็น

2 ลักษณะ

1. บัณฑิตบุคคล คือ การพึ่งตนเอง หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดย บัณฑิตชน และครัวเรือน เพื่อบรรลุการมีหลักประกันของการดำรงชีพ
2. ในลักษณะกลุ่ม คือการพึ่งตนเอง หมายถึง สังคม (กลุ่ม) ที่มีการจัดระบบเพื่อประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตน ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง และการร่วมมือกับผู้อื่นที่อยู่สถานการณ์เดียวกัน ทั้งนี้การพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริงต้องกินความรวมถึงว่า กลุ่มชนนั้นมีความสามารถในการตั้งเป้าหมายและมีสาระในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยความพยายามและกำลังของตน

การพึ่งตนเองของประชาชนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีองค์ประกอบทั้ง

3 ประการ

1. ประชาชนความสามารถคิดและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง หมายถึง สามารถเลือกสรรในการตัดสินใจ และในการพิจารณาแนวทางการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง มีความคิดเป็นของตนเองพิจารณาถึงการดำเนินการใดๆ ได้ด้วยภูมิปัญญาของตนเองซึ่งไม่ใช่เกิดจากถูกรอบงำทางความคิด

2. ประชาชนทุกคนถือว่าเป็นผู้มีศักยภาพในตนเอง และต้องรู้จักนำศักยภาพนั้นๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ทั้งนี้เพราะความเชื่อพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์ ที่เชื่อว่าบุคคลแต่ละคนย่อมมีความสามารถในตนเอง และมีแรงขับที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตมากมายยิ่งๆ ขึ้น

3. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทุกขั้นตอน ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วม 3 ด้าน คือ

- 3.1 ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ
- 3.2 ร่วมมือร่วมใจกระทำการ
- 3.3 ร่วมรับผลจากการตัดสินใจจากการกระทำนั้น

ในการที่บุคคลใดจะพึ่งตนเองได้นั้นปัจจัยที่สำคัญอันดับแรกคือการมีจิตสำนึกที่ต้องการพึ่งตนเอง สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541, น. 38) ได้กล่าวว่า การพึ่งตนเองของชาวชนบทแต่ละแห่งสามารถพึ่งตนเองได้นั้นคือ ความสมดุลทางด้านจิตใจ นั่นคือ ชาวบ้านแต่ละคนมีจิตปกติสุขไม่กังวลเป็นทุกข์ มีความสุขตามอัตภาพ ยึดธรรมะ ถือสัน โดษ ความเพียรและความเชื่อมั่นในความสามารถของตนที่จะพัฒนาตนเองได้

2.2.4.1 ทฤษฎีความสัมพันธ์ของบุคคล

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา (2538, น. 17 , อ้างถึงใน Heider, 1958) ได้อธิบายถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลต่อบุคคล อันจะมีผลต่อการกระทำ การสร้างความคิดเห็นของบุคคลในการศึกษาของสิ่งที่เขานำมาใช้ในการอธิบาย ถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลก็คือ ความเชื่อหรือค่านิยม จะเน้นตัวนำพฤติกรรมจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ถ้าความเชื่อของคนคือแนวทางที่จะบอกถึงอนาคตของคนได้ ความเชื่อก็จะสามารถอธิบายความคาดหมาย และการกระทำของเขาได้เช่นกัน

ภาษา คือ สื่อของความคิด หมายความว่า ภาษาจะเป็นสัญลักษณ์หรือสื่อของสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

1. การวิเคราะห์คำพูด
2. การวิเคราะห์สถานการณ์
3. ความเข้าใจเกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อม

ประสบการณ์เกี่ยวกับความยากลำบากและผลของการกระทำเหตุผล ความสามารถ ความพยายาม ความต้องการ ความรู้สึกหรืออารมณ์ความเป็นเจ้าของหรือ การคาดคะเนของบุคคล

Heider (1958) พบว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลอันมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของบุคคลนั้นจะขึ้นอยู่กับ

1. ความเข้าใจต่อบุคคลอื่น
2. ความเข้าใจของบุคคลอื่น
3. การวิเคราะห์พฤติกรรม หรือการกระทำในขณะมีสัมพันธภาพ
4. การมีผลตอบแทนในขณะที่มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นคือ มีความปรารถนา และความพึงพอใจ
5. สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
6. อารมณ์ความรู้สึก
7. ความคาดหวังและค่านิยม
8. การขอร้องหรือการบังคับที่มีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
9. การคำนึงถึงประโยชน์และโทษ ซึ่งหมายถึงผลที่ได้รับ
10. การเกิดผลต่อคนส่วนใหญ่ซึ่งมีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

เช่นกัน

2.2.4.2 การจัดระเบียบสังคม

สืบเนื่องมาจากการจัดระเบียบทางสังคมว่าด้วยมนุษย์ จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ บางอย่างในการอยู่ร่วมกัน หรือมีความสัมพันธ์ต่อกัน จึงเป็นแรงจูงใจหรือการบังคับตลอดจนการมุ่งหวังที่ต้องปฏิบัติในการมีความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ วิถีชาวบ้านหรือวิถีประชาจารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรม และกฎหมาย ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมทางสังคม ซึ่งเป็นเรื่องของการกำหนดคุณค่าโดยมีพื้นฐานจากการวิเคราะห์พฤติกรรมทางวัฒนธรรม ได้แก่ สถานะภาพบรรทัดฐานของสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยควบคุม ภาวะสังคมด้านต่าง ๆ เช่น วัตถุ จิตใจ ทัศนคติ ความเชื่อ ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนมีความมั่นคง และดำรงอยู่ตลอดไป (สุพัตรา สุภาพ, 2539, น. 3 – 9)

ในการศึกษาความสัมพันธ์ของบุคคลในหมู่บ้าน หรือชุมชนมักจะถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันจากการปฏิบัติตามจารีตประเพณี เช่น การไปทำบุญตักบาตรที่วัด การถืออุโบสถศีลร่วมกัน ก็จะนับได้ว่าบุคคลเช่นนี้คือพวกพ้องเดียวกัน มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันและต้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังเช่นผลการวิจัยในลำดับต่อไปนี้

พจนศกดิ์ ฐานิการประดิษฐ์ (2538) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนในหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกของไทย พบว่า นอกความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและระบบการอยู่ร่วมกันเป็นพื้นฐานที่ส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านแห่งนี้ซึ่งมีศักยภาพในการพึ่งตนเองสูง มีเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับธรรมชาติแล้ว ชาวบ้านยังมีระบบการช่วยเหลือ แบ่งปัน กันมากมายหลายรูปแบบ ทั้งในแง่การผลิตและการดำรงชีวิต โดยเฉพาะเรื่องของน้ำใจ และระบบการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ จึงไม่ก่อให้เกิดการขัดแย้งจากภายในในการพัฒนาไปสู่วิธีการผลิตแบบใหม่ภายใต้ระบบความสมดุลและวิถีแห่งน้ำใจ

สรุปได้ว่า การมีจิตสำนึกที่จะพึ่งตนเองเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ได้แก่ การมีความสมดุลทางจิตใจ มีความสุขตามอัตภาพ รู้จักประมาณตน การพึงพอใจในวิถีชีวิตอย่างพอเพียง ยึดถือระบบคุณธรรม ยึดมั่นในการทำคุณงามความดี ความอุสาหะ พากเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีน้ำใจ และพร้อมที่จะช่วยให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจจึงเป็นรากฐานในการพึ่งตนเองในด้านอื่น ๆ ได้แก่ สังคม เทคโนโลยี และเศรษฐกิจ ดังนั้น จิตใจจึงเป็นปัจจัยเหตุที่ทำให้เกิดการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญเพื่อนำไปสู่การวิจัยครั้งนี้

2.2.5 สังคมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

สังคม หมายถึง ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ การอยู่ร่วมกัน ความรักสมัครสมานสามัคคี ความพร้อมเพียงในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม คุณลักษณะของผู้นำในท้องถิ่น รวมทั้งกิจกรรมงานประเพณีที่เชื่อมโยงชาวบ้านเข้าด้วยกันทำให้เกิดความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียว เช่น การถืออุโบสถศีลหรือถือศีล 8 ทุกวันพระ การทำบุญวันเข้าพรรษา การไปร่วมงานวันสงกรานต์

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องมีการอยู่ร่วมกัน และจะต้องมีภาษาหรือสัญลักษณ์ไว้เพื่อติดต่อหรือสื่อความหมายให้เข้าใจตรงกัน การอยู่ร่วมกันเพื่อช่วยเหลือและเพื่อความปลอดภัยในการดำรงชีวิตอย่างอยู่รอด จึงจำเป็นต้องดำรงรักษาไว้ด้วยการสืบทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ภายใต้อาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม และสายสัมพันธ์ของเครือญาติ พ่อแม่มีบทบาทและหน้าที่เลี้ยงดูลูก เมื่อยามพ่อแม่แก่เฒ่าลูกก็มีหน้าที่เลี้ยงดูพ่อแม่ให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่เพราะท่านมีความรักห่วงใยและต้องการให้ลูกหลานให้เป็นคนดี และยินดีให้ความช่วยเหลือเมื่อมีโอกาส ส่วนลูกหลานควรต้องเป็นคนดี มีสัมมาคารวะ ให้ความเคารพเชื่อฟัง ปฏิบัติและคิดตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ สิ่งผูกพันเหล่านี้ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม เป็นเครือญาติ เป็นชุมชน สร้างความผูกพันแน่นแฟ้น เชื่อมโยงกันเป็นปึกแผ่นของสังคมต่อไป

2.2.5.1 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม

William (1971) ได้กล่าวว่า ได้มีผู้คิดรวบกลุ่มของปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำของมนุษย์เป็นทฤษฎีขึ้นเพื่ออธิบายถึงการกระทำของมนุษย์ทั่ว ๆ ไป (1971 , อ้างถึงใน จีรพรรณ กาญจนะจิตรรา, 2538, น. 20 – 21) ได้อธิบายว่าการกระทำทางสังคมนั้นประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง ซึ่งสามารถกำหนดรูปแบบการกระทำทางสังคม กล่าวคือ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมของมนุษย์ได้แก่

1. ความคิดเห็น
2. ความรู้สึก
3. การคาดคะเนพฤติกรรม
4. พฤติกรรมที่แสดงออกมาและได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่ง

หนึ่งสิ่งใดของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งเรียกว่า ความเชื่อหรือความไม่เชื่อ กล่าวคือ

4.1 ปัจจัยดั้งเดิม

4.1.1 เป้าประสงค์ คือ กิจกรรม วัตถุประสงค์ของ คุณลักษณะ ความเชื่อ ความรู้สึก เมื่อผู้กระทำต้องการ หรือไม่ต้องการกระทำ ได้มีการกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้า และพยายามกระทำทุกวิถีทางให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

4.1.2 ความเชื่อ คือความเข้าใจของผู้กระทำ ความคิด ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำทางสังคมการที่บุคคลเลือกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมต้องอาศัยความเชื่อพื้นฐานอยู่เสมอ

4.1.3 ค่านิยม คือระบบความเชื่อ ทศนคติ คุณลักษณะ เงื่อนไขที่บุคคลยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง ค่านิยมเป็นความเชื่อที่มีลักษณะถาวร โดยถือเป็นวิถีปฏิบัติบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีตัวเองหรือสังคมเห็นดี เห็นชอบสมควรจะยึดถือปฏิบัติมากกว่าอย่างอื่น

4.2 ปัจจัยผลัก

4.2.1 ประเพณีและนิสัย คือแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้และสืบต่อกันมาด้วยประเพณี และถ้ามีการละเมิดก็จะถูกบังคับด้วยการที่สังคมไม่เห็นด้วย ไม่มีทางอนุมัติ หรือลงโทษอย่างเด็ดขาดจากรัฐบาลหรือ ตัวบทกฎหมายในการตัดสินใจที่จะเลือกทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้ว

4.2.2 ความคาดหวัง คือท่าทีของบุคคล กลุ่ม สังคม ที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคน โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่ง ที่ตนต้องการ ดังนั้นการเลือกกระทำพฤติกรรมของบุคคลส่วนหนึ่งก็คืออยู่กับการคาดหวังและท่าที ของบุคคลอื่นด้วย

4.2.3 ข้อผูกพัน คือ ความเชื่อของผู้กระทำว่า บุคคลผู้นั้น ถูกผูกมัดที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ ข้อผูกพันจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำทางสังคมเพราะผู้กระทำตั้งใจที่จะกระทำสิ่งนั้น ๆ เนื่องจากบุคคลผู้นั้นรู้สึกว่ามีข้อ ผูกพันที่จะต้องกระทำ

4.2.4 การบังคับ คือสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจ กระทำการต่าง ๆ ได้รวดเร็วขึ้นเพราะในขณะที่ผู้กระทำตั้งใจจะกระทำสิ่งต่าง ๆ นั้น หรือผู้กระทำ อาจจะยังไม่แน่ใจว่าจะกระทำพฤติกรรมนั้นดีหรือไม่ แต่เมื่อมีการบังคับจะทำให้การตัดสินใจ กระทำพฤติกรรมนั้นได้เร็วขึ้น

4.3 ปัจจัยสนับสนุน

โอกาสเป็นความคิดของผู้กระทำที่เชื่อว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ช่วยให้มีโอกาสเลือกกระทำ บุคคลมักจะตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อคิดว่าโอกาสเปิดให้ เขาสามารถกระทำได้

4.3.1 ความสามารถ คือการที่ผู้กระทำรู้ถึงความสามารถ ของตัวเอง ซึ่งก่อให้เกิดผลสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ ได้ การตระหนักถึงความสามารถนี้จะนำไปสู่การ ตัดสินใจ และการกระทำทางสังคมเพราะรู้ว่าการตัดสินใจกระทำไปแล้ว บุคคลผู้นั้น มีความสามารถที่จะกระทำได้อย่างแน่นอน โดยทั่วไปการกระทำพฤติกรรมใด ๆ นั้น บุคคล จะพิจารณาความสามารถของตนเองก่อน

4.3.3 การสนับสนุนคือ สิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคิดว่า จะได้รับจากคนอื่น ดังนั้น บุคคลมีความ โน้มเอียงที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อเขารู้ว่า จะได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่น

Reeder (1998) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยและสาเหตุที่จะมีผลต่อการ กระทำทางสังคม ดังนี้คือ

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ของบุคคลหลายคนซึ่งแต่ละคนก็จะมีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ
2. บุคคลหรือองค์การจะตัดสินใจ หรือแสดงการกระทำบนพื้นฐาน ของกลุ่ม เหตุผล ซึ่งผู้ตัดสินใจเองได้คิดว่ามีความสอดคล้องหรือตรงกับปัญหา และสถานการณ์

นั้น ๆ

3. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจจะตระหนักหรือให้น้ำหนักที่แตกต่างกันในการเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่จะเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจ
4. เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น เหตุผลเฉพาะจากเหตุผลเพียงประการเดียว หรือมากกว่าจำนวนเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำที่กล่าวมาแล้ว
5. อาจมีเหตุผล 2 – 3 ประการจาก 10 ประการที่กล่าวมา หรือ อาจจะไม่มียุทธวิธีที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส
6. กลุ่มของปัจจัย หรือ เหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง
7. ในกรณีเฉพาะบางอย่างภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่จะมีทางเลือกสองหรือสามทางที่จะสนองตอบต่อสถานการณ์นั้น ๆ
8. ผู้กระทำหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอาจจะเลือกโดยเฉพาะเรื่องแตกต่างกันออกไปในบุคคลแต่ละคน
9. เหตุผลที่จะต้องตัดสินใจสามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว

2.2.5.2 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่หมายถึง สังคมทำหน้าที่เชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบด้วยประเพณีบรรทัดฐานของสังคม นำไปสู่คนในชุมชน สังคม และมีพฤติกรรมแสดงออกเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตนเองและกลุ่ม ดังเช่น ทฤษฎีการกระทำทางสังคม Talott Parson (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543, น. 36 – 37) ได้แสดงแนวคิดในระบบของสังคมซึ่งหน่วยที่ Parson ถือเป็นระบบของการศึกษา คือการกระทำหมายถึงปฏิกริยาตอบโต้ ซึ่งพิจารณาเป็นประเด็น ได้ดังนี้

1. ผู้กระทำ หมายถึง ปัจเจกชน
2. เป้าหมาย ที่ผู้กระทำมุ่งประสงค์
3. วิธีต่าง ๆ ที่ผู้กระทำจะเลือกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย
4. สถานการณ์อันเป็นฉากที่ผู้กระทำจะต้องนำมาพิจารณาในการที่จะเลือกวิธีใดในการบรรลุเป้าหมาย
5. ตัวกำหนดเชิงบรรทัดฐานอัน ได้แก่ ค่านิยมบรรทัดฐานทางสังคม และความคิดต่าง ๆ ซึ่งผู้กระทำจะต้องนำมาพิจารณาประกอบในการเลือกวิธีการบรรลุเป้าหมายในตัวผู้กระทำนั้น มีแนวอบรมที่สำคัญคือ

5.1 แนวทางการอบรมทางความรู้สึก หมายถึง ความเชื่อ อารมณ์ และศีลธรรม

5.2 แนวทางการอบรมทางคุณธรรม ซึ่งจะกำหนดมาตรฐาน การแสดงออก ได้แก่ สาระ ข้อเท็จจริง ระดับความพึงพอใจ

ดังนั้น จึงสรุปสาระสำคัญของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ได้ ดังนี้

1. สังคมทุกสังคมจะต้องมีโครงสร้างและหน้าที่ได้ดังนี้
2. แต่ละหน่วยต่างทำหน้าที่ประสานกัน
3. แต่ละหน่วยต่างทำหน้าที่เพื่อความคงอยู่ของสังคม
4. แต่ละหน่วยต่างยึดระบบค่านิยมเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่

สังคมต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันให้มีการพึ่งพาคุลยภาพและการมีชีวิตรอด

เนื่องจากสังคมเป็นการอยู่ร่วมกัน มีการกระทำต่อกัน ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมหรือการทำงานต่าง ๆ ร่วมกันซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ ความรัก ความสามัคคี และผู้นำซึ่งจำเป็นจะต้องเกิดขึ้นในกลุ่มสมาชิกนั้น เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกันผู้นำคือสิ่งสำคัญในการจูงใจให้สมาชิกในกลุ่มและบุคคลอื่นทำงานด้วยความเต็มใจในการปฏิบัติงานร่วมกันและพร้อมดำเนินไปตามแนวทางที่ผู้นำได้สั่งการ ยินดีที่จะเสียสละและให้การสนับสนุนต่อความคิดและแนวทางที่ผู้นำได้กำหนดขึ้น นอกจากนี้แล้ว ก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ จากทุกฝ่ายในการทำงาน ทำให้เกิดความไว้วางใจ ความสมัครสมานสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกันในกลุ่ม อันนำไปสู่พลังที่จะสร้างสรรค์การพัฒนาหมู่บ้านหรือองค์กรชุมชนใหม่หมู่บ้านสืบไป ดังนั้นการสร้างผู้นำ จึงมีความสำคัญและจำเป็น เพราะผู้นำคือผู้ที่สามารถโน้มน้าวจิตใจให้สมาชิกและคนอื่น ๆ ยอมรับ สนับสนุน และให้ความร่วมมือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน

2.2.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ผู้นำ เป็นสิ่งสำคัญในการที่เป็นผู้จูงใจให้ประชาชนหรือชาวบ้านทำงานด้วยความเต็มใจผู้นำจะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ความสมัครสมานสามัคคี ความเป็นปึกแผ่นของสังคม ดังนั้นผู้นำจึงมีความจำเป็นในการนำหมู่บ้านไปสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยมีทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญดังนี้คือ

สิน สือสวน (2530) เรื่องปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์กรประชาชน ในเมืองท่าการศึกษาเฉพาะกรณี สหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนหลังบ้านมนังคศิลา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า มีปัจจัยใหญ่ที่มีผลต่อการพัฒนาสหกรณ์ คือ ปัจจัยด้านกรรมการ หรือ

ผู้นำ ได้แก่ ผู้นำที่มีคุณลักษณะที่ดี คือ ได้รับการยอมรับจากสมาชิก มีความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ขยันขันแข็งในการทำงาน มีบทบาทในการช่วยเหลือสมาชิกแก้ปัญหา ชักชวนสมาชิกให้มาร่วมกัน แก้ไขปัญหา เปิดโอกาสให้สมาชิกตัดสินใจ ให้บริการอย่างเสมอภาค และปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิก ผู้นำมีความสามารถในการเข้าใจปัญหา ผลักดันให้งานสำเร็จ ระดมความร่วมมือจากสมาชิก ทำงานเป็นกลุ่ม ประสานงานกับภายนอก

สายพิรุณ น้อยศิริ (2530) กล่าวถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์การ ประชาชนในชนบท กรณีศึกษานาการข้าวบ้าน โนนขุข อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยในชุมชน ได้แก่ กรรมการหรือผู้นำ ที่มีคุณลักษณะที่ดี ได้รับการยอมรับจากสมาชิกมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พุดจริงทำจริง มีความรับผิดชอบต่องาน มีบทบาทในการเป็นผู้นำเป็นผู้ให้การศึกษแก่สมาชิกกระตุ้นเร่งเร้าและรวมกลุ่ม

ธงชัย สันติวงศ์ (2537, น. 24) ได้กล่าวว่าคุณสมบัติของผู้นำมีหลายประการ ดังนี้ คือ

1. คุณลักษณะทางร่างกาย ได้แก่ รูปร่างหน้าตา เช่น ความสูงพอเหมาะ หน้าตาดี สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง
2. คุณลักษณะด้านบุคลิก ได้แก่ ความกระตือรือร้นในหน้าที่การงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อดทน มานะ พยายาม สามารถปรับตัวและมีความมั่นคงทางอารมณ์
3. คุณลักษณะนิสัยส่วนตัว ได้แก่ มีความฉลาด ความรับผิดชอบ การชอบและรักงาน มีความรู้ มีประสบการณ์ สามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้
4. คุณลักษณะทางสังคม มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ประนีประนอม มีมนุษยสัมพันธ์เป็นที่ไว้วางใจได้เป็นที่นิยมชมชอบของบุคคลทั่วไป ยิ้มแย้ม แจ่มใส

ภักพัฒนา ทิพย์ประไพ (2538) กล่าวถึง แนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชียกับการอธิบายหมู่บ้านไทย จากการศึกษาพบว่าในการแสวงหาทางออกของหมู่บ้านไทยในการพัฒนา คือ การฟื้นฟูระบบคุณธรรมชาวบ้านบนพื้นฐาน สามเรื่อง คือ ความสอดคล้องกับธรรมชาติ วิถีชีวิต ชุมชน และการต่อสู้กับความไม่เท่าเทียมกันในชุมชน

Webber (1966) มีความเชื่อที่ว่าความสามารถพิเศษของผู้นำนี้เกิดจากความเชื่อมั่นและความศรัทธาของคน และกล่าวว่า ความสามารถพิเศษเป็นคุณสมบัติพิเศษในคนใดคนหนึ่งที่ไม่มีในคนทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่หาไม่พบในคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป เมื่อคนเหล่านั้นมีคุณสมบัติพิเศษเหล่านี้คนคนนั้นจะถูกเรียกว่าเป็นผู้นำ ทำให้ผู้นั้นมีอำนาจเหนือกว่าบุคคลอื่น และที่สำคัญอำนาจนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถพิเศษของผู้นำอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับผู้ตามด้วยความสำคัญของผู้ตามคือ

1. ผู้นำที่เป็นผู้นำเพราะมีความสามารถพิเศษจะเสียความเป็นผู้นำได้ ถ้าเขาเสียความสามารถพิเศษหรือพลังพิเศษนั้นลดน้อยไป
2. ผู้นำที่มาจากความสามารถพิเศษนี้ทุก ๆ คน ที่มีความสามารถพิเศษ ต้องมีเป้าหมายชอบทุกงานผู้ตามจะต้องตามผู้นำนั้นเพราะเชื่อว่าจะสามารถนำไปสู่เป้าหมายนั้นได้ แต่ถ้าเป้าหมายนั้นไม่ได้ถูกทำให้สำเร็จ พวกผู้ตามนั้นจะหายไป (ผู้นำเกิดขึ้นเพราะถูกคนเป็นผู้ตาม เลือกรับเป็นอย่างมีเป้าหมาย เมื่อใดที่นำไปนานแล้วไปไม่ถึงเป้าหมาย ผู้ตามก็จะหมดความเชื่อถือ ผู้นำก็จะไม่ได้เป็นผู้นำต่อไป ผู้นำจึงต้องเอาใจใส่มากกับผู้ตาม เพราะถ้าไม่มีผู้ตามก็ไม่มีใครยกย่อง อีกต่อไปหรือหากหมดไฟในการทำงานผู้ตามก็จะหมดศรัทธาไปด้วย) ผู้นำที่เกิดจากความสามารถพิเศษจึงไม่มีความมั่นคงถาวร แต่ผู้นำที่ได้รับการสืบทอดจะมีความมั่นคงมากกว่าเพราะมีความต่อเนื่องมากกว่า

Stogdill (1974, pp. 24 – 75) ได้รวบรวมความหมายและกำหนดคุณลักษณะของภาวะผู้นำดังนี้

1. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการเน้นถึงกระบวนการของกลุ่ม กล่าวคือ ความมีอำนาจของบุคคลหนึ่งหรือ 2 ถึง 3 คนเหนือบุคคลอื่น ๆ ภายในกลุ่มที่สามารถควบคุม กระบวนการและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม
2. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพอัตลักษณ์ และคุณลักษณะที่มีลักษณะที่พึงประสงค์มากกว่าอื่น ๆ
3. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นศิลปะของการโน้มน้าวจิตใจของผู้อื่นให้คล้อยตามความประสงค์ของตน สามารถทำให้ผู้ตามตระหนักถึงความประสงค์ของตน ตลอดจนทำให้ผู้ตามเชื่อฟัง มีความจงรักภักดี และให้ความร่วมมือ
4. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพล เช่น การใช้อิทธิพลเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้อื่น
5. ภาวะผู้นำในฐานะเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เช่น ภาวะผู้นำ หมายถึง พลังพลศาสตร์ ซึ่งกระตุ้น จูงใจ และประสานงานของการจัดระเบียบการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย
6. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นความคิดริเริ่มในการงาน เช่น ภาวะผู้นำ หมายถึง การริเริ่มและการบำรุงรักษาเกี่ยวกับ โครงสร้างของความคาดหวังและปฏิกิริยาตอบโต้ระหว่างกัน

นอกจากความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สตอกคิลล์ (Stogdill) ได้รวบรวมทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำคือทฤษฎีที่แสวงหาคูณลักษณะด้านบุคลิกภาพด้านสังคม

ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ซึ่งแยกให้เห็นความแตกต่างของคนที่เป็นผู้นำออกจากคนที่ไม่ได้เป็นผู้นำ คือมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีร่างกายแข็งแรง
2. มีภูมิหลังการศึกษาดี และสถานภาพทางสังคมดี
3. มีสติปัญญาฉลาด ตัดสินใจดี มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
4. บุคลิกภาพเป็นผู้ที่มีความตื่นตัว และควบคุมอารมณ์ได้มีความคิดริเริ่มอย่างสร้างสรรค์มีความเชื่อมั่นในตนเอง
5. มีความรับผิดชอบ ขยัน และอดทน
6. มีลักษณะทางสังคมปรารถนาที่จะร่วมงานกับผู้อื่น มีเกียรติและเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ๆ และเข้าสังคมได้ดี

Stogdill (1974, p. 84) ผู้สร้างแนวคิดของผู้นำในด้านความสามารถพิเศษ จากการศึกษากลไกของอำนาจที่ถูกตั้งตามกฎหมาย หรือ อำนาจบังคับบัญชา สามารถแบ่งออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

1. อำนาจหน้าที่บนพื้นฐานของความถูกต้อง อย่างมีเหตุมีผล อำนาจหน้าที่ในที่นี้ มาจากความเชื่อในกฎหมายหรือกฎต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากผู้มีสิทธิมีอำนาจให้รับผิดชอบในกฎเกณฑ์นั้น ๆ ซึ่งอำนาจทางกฎหมายเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด
2. อำนาจหน้าที่ที่ได้รับ การสืบทอดอำนาจหน้าที่ ลักษณะที่เกิดขึ้นจากความเชื่อที่มีให้กับคนรุ่นหนึ่งสืบทอดไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง อำนาจที่เกิดจากการสืบทอด ซึ่งมีความสำคัญน้อยกว่าอำนาจทางกฎหมาย
3. อำนาจที่ได้มาจากพื้นฐานของความสามารถพิเศษต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ วิศวกรรม หรือ ผู้ที่มีลักษณะโดดเด่นกว่าคนอื่นที่จะสามารถชักจูงผู้อื่นได้ เรียกว่าพวกมีพรสวรรค์

จากทฤษฎีและงานวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงผูกพันกันในสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดการรวมกลุ่มกันในสังคม การสืบทอด ประเพณี การมีจิตสำนึกและระบบคุณธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเชื่อมโยงประสานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทำให้มีความเป็นปึกแผ่นมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อใดก็ตามสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทหน้าที่ ซึ่งส่งผลให้องค์กรนั้นมีประสิทธิภาพในการรักษาสมดุลของการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในสังคมและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้นำเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่ช่วยส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาชนบทให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งนี้ก็เพราะผู้นำจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ซึ่งนำไปสู่การยอมรับการให้ความร่วมมือและการช่วยเหลือ เป็นการ

กระตุ้นเร่งเร้าและประสานกลุ่มให้ทำงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน ดังนั้น สังคมจึงเป็นปัจจัย เหตุของการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จึงเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2.2.6 การมีส่วนร่วมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนได้เข้ามาร่วมกันปรึกษาหารือ การตัดสินใจรับผิดชอบต่อแนวทาง แผนการปฏิบัติงาน หรือนโยบาย ที่ได้กำหนดขึ้นใน การแก้ไขปัญหาและขจัดอุปสรรคต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตนเองและส่วนรวมเพื่อประโยชน์สุข ของทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมหมู่บ้านปลอดภัยสาธิต การช่วยกันสอดส่องดูแลหมู่บ้านให้มีความสงบสุขร่มเย็นมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยชาวบ้าน เอกชน และรัฐบาลให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมได้ตลอดไป

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ การพัฒนาที่เน้นการพัฒนาจากภาครัฐและระบบทุน มาเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่ให้ความสำคัญ ของการพัฒนาคนเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนา การดูแลรักษาทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชน ภายใต้หลักการพัฒนาคนให้มีศักยภาพ เช่นเดียวกับสหประชาชาติ (United Nation, 1981, p. 11) ที่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับการ พัฒนาชุมชนโดยประชาชน จึงได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ ประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออก ซึ่งความต้องการของตน การจัดอันดับความสำคัญการเข้าร่วมในการพัฒนาและรับประโยชน์จาก การพัฒนาโดยการเน้นที่การให้อำนาจตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท

2.2.6.1 ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, น. 6 – 7) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของ ประชาชนออกเป็น 8 ลักษณะ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นใน ชุมชน ซึ่งรวมถึง
2. ความต้องการของชุมชนร่วมวางนโยบายหรือแผนงาน หรือ โครงการ กิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ปัญหาตามความต้องการของชุมชน
3. ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อ ส่วนรวม
4. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหาร การพัฒนาให้มี ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

5. ร่วมในการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตน

6. ร่วมปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมทำนุบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

8. ร่วมคิดหาทางสร้างแบบแผนและวิธีการ เพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, น. 6 – 7) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ลักษณะ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งรวมถึง

2. ความต้องการของชุมชนร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ กิจกรรม เพื่อจัดและแก้ปัญหาตามความต้องการของชุมชน

3. ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

4. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหาร การพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

5. ร่วมในการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตน

6. ร่วมปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมทำนุบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

8. ร่วมคิดหาทางสร้างแบบแผนและวิธีการ เพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน

พิมาน วงอภัย (2533) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้ กรณีศึกษา นิคมสร้างตนเองตำบลโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี

พบว่า การที่สมาชิกมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรอย่างมีความสุข และมีจิตสำนึกในความ เป็นเจ้าของเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2534, น. 67 – 69) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณา ตัดสินใจในการร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชน และการที่ประชาชนได้เข้าร่วม รับผิดชอบในกิจกรรมแทนรัฐทำให้เกิดการพึงพอใจ ซึ่งจะเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับ ประชาชน

กิตติ คันธา (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ หมู่บ้านในการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า อายุ ระดับ การศึกษา ขนาดครอบครัว รายได้ และระดับความคิดเห็นของกรรมการหมู่บ้านไม่มีความสัมพันธ์ ต่อการมีส่วนร่วม แต่การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ปาริชาติ วลัยเสถียร และ คณะ (2541, น. 19) ได้กล่าวว่า นโยบายและ มาตรการส่งเสริมธุรกิจของหน่วยงานภาครัฐเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนนั้น จะต้องให้ชุมชนรู้จัก และมีศักยภาพในการพึ่งตนเองได้ โดยทุกคนทุกกลุ่มในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือ มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในกิจกรรมหรือสิ่งนั้น ๆ เพื่อจิตสำนึกร่วมกันสร้างและดูแลให้มีความ เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง

Cohen and Uphoff (1980, pp. 213 – 214) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการ อธิบาย และวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ โดยแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งอาจจะเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ใน ระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งอาจเป็นไปได้ในรูปแบบ การเข้าร่วมโดยให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ ร่วม แรง ร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ ทางวัตถุ สังคม และโดยส่วนรวม
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งนับเป็นการควบคุม และ ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

การพัฒนาแบบยั่งยืนที่ให้ความสำคัญของการพัฒนาคนเป็นวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการพัฒนาให้มีศักยภาพการพึ่งตนเอง ได้แก่ การมีจิตสำนึกในมีส่วนร่วม รับผิดชอบในกิจกรรมแทนภาครัฐอย่างมีความสุขและมีจิตสำนึกในความเจ้าของในท้องถิ่นตน การร่วมคิดเป็น ร่วมทำ ร่วมกันแก้ปัญหา และการมีน้ำใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนของตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้าสามารถพึ่งตนเองได้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิด แก่ตนเองและชุมชน นั่นคือหลักการพัฒนาคนแต่ละบุคคลมาร่วมกันพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์และความสงบสุขในชุมชนของตนเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งได้นำมาทำการวิจัยครั้งนี้

2.2.7 การจัดการกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

การจัดการ หมายถึง ความสามารถและกระบวนการในการจัดการตนเองและองค์กร ในหมู่บ้านเพื่อการพึ่งตนเองได้ ด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือการวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการที่แท้จริง ของหมู่บ้าน หรือชุมชน การวางแผน การจัดกระบวนการ การลงมือดำเนินการตามแผน และการ ประเมินผล รวมทั้งการกระทำที่แสดงออกถึงความพยายามทำงานด้วยความรอบคอบเพื่อให้งาน หรือกิจกรรมนั้นได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

2.2.7.1 ทฤษฎีการจัดการ

ทฤษฎีการจัดการของ Fayol (สัมพันธ ฎุไพบูลย์, 2542, น. 31 - 35)

สรุปสาระสำคัญของหลักการจัดการ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้บริหาร โดยมีหลักการ ดังนี้

1. หลักการแบ่งงานกันทำ คือการแบ่งแยกกันทำตามความถนัด ไม่ว่าจะ เป็นงานทางด้านบริหาร หรือเทคนิคทั้งนี้ โดยยึดหลักประโยชน์ของแรงงานที่มีประสิทธิภาพ สูงสุด
2. อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ เพื่อการปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จ ลุล่วง
3. การมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสน ในการปฏิบัติการ และขจัดความขัดแย้ง และการทำลายอำนาจหน้าที่และระเบียบวินัย
4. การถือประโยชน์ส่วนตนเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม เป้าหมาย และผลประโยชน์ ของส่วนรวมและสังคมเหนือกว่าผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคล ซึ่งยอมทำให้ สังคมนั้น ๆ มีความเจริญก้าวหน้า
5. การรวมอำนาจไว้ที่ส่วนเพื่อให้ครอบคลุมในส่วนต่าง ๆ ขององค์กร ไว้ได้ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องกระจายไปสู่ส่วนย่อยก็ขึ้นอยู่กับบุคคล และสถานการณ์เพื่อ ประโยชน์รวมสูงสุดขององค์กร

6. ความมีระเบียบเรียบร้อย คือ หลักข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการจัด
สิ่งของและบุคลากร การกำหนดลักษณะและขอบเขตของงานให้ถูกต้องและมีความชัดเจน

7. ความเสมอภาค การยึดถือความเอื้ออาทร ความเมตตา ยุติธรรม เป็น
หลักของผู้นำ หรือผู้บังคับบัญชา ความเสมอภาคจะจูงใจให้พนักงานมีความจงรักภักดี และอุทิศตน
เพื่องาน ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของการจ่ายค่าตอบแทน และเลื่อนตำแหน่ง

8. ความคิดริเริ่ม คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับได้แสดงความคิดริเริ่ม
และให้การสนับสนุนแนะนำให้เกิดการนำไปใช้อย่างเกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นพลังงานสำคัญที่จะทำ
ให้องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

9. ความสามัคคีความจำเป็นต้องทำงานเป็นกลุ่ม เน้นความเป็นอัน
หนึ่งอันเดียวกัน ความสำคัญของการติดต่อสื่อสาร และประสานสามัคคีผลต่อการบังคับบัญชาเป็น
อย่างยิ่ง

10. การมีจุดหมายร่วมกัน กิจกรรมดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน
สอดคล้อง และเป็นไปตามแบบแผนขององค์กรเดียวกัน

2.2.7.2 หลักการพัฒนาชุมชนแบบการจัดการ

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530) ทำการวิจัยเรื่องการ
ส่งเสริมทาง เศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท โดยผ่านองค์กรเพื่อความช่วยเหลือตนเอง ผลการวิจัยพบว่า
การที่ประชาชนจะพึ่งตนเองได้นั้นต้องมีการกระตุ้นให้เกิดและพัฒนาองค์กรชาวบ้านให้มีคุณภาพ
และ เปลี่ยนให้ชาวบ้านดำเนินการเอง โดยมีกลุ่มหลายกิจกรรม มีสมาชิกมาก และมีกรอบ
สมาชิก

ปราณี ชัดติยศ (2538) ศึกษาวิจัยเรื่องเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของ
การอนุรักษ์ป่าไม้ กรณีศึกษา ป่าดงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาพบว่า ในการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติของ ชาวบ้านจะยั่งยืนได้นั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการจัดการทรัพยากร
ให้แก่ชาวบ้าน โดยออก กฎหมายรองรับและได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ
การยอมรับภูมิปัญญาชาวบ้าน ตลอดจนการประสานกับองค์กรภายนอก

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องนโยบายและ
มาตรการส่งเสริม ธุรกิจชุมชนของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการพัฒนาของชุมชนทางรอดเศรษฐกิจ
ไทย ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การส่งเสริมธุรกิจชุมชนนั้นจะต้องส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักศักยภาพ
และทรัพยากรใน ชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับการรู้จักตนเอง

สัจญญา สัจญญาวิวัฒน์ (2541, น. 15 – 16) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาชุมชน
แบบ การ จัดการ คือ การกำหนดขอบเขต และทิศทางให้ไปสู่การบรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการ

ผสมผสาน การพัฒนาชุมชนทั่วไป และการพัฒนาชุมชนเฉพาะส่วน ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การรู้จักตนเอง รู้ว่าสภาพชุมชน โครงสร้างชุมชน ความต้องการ ความสามารถ โอกาส และการวิเคราะห์ชุมชนโดยหลักการ SWOT ได้แก่ จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) จากนั้นจึงนำความรู้ หรือปัญญาที่เกิดขึ้นมาจากการด้วยตนเอง ซึ่งมีกิจกรรมสำคัญ 4 ประการคือ

1.1 การวางแผน คือชุมชนต้องมีโครงการหรืองานของชุมชน ซึ่งจะต้องระบุว่า ชุมชนจะทำอะไร ใครจะทำ ทำที่ไหน ทำเมื่อไร ทำอย่างไร

1.2 การจัดกระบวนการ คือการเตรียมการเพื่อดำเนินการ ไปตามแบบที่เตรียมไว้ ได้แก่การเตรียมคน วัสดุ การฝึกทักษะที่จำเป็น และนัดหมายการลงมือทำ

1.3 ลงมือดำเนินการตามแผน คือการปฏิบัติตามแผนหรือโครงการที่วางไว้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน

1.4 การประเมิน คือ การกำกับงาน ให้ดำเนินไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และหาปัญหาอุปสรรค ต้องพยายามแก้ไขหรือจัดปัญหาอุปสรรคนั้นไป เมื่องานเสร็จทำการประเมินผลงานอีกครั้ง ว่าได้ดำเนินงานครบถ้วนตามแผนที่วางไว้หรือไม่ สรุปปัญหา แนวทางทั่วไปและบทเรียนที่ได้จากโครงการนี้ มีข้อเสนอแนะแนวทางการใช้ประโยชน์จากผลสำเร็จร่วม

2. ส่งเสริมการฝึกอบรม เมื่อสามารถจัดการได้ด้วยตนเองแล้ว ลำดับต่อไปคือการส่งเสริมการศึกษาอบรมการจัดการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และต้องรู้ว่าตนเองมีปัญหาหรือความต้องการด้านใดบ้าง เช่น เมื่อรู้ว่าตนเองมีปัญหา หรือมีความต้องการด้านอาชีพ จึงควรเข้ารับการฝึกอบรมอาชีพเสริม

3. การสร้างกลุ่มช่วยตนเองซึ่งอาจเป็นคณะกรรมการ คณะทำงาน กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อมาช่วยตัวเอง และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการ จากข้อความที่ได้กล่าวมา มีความสอดคล้องกับหลักการการพัฒนาชนบทด้วยการพัฒนาชุมชน (สุรียพร เหลี่ยมวรางกูร, 2541, น. 15) ซึ่งเป็นแนวคิดของชาวอเมริกันในการพัฒนาที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1950 พร้อม ๆ กับการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในด้านต่าง ๆ ต่อโลก ที่ 3 โดยมีหลักการและวิธีการดำเนินการพัฒนาชุมชนคือ ตัวแทนรัฐบาลที่ทำงานอยู่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น เพื่อรวมกลุ่มกับชาวบ้านชนบทในการกำหนดปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โดยมีการกำหนดแนวทางและดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน โดยพยายามให้มีการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นแบบการช่วยตนเอง ในกรณีที่ทรัพยากรท้องถิ่นมีอยู่จำกัด รัฐบาลก็ต้องให้ความช่วยเหลือในเรื่องการเงิน วัสดุสิ่งของ หรือความรู้ทางวิชาการด้วย โดยหลักการพัฒนาชุมชนมีความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงในทุก ๆ เรื่อง เช่น

ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมในชนบท การผลิต การศึกษา การสาธารณสุขนันทนาการ และการปกครองตนเอง สำหรับแนวคิดการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน (Integrated Rural Development) หรือ IRD โดยยึดหลักการพื้นฐานการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน มีความคล้ายกับ หลักการพัฒนาชนบท (Community Development) หรือ CD อยู่มาก เพราะเป็นกระบวนการเพื่อการปรับปรุงงานในหลาย ๆ ด้าน เช่น การผลิต การสื่อสาร การคมนาคม การศึกษา การสาธารณสุข โดยมีส่วนที่แตกต่างกับหลักการพัฒนาแบบผสมผสาน (IRD) คือ ความพยายามดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนพร้อม ๆ กัน หรือ ตามลำดับขั้นตอนที่เหมาะสมอย่างมีบูรณาการและเป็นการดำเนินการภายใต้ข้อบ่งชี้บริหารงานของหน่วยงานเดียวมากกว่าที่จะเป็นการประสานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีเป้าหมายขอบเขตพื้นที่ในการพัฒนาที่แน่นอน

จากข้อความที่ได้นำเสนอมา กล่าวได้ว่า การพึ่งตนเองได้ คือ การรู้จักตนเอง และ ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการเอง ภายใต้กระบวนการจัดการที่ทำงานมีลำดับเป็นขั้นตอน มีทิศทาง และมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนแน่นอน ซึ่งเป็นสิ่งทำให้ดำเนิน กิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในการพัฒนาตนเองและชุมชนนั้นจำเป็นต้องและพัฒนาคนให้ มีศักยภาพ ตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ดังนั้นการจัดการจึงเป็นมูลเหตุปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ที่ต้องนำมาวิเคราะห์ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

จากทฤษฎีและงานวิจัย ได้แก่ หลักการ TERMS การมีส่วนร่วม และการจัดการ ที่ได้กล่าวอ้างมาทั้งหมดข้างต้น จะพบว่า การพึ่งตนเองได้ของชุมชนในชนบทนั้นจะต้องมีปัจจัยที่สนับสนุนทั้งทางวัตถุด้านกายภาพ และความพร้อมทางด้านจิตใจซึ่งมีความสำคัญอย่างน้อย 7 ด้านด้วยกัน ซึ่งประชาชนและชุมชน ได้นำปัจจัยทั้งที่ตนเองมีอยู่หรือได้รับการส่งเสริมจากองค์กรภายนอก เหล่านั้น มาสู่กระบวนการยอมรับหลักการและใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งปัจจัยใดเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการยอมรับและการนำไปปฏิบัติของสมาชิกในหมู่บ้านนั้นมากที่สุดจนนำไปสู่ความสำเร็จเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้นั้นประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนอื่น ๆ ที่ยังไม่บรรลุถึงการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้ประสบความสำเร็จอย่างกว้างขวางทั่วประเทศสืบไปในอนาคต และเป็นปัจจัยเหตุให้นำมากำหนดเป็นตัวแปรอิสระในสมมติฐาน เพื่อทำการทดสอบต่อไป

2.3 ลักษณะหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลัญญา

จากข้อมูลเบื้องต้นสามารถนำมาแยกวิเคราะห์ห้ออกตามปัจจัยและคุณลักษณะของหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองตามกรอบแนวความคิดได้ดังนี้

ตารางที่ 2.1

ลักษณะปัจจัยหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ปัจจัย	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 3	บ้านโน้นมะคำ หมู่ที่ 4	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 14
ปัจจัย T (เทคโนโลยี ภูมิปัญญา ท้องถิ่น)	1. ใช้ปุ๋ยหมัก ยาปราบ ศัตรูพืช และปุ๋ย ชีวภาพทางการเกษตร	1. ใช้ปุ๋ยหมัก และปุ๋ย ชีวภาพ และปุ๋ยเคมี ในการเพาะปลูก	1. ใช้ปุ๋ยหมัก และปุ๋ย ชีวภาพ และปุ๋ยเคมี ในการทำเกษตร
	2. ผลิตปุ๋ยชีวภาพ และน้ำ หมักชีวภาพ (EM) ไว้ ใช้ในครัวเรือน	2. จักสานเสื่อ กก ไม้ไผ่ ภายในครัวเรือน และ จำหน่าย	2. ผลิตปุ๋ยชีวภาพ และน้ำ หมักชีวภาพ (EM) ไว้ ใช้ในครัวเรือน
	3. จักสานเสื่อ กก ไม้ไผ่ ภายในครัวเรือน และ จำหน่าย	3. ทอผ้าสไบ ผ้าถุง ผ้าขาวม้า	3. จักสานเสื่อ กก ไม้ไผ่ ภายในครัวเรือน และ จำหน่าย
	4. ทอผ้าสไบ ผ้าถุง ผ้าขาวม้า	4. ปลูกพืชสมุนไพร ในครัวเรือนรักษาโรค	4. ทำใบหญ้าคาขาย หลังคาขาย
ปัจจัย E (เศรษฐกิจ)	1. ทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง	1. ทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง	1. ทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง
	2. อาชีพเสริมทอผ้าและ เลี้ยงวัว	2. อาชีพเสริมจักสาน เสื่อกก ทอผ้า เย็บผ้า	2. อาชีพเสริมทอผ้าและ เลี้ยงวัว
	3. เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา	3. เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา	3. เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา
	4. ปลูกพืชผักสวนครัว กินได้	4. ปลูกพืชผักสวนครัว รั้วกินได้	4. ปลูกพืชผักสวนครัว รั้วกินได้
	5. ทำผ้าห่มขาย		5. ทำใบหญ้าคาขาย

(ต่อ)

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ปัจจัย	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 3	บ้านโนนมะคำ หมู่ที่ 4	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 14
ปัจจัย R (ทรัพยากร)	1. ใช้น้ำคลอง ชลประทานในการ เพาะปลูก 2. เป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะ แก่การทำนา 3. ใช้แรงงานคนภายใน ครอบครัว หรือเครือ ญาติ 4. มีพื้นที่ทำการเกษตร 340 ไร่ 5. ใช้น้ำบาดาล และ น้ำฝนเพื่ออุปโภค บริโภค 6. ถนนในหมู่บ้านเป็น คอนกรีต	1. ใช้น้ำคลอง ชลประทานในการ เพาะปลูก 2. เป็นพื้นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา 3. ใช้แรงงานคนภายใน ครอบครัว และชุมชน 4. ใช้น้ำกระปาเพื่อ อุปโภคบริโภค 5. ถนนในหมู่บ้านเป็น คอนกรีต	1. ใช้น้ำคลอง ชลประทานในการ เพาะปลูก 2. เป็นพื้นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา 3. ใช้แรงงานคนภายใน ครอบครัว หรือเครือ ญาติ 4. มีพื้นที่ทำการเกษตร 320 ไร่ 5. ใช้น้ำบาดาล และ น้ำฝนเพื่ออุปโภค บริโภค 6. ถนนในหมู่บ้านเป็น คอนกรีต
ปัจจัย M ₁ (จิตใจ)	1. ใช้หลักศีลธรรมพุทธ ศาสนาการดำเนินชีวิต 2. เคารพนับถือช่วยเหลือ กันในชุมชน 3. จิตใจโอบอ้อมอารี เชื่อมั่นในความดี 4. เสียสละเพื่อทำนุบำรุง ศาสนา	1. ให้ความช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน 2. เคารพนับถือกัน ในชุมชน 3. แบ่งปันอาหารการกิน และสิ่งของเมื่อมีมาก เกินความจำเป็น 4. มีความซื่อสัตย์สุจริต	1. ช่วยเหลือคนในชุมชน ด้วยกัน 2. มีความรักใคร่สามัคคี กัน 3. เสียสละเพื่อกิจกรรม ส่วนรวมในชุมชน

(ต่อ)

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ปัจจัย	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 3	บ้านโนนมะคำ หมู่ที่ 4	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 14
ปัจจัย S (สังคม)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ในชุมชนเป็นเครือญาติกันเกือบ 70% 2. ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ประจำหมู่บ้านและชุมชน เช่น บุญบั้งไฟ บุญข้าวจี่ บุญเผาส บุญบวช บุญข้าวประดับดิน ฯลฯ 3. ผู้นำมีความซื่อสัตย์ เสียสละให้กับชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. รักใคร่ห่วงใยลูกหลานทุก ๆ คน ในหมู่บ้านให้เป็นคนดีสามารถกล่าวตักเตือนกันได้ทุกคน 2. มีความสามัคคีกันในการทำกิจกรรมในหมู่บ้าน 3. ผู้นำเป็นผู้เสียสละของคนในหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีประเพณีประจำหมู่บ้านและชุมชน และร่วมกันทำกิจกรรมโดยมีการประชุมเพื่อแบ่งหน้าที่ 2. มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน 3. มีผู้นำที่ดีสามารถให้คำปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน ตลอดจนดูแลสารพัดทุกข์ของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี
ปัจจัย P (การมีส่วนร่วม)	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้าน และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมป้องกันยาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชน กิจกรรมตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุของอสม. 2. ประชาคมภายในหมู่บ้านทุกเดือน 3. มีกลุ่ม อาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มสตรี, กลุ่มทอผ้า, กลุ่มทอเสื่อกก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีส่วนร่วมในการปรึกษาหรือร่วมกิจกรรมร่วมกันและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ 2. มีกองทุนสวัสดิการชุมชนให้การคุ้มครองคนในชุมชน 3. มีการประชาคมในหมู่บ้านทุกเดือน 4. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชาวบ้านช่วยกันสอดส่องดูแลความสงบสุขในชุมชน 2. มีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน เช่น กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ 3. มีการประชาคมในหมู่บ้านทุกเดือน

(ต่อ)

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ปัจจัย	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 3	บ้านโนนมะคำ หมู่ที่ 4	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 14
ปัจจัย C (การจัดการ)	1. ครอบครัวอบอุ่น มี ความสัมพันธ์ใกล้ชิด กัน ลูกหลานได้รับการ อบรมสั่งสอนให้เป็น คนดีอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ 2. มีการจำกัดขยะมูลฝอย โดยการแยกขยะเพื่อ นำไปเป็นประโยชน์ หรือขาย 3. เป็นหมู่บ้านที่อุดม สมบูรณ์สงบสุขการ คมนาคมในหมู่บ้าน สะดวกสบาย	1. ครอบครัวอบอุ่น สามารถปรึกษาหารือ กันได้ทุกเรื่อง 2. เด็กและเยาวชนเชื่อฟัง เคารพผู้ใหญ่ทุกคน ภายในหมู่บ้าน 3. บ้านมีสภาพน่าอยู่ขยะ มีน้อย แยกขยะก่อน ทิ้ง ลงถังขยะ 4. การสัญจรในหมู่บ้าน เป็นคอนกรีตเสริม เหล็ก 5. ชาวบ้านกล้าคิดกล้า ตัดสินใจในการเลือก ทำอาชีพต่าง ๆ เช่น ริเริ่มปลูกต้นยาง	1. ครอบครัวอบอุ่น ลูกหลานมีบทบาท ในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ทำความสะอาด หมู่บ้าน ขุดลอกราง ระบายน้ำเป็นตัวแทน ครอบครัวเข้าร่วม กิจกรรมในชุมชน 2. มีการแยกขยะก่อนทิ้ง ถังขยะ 3. มีความกระตือรือร้น ในการที่จะพัฒนา หมู่บ้านเพื่อให้ชุมชน มีความร่มเย็นน่าอยู่ และปลอดภัยเสถียร

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก คู่มือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง. โดย กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย, 2541, กรุงเทพฯ : บริษัทกรุงเทพฯ กระทรวงมหาดไทย.

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยในประเทศ

ภาวดี ศรีมุกดา (2550) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
พึ่งตนเอง : กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีค่าอยู่ในระดับมากทุกตัวชี้วัด
2. ตัวทำนายที่มีประสิทธิภาพในการทำนายแนวโน้ม การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจ
ชุมชนพึ่งตนเอง ในจังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ปัจจัยด้านจิตใจ และปัจจัยด้านการจัดการ มีอำนาจ

ทำนายร้อยละ 35.40 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่าเท่ากับ 0.595 ได้สมการพยากรณ์ในรูป
คะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$Y = 2.169 + 0.306X_4 + 0.154X_7 \text{ และ } Z = 0.348X_4 + 0.325X_7$$

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
ในจังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านทรัพยากร ปัจจัย
ด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิศาล ทำสวน (2550) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้าน
ต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาหมู่บ้าน ป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด
จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจ
พอเพียง โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกทั้ง 5 ด้าน อันได้แก่
ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากร ด้านจิตใจ และด้านสังคม ซึ่งคนในชุมชนสามารถ
ผสมผสานระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกได้อย่างสมดุล

2. ผู้นำชุมชน เป็นกลุ่มบุคคลที่ถือได้ว่ามีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาชุมชน
เพราะผู้นำมีการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง และจริงจัง มุ่งสร้างความเจริญก้าวหน้าให้เกิดขึ้นใน
ชุมชน อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี จนเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติให้เกิด
เป็นรูปธรรม

3. กระบวนการในการเรียนรู้สู่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการเรียนรู้เกิด
จากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่งผลให้เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ โดยผ่านเวทีประชาคมของ
ชุมชน ซึ่งทางออกในการแก้ปัญหามุ่งเน้นการพัฒนา ที่ยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก
หลัก

กานดาพันธุ์ วันทยะ (2551) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการพึ่งพา
ตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพา
ตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ คือ
ปัจจัยด้านเทคโนโลยี มีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ
0.05, ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ
เท่ากับ 0.01, ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร
โครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.05, ปัจจัยด้านจิตใจมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร
โครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.05 และปัจจัยด้านสังคมมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของ
เกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.10

ชุมพลภัทร์ คงชนजारอนันต์ (2551) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาด้านการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ พบว่าเกษตรกรมีการจัดการที่ดินในการทำการเกษตรหลังจากได้มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 99.3 มีการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 98.0 มีการผลิตเพื่อบริโภคเองในครัวเรือนถ้าเหลือก็จะขาย เกษตรกรร้อยละ 54.2 ใช้พื้นที่ในการปลูกกระเทียม และเกษตรกรทั้งหมด ร้อยละ 100 มีความรู้ / รับประทานอาหารแบบปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาจากสื่อโทรทัศน์มีความตระหนักในการใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด มีความพอใจในการใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด มีความภาคภูมิใจหลังใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด เกษตรกรทั้งหมด ร้อยละ 100 มีความเต็มใจที่จะตัดสินใจเลือกใช้ชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และร้อยละ 71.9 เป็นผู้มีบทบาทในการตัดสินใจ ในครอบครัว ร้อยละ 93.5 ของเกษตรกรระบุว่าไม่มีหน่วยงานจากทางภาครัฐมีส่วนในการสนับสนุนในการตัดสินใจ เกษตรกรมีการใช้จ่ายใช้สอยในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง ร้อยละ 51.3 ของเกษตรกรใช้เงินทุนตนเองในการลงทุนทำการเกษตร โดยร้อยละ 93.5 มีการทำบัญชีครัวเรือนร้อยละ 99.3 มีรายได้พอต่อรายจ่าย ร้อยละ 99.3 มีการปลูกฝังเรื่องการประหยัดให้แก่สมาชิกในครอบครัว และร้อยละ 99.3 มีการวางแผนในการใช้จ่ายเงินประจำเดือนของครอบครัวผลการศึกษาในด้านคุณภาพชีวิต พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีสุขภาพกายดีมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.73 และมีสุขภาพจิตที่เป็นปกติ คิดเป็นร้อยละ 98.7 การทดสอบสมมุติฐานการวิจัย พบว่า มีตัวแปรด้านปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า มีตัวแปรในกลุ่มของปัจจัยส่วนบุคคลร่วมกับตัวแปรในด้านการดำเนินชีวิตสามารถทำนายความผันแปรในด้านคุณภาพชีวิตของเกษตรกรได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอีกด้วยปัญหา อุปสรรคของเกษตรกรในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 18.36 มีปัญหาในด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 13.77 มีปัญหาในด้านการศึกษาและการเรียนรู้ร้อยละ 6.12 มีปัญหาในด้านสาธารณสุข ร้อยละ 4.59 มีปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อม และร้อยละ 3.06 มีปัญหาในด้านสังคมและวัฒนธรรมการที่เกษตรกรในหมู่บ้านนั้นจะดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นในหมู่บ้านนั้นจะต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อเป็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน และต้องมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งพร้อมที่จะเสียสละเวลาทุกครั้งเมื่อลูกบ้านในหมู่บ้านมีปัญหาโดยมีการจัดการประชุมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือนเพื่อเป็นการถามสารทุกข์สุกดิบของเกษตรกรในหมู่บ้านเป็นประจำ

ยุทธพงศ์ สมร (2551) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านร่องกาศใต้ ตำบลร่องกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนร่องกาศใต้ ตำบลร่องกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ว่ามีปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยการแสวงหาเหตุและผล ในปรากฏการณ์เกี่ยวกับปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงว่าเกิดอะไรขึ้นและอย่างไร โดยองค์รวม ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งประกอบด้วย โดยการบันทึกสภาพแวดล้อม สังเกตพฤติกรรม สัมภาษณ์ อภิปรายกลุ่มย่อย วิเคราะห์เนื้อหาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านร่องกาศใต้เป็นชุมชนที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมานานกว่า 200 ปี มีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเหมาะแก่การเกษตร มีอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นระบบเครือญาติโดยสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสู่ลูกหลานในการแปรรูปผลิตผลการเกษตรมีระบบการปกครองกันภายในชุมชน ให้สิทธิเท่าเทียมกันตามระบอบประชาธิปไตย มีความเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ จากเหตุการณ์น้ำท่วมใน ปี พ.ศ. 2549 ทำให้พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายได้รับความเดือดร้อนในชุมชน แต่มีสิ่งหนึ่งที่ชุมชนยึดถือเป็นสิ่งที่พึงทางจิตใจ คือการน้อมเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นหลักในการดำเนินในชีวิตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่แน่นแฟ้นขึ้นมีการสร้างความสามัคคีในชุมชน ก่อให้เกิดเป็นภาคประชาสังคม สามารถพึ่งพาตนเอง และตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงไปพร้อมกับสังคมยังยั้งการศึกษาปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคมทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ดังนี้ ปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคม พบ 4 ปัจจัยหลักได้แก่ 1) สถาบันพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ราษฎร 2) ภาครัฐ 3) ภาคเอกชน 4) สภาพเศรษฐกิจปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคม พบ 6 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ครอบครัว 2) ศาสนา 3) วัฒนธรรม 4) กระบวนการเรียนรู้ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ผู้นำชุมชน 6) ประชาสังคมปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พบ 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ และการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตร 2) การค้าผลิตผลทางการเกษตร 3) การสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ปัจจัยภายใน ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มี 5 ปัจจัยหลักได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมทางสังคม 2) วิถีชีวิต ชุมชน 3) ภูมิปัญญา 4) ความมั่นคง 5) ความสงบสุข

อรรถพล อุทุมพร (2552) ได้วิจัยเรื่อง การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

ในองค์การบริหารส่วนตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชน และข้าราชการส่วนภูมิภาคที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ที่มีต่อการสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชน รวมทั้งบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลหารแก้วในการสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชน และศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการศึกษาจากเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลหารแก้ว ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนทุกคนรู้จักและรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ เสียงตามสายของหมู่บ้าน สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์เอกสารสิ่งพิมพ์ของทางราชการและจากอินเทอร์เน็ต และเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยคนละ 1 ครั้ง หากประชาชนทุกครัวเรือนสามารถดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง ก็จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและระดับประเทศได้

น้ำฝน ผ่องสุวรรณ (2553) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตแบ่งเป็น 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านจิตใจและสังคม ได้แก่ การเข้าร่วมประชุม/จัดเวทีประชาคมเพื่อการตัดสินใจ การเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน / ชุมชน ตามที่ตกลงกันไว้ การได้รับการบริการจากกองทุนสวัสดิการ การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการเข้าร่วมเวทีประชาคม การปฏิบัติศาสนกิจร่วมกับคนในหมู่บ้าน การปฏิบัติตามวัฒนธรรม ประเพณีและมารยาทไทย 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิตเครื่องอุปโภคเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน 3) ปัจจัยด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมจัดเก็บรวบรวม วิเคราะห์สังเคราะห์ ข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้าน / ชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ การเรียนรู้ แล้วนำเทคโนโลยีไปใช้อย่างเหมาะสม กับสภาพความเป็นอยู่ของครัวเรือนและเกิดความคุ้มค่า การมีส่วนร่วมการปรับปรุงแผนชุมชน และ 4) ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การมีส่วนร่วม วางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมกิจกรรม ได้แก่ การผลิตเครื่องอุปโภคเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน การมีส่วนร่วมในการจัดเก็บ รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้าน / ชุมชน การเรียนรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยี วิทยาการใหม่ ๆ การมีส่วนร่วมวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดลอม และการเข้าร่วมเครือข่ายด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอม

วีรรา เตียวศิริทรัพย์ (2558, น. 87) ได้ศึกษาผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย

- 1) เพื่อการศึกษาผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนหนองตาเข้ม จังหวัดบุรีรัมย์
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศ และอาชีพ และ 3) เพื่อหาแนวทางในการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน ได้ขนาดของกลุ่ม ตัวอย่างจำนวน 103 คราวเรือน แล้วทำการสุ่มให้กระจายไปยังครัวเรือนต่าง ๆ ตามสัดส่วน โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย ด้วยการจับฉลาก โดยผู้ให้ข้อมูลคือ หัวหน้าครัวเรือน และกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยการกำหนดเป็นโควตา ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น .9276 ส่วนแบบสัมภาษณ์เป็น โครงสร้าง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์โดยการอุปมาน ส่วนข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามใช้การวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ค่า t-test และ F-test เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟกำหนดค่าสถิติที่นัยสำคัญ .05 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการดำเนินการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน คือด้านการลดรายจ่าย และด้านการเอื้ออาทร ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก ด้านเฉลี่ยที่มีค่าสูงสุด คือ ด้านการลดรายจ่าย รองลงมา คือ ด้านการเอื้ออาทร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการประหยัด 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม ที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าทุกด้านไม่แตกต่างกัน 3) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม ที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน 4) แนวทางในการพัฒนาผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตัวอย่าง ชุมชนหนองตาเข้มในแต่ละด้านมีดังต่อไปนี้ 4.1) ด้านการลดรายจ่าย มีการปลูกพืช เพื่อใช้บริโภคเองภายในครัวเรือน ต้องการให้มีผู้ประสานงานในการขอรับเมล็ดพันธุ์พืชจากทางราชการ แล้วนำมาแจกจ่าย 4.2) ด้าน

การเพิ่มรายได้ มีการอบรมเพื่อประสิทธิภาพการประกอบอาชีพ รวมทั้งอาชีพเสริม ต้องการให้มีเจ้าหน้าที่จากทางราชการ มาแนะนำวิธีการทำการเกษตรแบบผสมผสาน 4.3) ด้านการประหยัด มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือน รู้จักการเก็บออม ต้องการให้สมาชิกทุกคนในชุมชน เป็นสมาชิกทุกคนในชุมชน เป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชนเอง มีกองทุนการเงินของชุมชนสามารถให้บริการแก่สมาชิกในชุมชน กู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ 4.4) ด้านการดำรงชีวิต ร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อมประเพณีประเพณีที่ดีงาม ต้องการให้มีการจัดระบบการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน มีการสืบค้นและบันทึกภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ไม่ให้สูญหาย 4.5) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการนำระบบบำบัดน้ำเสียมาใช้ ต้องการให้หัวหน้าหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน จัดกิจกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง การปล่อยปลาและการห้ามจับปลาในฤดูกาลวางไข่โยเค็ดขาด เพื่อให้มีแหล่งอาหารตามธรรมชาติ และ 4.6) ด้านการเอื้ออาทร มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ ต้องการให้ความช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อผู้ด้อยโอกาสภายในหมู่บ้าน โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการของชุมชน เพื่อช่วยชีวิตแก่ผู้ประสบปัญหาในยามจำเป็นอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

2.4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

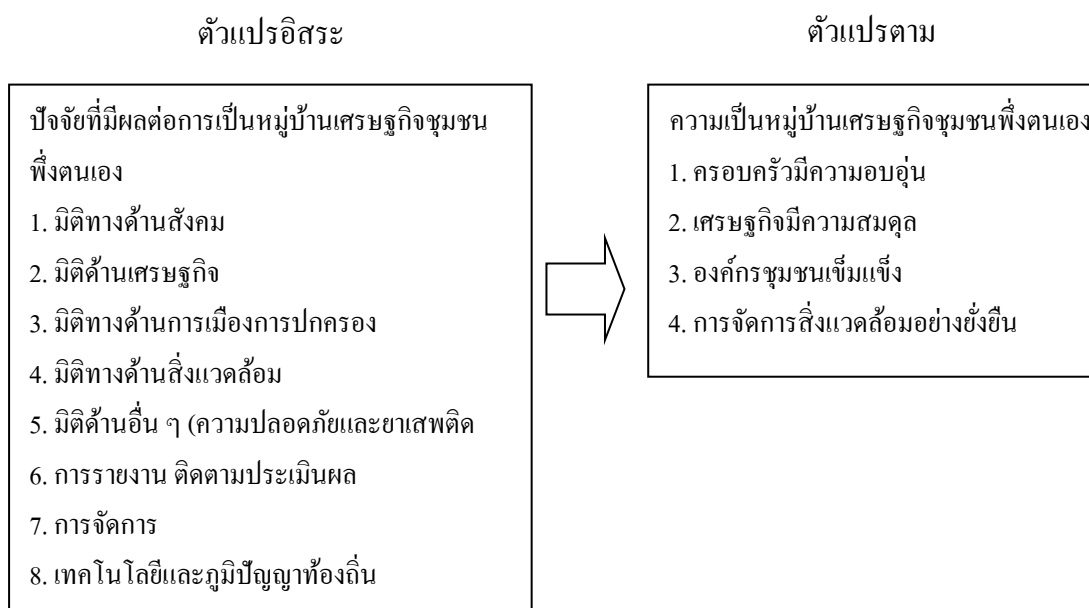
Singh (1998 , อ้างถึงใน กัทริยา สุวรรณบุรณ์, 2537, น. 27) พบว่า มีปัจจัยถึง 32 ตัว ที่มีส่วนกำหนดระดับของการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย อายุ เพศ สุขภาพ ระยะเวลาการอยู่ในชุมชน ระยะห่างของการตั้งบ้านเรือน ขนาดครอบครัว มาตรฐานทางสังคมของประชาชน ระดับการศึกษา ระดับความเป็นอยู่ การครอบครองที่ดิน ปัจจัยทางเศรษฐกิจเชื้อชาติ และสัญชาติ พื้นเพของครอบครัว ลำดับชั้นทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล การปรับตัวทางสังคม ความเชื่อทางศาสนาความสนใจ ความเฉลียวฉลาด การอบรมพฤติกรรม ทักษะคติ ข่าวสารและการติดต่อ ค่านิยมทางสังคม ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเชื่อและการแสดงออกทางพฤติกรรม ความพึงพอใจ การแสดงตัว ประสิทธิภาพ หลักยึดถือประจำใจ การเป็นผู้นำและการตระหนักถึงความสำคัญ ของกิจกรรม

Cohen and Norman (2005 , อ้างถึงใน ชุษณา ก้อนจันทเทศ, 2536, น. 60) ได้ศึกษาพบว่า มีบุคคล 4 ฝ่าย ที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชนบท คือ ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้อ ได้แก่ อายุสถานภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม ชนชั้นทางสังคม ศาสนา วรรณและแหล่งกำเนิด อาชีพ รายได้ และทรัพย์สิน ระยะเวลาในการอยู่ในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ พื้นที่ดินที่ถือครอง และสถานภาพการทำงาน

2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากศึกษาภายใต้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย หมู่บ้าน เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของกรมพัฒนาชุมชน 2553 กล่าวถึงการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองคือหมู่บ้านที่ใช้ศักยภาพหรือพลังที่มีอยู่แก้ไขปัญหาของตนเองและพัฒนาให้หมู่บ้านของตนเป็นศูนย์กลาง หรือเป็นหน่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างสมดุล และพอเพียงของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของ ประเวศ วะสี (2541, น. 43) ที่อธิบายถึง เศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน อันเป็นเศรษฐกิจที่คำนึงถึงทะนุบำรุงพื้นฐานของตนเองให้เข้มแข็ง ทฤษฎีการพึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจของชุมชนบทของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542, น. 68) ที่อธิบายถึง ความสามารถในการพึ่งตนเองโดยมีปัจจัยสำคัญ 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย ด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากร จิตใจ และสังคม แนวคิดการมีส่วนร่วม ของ Cohen and Uphoff (1980, pp. 219 – 222) ได้อธิบายการมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วย การร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมรับประโยชน์ และการร่วมประเมินผล แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบการจัดการของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541, น. 15 - 16) ที่อธิบายถึงขอบเขตและทิศทางการจัดการให้บรรลุไปสู่เป้าหมายของการพัฒนา ประกอบด้วย การรู้จักตนเอง โดยการใช้หลัก SWOT การส่งเสริมการฝึกอบรม การสร้างกลุ่มช่วยตนเอง

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำมาพิจารณาร่วมกับหลักฐานเชิงประจักษ์ และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองและได้นำปัจจัยเหตุและผลนำมาสรุปเป็นแผนภาพที่ 2.1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ด้วยพระบารมีอันยิ่งใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันที่ทรงมีแก่พสกนิกรชาวไทยพระองค์ได้มีพระราชดำริชี้แนะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาวิกฤติทางสังคมและกอบกู้เศรษฐกิจที่สมบูรณ์แบบและสมสมัยในยุคโลกาภิวัตน์ และทุกระดับชั้นในโครงสร้างของสังคม เริ่มตั้งแต่ปัจเจกชน ผู้ครอบครัว ชุมชน สังคม และความมั่นคงของประเทศ นั่นคือแนวทาง ในการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นทางสายกลางในการดำเนินชีวิตโดยยึดถือความพอเพียง พออยู่พอกิน หมายถึง ความพอประมาณในปัจจัย 4 สามารถอุ้มชูตนเองได้ มีข้าวปลาอาหารไว้เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ตลอดทั้งปี สามารถปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงเป็ด ไก่ ปลา ในพื้นที่ของตนเอง เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย ส่วนที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนแล้วจึงนำไปขายเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ เพียงแค่นี้ทุกคนสามารถ ที่จะพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการวางรากฐานและสร้างความสมดุลให้กับชีวิตสังคมได้อย่างเข้มแข็งและมั่นคง กอปรกับนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ที่ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปที่ประชาชนเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา ซึ่งเน้นการพัฒนาคน โดยรอบด้านผสมผสานกันอย่างเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยพัฒนาด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี การเมือง การปกครอง โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศทั้งกาย ใจ ความคิด และสติปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยเป็นนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจทุกแขนงให้กลับฟื้นคืนสู่สภาวะปกติและพร้อมที่จะเป็นพลังผลักดันต่อการพัฒนาต่อไปในอนาคตอย่างเต็มศักยภาพ และเป็นนโยบายเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจตกต่ำด้าน “ปากท้อง” โดยการนำพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนสามารถพึ่งตนได้ในทางเศรษฐกิจได้ทั้งทางเชิงคุณภาพและปริมาณ ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในท้องถิ่น พร้อมทั้งการบูรณาการทรัพยากร สิ่งแวดล้อม บุคลากร แผนงาน งบประมาณ

และการปฏิบัติงานในระดับหมู่บ้าน จนกระทั่งมีการประเมินผลโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่จังหวัดได้พิจารณาคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเป้าหมายที่ดำเนินการในปี 2553 ทั่วประเทศทุกจังหวัด ในจังหวัดกาฬสินธุ์มีหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือก 3 หมู่บ้านด้วยกัน ซึ่งมีหลักการแนวทางและเกณฑ์ในการชี้วัดการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่สอดคล้องกับทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบท ประกอบด้วย หลักการ TERMS ซึ่งเป็นกรอบทฤษฎีที่ว่าด้วยการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี (Technology : T) ด้านเศรษฐกิจ (Economic : E) ด้านทรัพยากร (Resource : R) ด้านจิตใจ (Mental : M) และด้านสังคม (Social : S) รวมทั้ง การมีส่วนร่วม และการจัดการ โดยเป็นผลงานการวิจัยของสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2538 ได้ทำการศึกษาหารูปแบบการพัฒนาที่ได้ผลซึ่งเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ภายใต้กรอบทฤษฎีทางสังคม ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ทฤษฎีระบบ โดยการนำวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์มาบูรณาการให้เป็นสหวิทยาการที่ครอบคลุมทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์และการพัฒนาไว้ด้วยกัน (ดวงตา สราญรมย์, 2550, น. 99 – 107)

สาเหตุของการทำวิจัยครั้งนี้ สืบเนื่องจากปรากฏการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจ และสังคมตามแผนนโยบายการพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา และกระแสพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นแนวทางแก้ไขส่งผลให้เกิดการกำหนดนโยบายของรัฐบาลนำไปสู่การกำหนดแนวทางปฏิบัติการพัฒนาชุมชนของกระทรวงมหาดไทยจนสามารถทำให้มีหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองอำเภอละหนึ่งหมู่บ้านทั่วประเทศซึ่งได้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้เลือกขอบเขตการศึกษาในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งในปี 2552 หมู่บ้านโนนมะคำ หมู่ที่ 4 ได้รับรางวัล รองชนะเลิศใน โครงการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองระดับอำเภอ และในปี 2553 หมู่บ้านหนองตุ หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 14 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ระดับจังหวัดในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้วยสายใยรักแห่งครอบครัว เพื่อขจัดความยากจน ซึ่งเป็นโครงการบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีปัจจัยพื้นฐานของชุมชนเช่นเดียวกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ดังนั้นจึงสมควรที่จะค้นหาตัวปัจจัยทั้ง 7 ด้านตามกรอบทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบทว่ามีปัจจัยใดที่สำคัญที่สุดที่มีผลให้ 3 หมู่บ้านนั้นกลายเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนตนเอง ในขณะที่หมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลธัญญา ซึ่งตั้งอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน มีปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยประโยชน์เหมือนกัน เป็นเพียงหมู่บ้านปกติธรรมดาทั่วไป และเนื่องจากผู้วิจัยทำงานที่เทศบาลตำบลธัญญา จึงควรทำการวิจัยเพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้เจริญก้าวหน้าในลำดับต่อไป เพราะการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง คือหมู่บ้านที่แสดงให้เห็นศักยภาพของคนชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการวิจัยและมุ่งหวังที่จะนำผลการวิจัยที่ได้นั้นไปเป็นแนวทางและปรับประยุกต์ใช้กับหมู่บ้านอื่น ๆ ได้ประสบผลสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เช่นเดียวกัน และครอบคลุมทุกหมู่บ้านทั่วประเทศเพื่อเป็นการแก้ไขและป้องกันปัญหาสังคมที่ผ่านสังคม โดยการทำให้ประชาชนทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีความสุขทั่วหน้าด้วยการสร้างความแข็งแกร่งในการพึ่งตนเอง ของประชาชนในระดับรากหญ้าจากการวางรากฐานสร้างความสมดุล และความเสมอภาคทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในปัจจุบันที่ระดมทุนสู่ชนบทนั้นคือกองทุนหมู่บ้าน ที่เป็นนโยบายเร่งรัดปัญหาความยากจน โดยชุมชนเป็นผู้คิดเอง ทำเอง และแก้ปัญหาเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศไทยอย่างมั่นคงและเข้มแข็งตลอดไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2.2 เพื่อศึกษาระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2.4 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ ในการเสริมสร้างการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

1.3 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด ด้านการรายงาน ติดตามประเมินผล ด้านการจัดการ และด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านโครงการบูรณาการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยสายใยรักแห่งครอบครัวในระดับอำเภอและระดับจังหวัด 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโนนมะค้ำ หมู่ 4 บ้านหนองคู หมู่ 3 และหมู่ 14

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเอง กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยศึกษาและสรุปจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น 2) ด้านเศรษฐกิจมีความสมดุล 3) ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง และ 4) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้าครอบครัว จำนวน 314 คน จาก 3 หมู่บ้าน

1.4.4 ขอบเขตด้านตัวแปรการวิจัย

1.4.4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นหมู่บ้าน ได้แก่

- 1) มิติทางด้านสังคม
- 2) มิติด้านเศรษฐกิจ
- 3) มิติทางด้านการเมืองการปกครอง
- 4) มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม
- 5) มิติด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด)
- 6) การรายงาน ติดตามประเมินผล
- 7) การจัดการ
- 8) เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4.4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่

- 1) ครอบครัวมีความอบอุ่น
- 2) เศรษฐกิจมีความสมดุล
- 3) องค์กรชุมชนเข้มแข็ง
- 4) การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

1.4.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาตั้งแต่เดือน มกราคม 2556 – พฤษภาคม 2560

1.5 นิยามคำศัพท์เฉพาะ

ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นหมู่บ้าน หมายถึง สถานที่ที่มีประชาชนอยู่ร่วมกันมากกว่า 1 คน และมีที่พัก ที่อยู่อาศัยที่ชัดเจน โดยมีเอกสารที่ควบคุมรองถูกต้องตามกฎหมาย

1. มิติทางด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง) หมายถึง การที่ชุมชนมีการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน อย่างสม่ำเสมอ มีการพูดคุยกันในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน การแบ่งหน้าที่กันทำงาน ตามที่ได้ตกลงในเวทีชาวบ้าน มีกิจกรรมร่วมกันสม่ำเสมอ สมาชิกในครอบครัวทำงานอยู่ในพื้นที่ เดียวกันและมีอาหารบริโภคเพียงพอในครัวเรือนตลอดทั้งปี

2. มิติด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ มีเงินฝากสะสมและลด การใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น มีงานทำประจำและมีรายได้ตลอดทั้งปีหมู่บ้านมีเครือข่ายร้านค้าชุมชน ที่ใช้ค้าขายกับชุมชนอื่น หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านแก้ไขปัญหาความยากจน ปลูกผักสวนครัว เพื่ออุปโภค และค้าขาย

3. มิติทางการเมืองการปกครอง หมายถึง มีส่วนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในเวที ชาวบ้านในหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในเวทีชาวบ้านสม่ำเสมอ ผู้นำทางเวทีชาวบ้านของท่านไม่ใช่ผู้นำที่ ทางราชการแต่งตั้งให้สภา อบต. ในหมู่บ้านเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมารับทราบข้อมูล มีส่วน ร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของท่านเสมอครัวเรือนในหมู่บ้านของท่านได้รับข่าวสารทั่วไป และ ข่าวสารการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ

4. มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง สมาชิกในครอบครัวมีการอนุรักษ์ป่า และใช้ ทรัพยากรจากป่าอย่างมีประสิทธิภาพครอบครัวทำการเกษตรโดยใช้ปุ๋ยคอก และปุ๋ยหมักแทนการ ใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช หมู่บ้านมีการจัดระเบียบชุมชนอย่างสม่ำเสมอท่านและครอบครัว ปลูกไม้ยืนต้น และไม้ผลหลากหลายชนิดมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5. มิติด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด) หมายถึง ครัวเรือนมีความปลอดภัยใน ชีวิตและทรัพย์สิน หมู่บ้านปลอดภัยยาเสพติดให้โทษทุกชนิดหมู่บ้านของท่านมีการจัดการกับปัญหา โรคเอดส์ได้

6. การรายงาน ติดตามประเมินผล หมายถึง หมู่บ้านได้มีการรายงานและติดตามจาก อำเภอด้านชุมชนเข้มแข็ง ตลอดอย่างสม่ำเสมอ หมู่บ้านได้มีการติดตาม ประเมินผลทางด้าน

เศรษฐกิจจากระดับจังหวัด อย่างสม่ำเสมอ หมู่บ้านได้มีการติดตาม ประเมินผล ด้านสิ่งแวดล้อม ยาเสพติดและความปลอดภัยจากทางส่วนราชการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

7. การมีส่วนร่วม หมายถึง ครอบครัวได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน การให้ความสำคัญในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สุขของตนเอง ช่วยสอดส่องดูแลความผิดปกติในหมู่บ้าน เข้าประชุม และมีส่วนร่วมสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมหมู่บ้านให้ปลอดยาเสพติด ร่วมสนับสนุนแสดงความคิดเห็นเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน

8. การจัดการ หมายถึง การเข้ารับการอบรมหรือไปศึกษาดูงานทันทีที่มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดขึ้นการวางแผนและทำงานในโครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด

การติดตามประเมินผลงานในโครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ในชีวิต จะแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหาท่านหาทางป้องกัน และมีแนวทางแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องทำความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพราะท่านและเพื่อนบ้านประชุมปรึกษาหารือ วางแผน กำหนดกิจกรรมและผู้ร่วมงานทุกคนมีความรับผิดชอบในงานที่ทำ

การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การเป็นหมู่บ้านนำอยู่ ซึ่งประกอบไปด้วย ครอบครัวมีความอบอุ่น เศรษฐกิจมีความสมดุล องค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

1. ครอบครัวมีความอบอุ่น หมายถึง ครอบครัวมีความคิดเห็นที่สามารถประสานความเข้าใจกันได้ ในครอบครัวมีความสุขสบายปลอดภัย โปร่งโล่งใจ ทุกคนในครอบครัวรับฟังความคิดเห็นและยอมรับเหตุผลซึ่งกันและกัน ทุกคนในครอบครัวรักและเคารพเชื่อฟังท่านเป็นอย่างดี ทุกคนในครอบครัวคอยดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความผูกพันและเอื้ออาทรต่อกันทุกคนในครอบครัวมีการปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาในครอบครัวทุกคนในครอบครัวมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากัน ได้ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน หรือในกรณีที่อยู่คนเดียวไม่สามารถอยู่พร้อมหน้ากัน แต่มีการติดต่อสื่อสารกัน เช่น โทรศัพท์ จดหมาย อีเมลหรือการส่งข้อความต่าง ๆ เมื่อเกิดปัญหาในครอบครัวคนในครอบครัวของท่านไม่หนีออกจากบ้าน

2. เศรษฐกิจสมดุล หมายถึง การที่ตัวเราและสมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือตนเองได้ และรู้สึกพึงพอใจกับสภาพที่ตนเองเป็นอยู่ ครอบครัวมีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินได้ไว้รับประทานในครอบครัวครอบครัวของท่านมีรายได้จากอาชีพเสริม เช่นการปลูกผัก เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ฯลฯ ในครอบครัวมีการเก็บออมเงินจากรายได้ ในครอบครัวมีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายครัวเรือนครอบครัวมีการคำนึงถึงการประหยัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก

ที่ไม่จำเป็น การประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำประปา มีการนำของเก่าหรือชำรุด มาซ่อมแซมเพื่อนำกลับมาใช้เพื่อแทนการซื้อใหม่

3. องค์กรชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ตัวเราและครอบครัวไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม การรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาจะทำให้ตนเองและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และนำความสุขมาสู่ทุกคน การทำตามคำแนะนำจากราชการหรือเอกชนในการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน การให้ความร่วมมือและสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มที่ทำประโยชน์แก่ชาวบ้านและส่วนรวมภายในกลุ่มต่าง ๆ สมาชิกควรมีส่วนร่วมคิดและแก้ไขปัญหาเอง ด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน ชุมชนควรมีการจัดบทบาทการทำงาน การแบ่งกลุ่มย่อยเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายอย่างมีส่วนร่วมในกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนควรมีการตั้งคณะทำงานชุมชนร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่น

4. การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน หมายถึง การที่ทุกคนควรช่วยกันใช้วัสดุที่ทำมาจากธรรมชาติแทนการใช้ถุงพลาสติกและโฟม การแยกขยะและนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี การว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงบนถนน แม่น้ำ ลำคลอง ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยลดปริมาณการใช้ขยะ เช่น การนำกลับมาซ่อมแซม การนำกลับมาใช้ใหม่ ใช้ประโยชน์จากสิ่งของที่ใช้แล้วท่านและสมาชิกในครอบครัวไม่เผาขยะหรือสิ่งปฏิกูลให้เกิดควันก่อความรำคาญต่อคนในชุมชน ท่านและสมาชิกในครอบครัวใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด เช่น ประหยัดไฟฟ้าและน้ำประปา ไม่เปิดทิ้งไว้โดยไม่จำเป็นท่านสนับสนุนช่วยขุดลอกคูคลอง กำจัด วัชพืช ปลูกดอกไม้ ต้นไม้ใหญ่เพื่อความสวยงามให้ร่มเงาบริเวณหน้าบ้านและตามถนนหนทางท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยกันจัดบ้านเรือนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยถูกสุขลักษณะ

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 สามารถนำปัจจัยที่ศึกษามาเป็นแนวทางการพัฒนาการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนในเขตเทศบาล ตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ได้

1.6.2 สามารถนำปัจจัยที่ศึกษานำไปพัฒนาเพื่อเป็นตัวชี้วัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไปได้ และการนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.3 สมมติฐานการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	8
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	9
2.1 แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชน	9
2.2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ กับสมมติฐานการวิจัย	14
2.3 ลักษณะหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลรัษฎา.....	41
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	44
2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	51
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	53
3.1 กลุ่มเป้าหมาย.....	53
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	54
3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ	55
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	56
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	57
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	58

หัวเรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	60
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	60
4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	61
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	87
5.1 สรุปผลการวิจัย	87
5.2 อภิปรายผล	88
5.3 ข้อเสนอแนะ	94
บรรณานุกรม	95
ภาคผนวก	102
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	103
ภาคผนวก ข คุณภาพแบบสอบถามการวิจัย	115
ภาคผนวก ค หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ.....	121
ประวัติผู้วิจัย	128

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน โดยรวม และรายด้าน	62
4.2	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง) เป็นรายข้อ	63
4.3	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านเศรษฐกิจ เป็นรายข้อ	64
4.4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการเมืองการปกครองเป็นรายข้อ	65
4.5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นรายข้อ	66
4.6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด) เป็นรายข้อ.....	67
4.7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการรายงาน ติดตามประเมินผล เป็นรายข้อ.....	68
4.8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการมีส่วนร่วม เป็นรายข้อ	69
4.9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการจัดการ เป็นรายข้อ.....	70
4.10	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลชัยภูยา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม และรายด้าน.....	71
4.11	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลชัยภูยา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น เป็นรายข้อ.....	72

ตารางที่	หน้า	
4.12	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลฉลุย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจสมคูล เป็นรายชื่อ	73
4.13	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลฉลุย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง เป็นรายชื่อ.....	74
4.14	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลฉลุย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นรายชื่อ.....	76
4.15	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อ การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาล ตำบลฉลุย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์	78
4.16	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลฉลุย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์	79
ข.1	ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ ประเด็นที่ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ.....	116
ข.2	ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	119

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

2.1	กรอบแนวคิดการวิจัย	52
-----	--------------------------	----

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ด้วยพระบารมีอันยิ่งใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันที่ทรงมีแก่พสกนิกรชาวไทยพระองค์ได้มีพระราชดำรัสชี้แนะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาวิกฤติทางสังคมและกอบกู้เศรษฐกิจที่สมบูรณ์แบบและสมสมัยในยุคโลกาภิวัตน์ และทุกระดับชั้นในโครงสร้างของสังคม เริ่มตั้งแต่ปัจเจกชน ผู้ครอบครัว ชุมชน สังคม และความมั่นคงของประเทศ นั่นคือแนวทาง ในการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นทางสายกลางในการดำเนินชีวิตโดยยึดถือความพอเพียง พออยู่พอกิน หมายถึง ความพอประมาณในปัจจัย 4 สามารถอุ้มชูตนเองได้ มีข้าวปลาอาหารไว้เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ตลอดทั้งปี สามารถปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงเป็ด ไก่ ปลา ในพื้นที่ของตนเอง เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย ส่วนที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนแล้วจึงนำไปขายเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ เพียงแค่นี้ทุกคนสามารถ ที่จะพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการวางรากฐานและสร้างความสมดุลให้กับชีวิตสังคมได้อย่างเข้มแข็งและมั่นคง กอปรกับนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ที่ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปที่ประชาชนเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา ซึ่งเน้นการพัฒนาคน โดยรอบด้านผสมผสานกันอย่างเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยพัฒนาด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี การเมือง การปกครอง โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศทั้งกาย ใจ ความคิด และสติปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยเป็นนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจทุกแขนงให้กลับฟื้นคืนสู่สภาวะปกติและพร้อมที่จะเป็นพลังผลักดันต่อการพัฒนาต่อไปในอนาคตอย่างเต็มศักยภาพ และเป็นนโยบายเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจตกต่ำด้าน “ปากท้อง” โดยการนำพระราชดำรัสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนสามารถพึ่งตนได้ในทางเศรษฐกิจได้ทั้งทางเชิงคุณภาพและปริมาณ ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในท้องถิ่น พร้อมทั้งการบูรณาการทรัพยากร สิ่งแวดล้อม บุคลากร แผนงาน งบประมาณ

และการปฏิบัติงานในระดับหมู่บ้าน จนกระทั่งมีการประเมินผลโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่จังหวัดได้พิจารณาคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเป้าหมายที่ดำเนินการในปี 2553 ทั่วประเทศทุกจังหวัด ในจังหวัดกาฬสินธุ์มีหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือก 3 หมู่บ้านด้วยกัน ซึ่งมีหลักการแนวทางและเกณฑ์ในการชี้วัดการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่สอดคล้องกับทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบท ประกอบด้วย หลักการ TERMS ซึ่งเป็นกรอบทฤษฎีที่ว่าด้วยการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี (Technology : T) ด้านเศรษฐกิจ (Economic : E) ด้านทรัพยากร (Resource : R) ด้านจิตใจ (Mental : M) และด้านสังคม (Social : S) รวมทั้ง การมีส่วนร่วม และการจัดการ โดยเป็นผลงานการวิจัยของสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2538 ได้ทำการศึกษาหารูปแบบการพัฒนาที่ได้ผลซึ่งเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ภายใต้กรอบทฤษฎีทางสังคม ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ทฤษฎีระบบ โดยการนำวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์มาบูรณาการให้เป็นสหวิทยาการที่ครอบคลุมทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์และการพัฒนาไว้ด้วยกัน (ดวงตา สราญรมย์, 2550, น. 99 – 107)

สาเหตุของการทำวิจัยครั้งนี้ สืบเนื่องจากปรากฏการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจ และสังคมตามแผนนโยบายการพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา และกระแสพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นแนวทางแก้ไขส่งผลให้เกิดการกำหนดนโยบายของรัฐบาลนำไปสู่การกำหนดแนวทางปฏิบัติการพัฒนาชุมชนของกระทรวงมหาดไทยจนสามารถทำให้มีหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองอำเภอละหนึ่งหมู่บ้านทั่วประเทศซึ่งได้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้เลือกขอบเขตการศึกษาในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งในปี 2552 หมู่บ้านโนนมะคำ หมู่ที่ 4 ได้รับรางวัล รองชนะเลิศใน โครงการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองระดับอำเภอ และในปี 2553 หมู่บ้านหนองตุ หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 14 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ระดับจังหวัดในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้วยสายใยรักแห่งครอบครัว เพื่อขจัดความยากจน ซึ่งเป็นโครงการบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีปัจจัยพื้นฐานของชุมชนเช่นเดียวกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ดังนั้นจึงสมควรที่จะค้นหาตัวปัจจัยทั้ง 7 ด้านตามกรอบทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบทว่ามีปัจจัยใดที่สำคัญที่สุดที่มีผลให้ 3 หมู่บ้านนั้นกลายเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนตนเอง ในขณะที่หมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลธัญญา ซึ่งตั้งอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน มีปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยประโยชน์เหมือนกัน เป็นเพียงหมู่บ้านปกติธรรมดาทั่วไป และเนื่องจากผู้วิจัยทำงานที่เทศบาลตำบลธัญญา จึงควรทำการวิจัยเพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้เจริญก้าวหน้าในลำดับต่อไป เพราะการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง คือหมู่บ้านที่แสดงให้เห็นศักยภาพของคนชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการวิจัยและมุ่งหวังที่จะนำผลการวิจัยที่ได้ขึ้นไปเป็นแนวทางและปรับประยุกต์ใช้กับหมู่บ้านอื่น ๆ ได้ประสบผลสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เช่นเดียวกัน และครอบคลุมทุกหมู่บ้านทั่วประเทศเพื่อเป็นการแก้ไขและป้องกันปัญหาสังคมที่ผ่านสังคม โดยการทำให้ประชาชนทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีความสุขทั่วหน้าด้วยการสร้างความแข็งแกร่งในการพึ่งตนเอง ของประชาชนในระดับรากหญ้าจากการวางรากฐานสร้างความสมดุล และความเสมอภาคทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในปัจจุบันที่ระดมทุนสู่ชนบทนั้นคือกองทุนหมู่บ้าน ที่เป็นนโยบายเร่งรัดปัญหาความยากจน โดยชุมชนเป็นผู้คิดเอง ทำเอง และแก้ปัญหาเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศไทยอย่างมั่นคงและเข้มแข็งตลอดไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2.2 เพื่อศึกษาระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2.4 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ ในการเสริมสร้างการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

1.3 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด ด้านการรายงาน ติดตามประเมินผล ด้านการจัดการ และด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านโครงการบูรณาการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยสายใยรักแห่งครอบครัวในระดับอำเภอและระดับจังหวัด 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโนนมะค้ำ หมู่ 4 บ้านหนองคู หมู่ 3 และหมู่ 14

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเอง กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยศึกษาและสรุปจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น 2) ด้านเศรษฐกิจมีความสมดุล 3) ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง และ 4) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้าครอบครัว จำนวน 314 คน จาก 3 หมู่บ้าน

1.4.4 ขอบเขตด้านตัวแปรการวิจัย

1.4.4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นหมู่บ้าน ได้แก่

- 1) มิติทางด้านสังคม
- 2) มิติด้านเศรษฐกิจ
- 3) มิติทางด้านการเมืองการปกครอง
- 4) มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม
- 5) มิติด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด)
- 6) การรายงาน ติดตามประเมินผล
- 7) การจัดการ
- 8) เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4.4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่

- 1) ครอบครัวมีความอบอุ่น
- 2) เศรษฐกิจมีความสมดุล
- 3) องค์กรชุมชนเข้มแข็ง
- 4) การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

1.4.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาตั้งแต่เดือน มกราคม 2556 – พฤษภาคม 2560

1.5 นิยามคำศัพท์เฉพาะ

ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นหมู่บ้าน หมายถึง สถานที่ที่มีประชาชนอยู่ร่วมตัวกันมากกว่า 1 คน และมีที่พัก ที่อยู่อาศัยที่ชัดเจน โดยมีเอกสารที่ควบคุมรองถูกต้องตามกฎหมาย

1. มิติทางด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง) หมายถึง การที่ชุมชนมีการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน อย่างสม่ำเสมอ มีการพูดคุยกันในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน การแบ่งหน้าที่กันทำงาน ตามที่ได้ตกลงในเวทีชาวบ้าน มีกิจกรรมร่วมกันสม่ำเสมอ สมาชิกในครอบครัวทำงานอยู่ในพื้นที่ เดียวกันและมีอาหารบริโภคเพียงพอในครัวเรือนตลอดทั้งปี

2. มิติด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ มีเงินฝากสะสมและลด การใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น มีงานทำประจำและมีรายได้ตลอดทั้งปีหมู่บ้านมีเครือข่ายร้านค้าชุมชน ที่ใช้ค้าขายกับชุมชนอื่น หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านแก้ไขปัญหาความยากจน ปลูกผักสวนครัว เพื่ออุปโภค และค้าขาย

3. มิติทางการเมืองการปกครอง หมายถึง มีส่วนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในเวที ชาวบ้านในหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในเวทีชาวบ้านสม่ำเสมอ ผู้นำทางเวทีชาวบ้านของท่านไม่ใช่ผู้นำที่ ทางราชการแต่งตั้งให้สภา อบต. ในหมู่บ้านเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมารับทราบข้อมูล มีส่วน ร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของท่านเสมอครัวเรือนในหมู่บ้านของท่านได้รับข่าวสารทั่วไป และ ข่าวสารการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ

4. มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง สมาชิกในครอบครัวมีการอนุรักษ์ป่า และใช้ ทรัพยากรจากป่าอย่างมีประสิทธิภาพครอบครัวทำการเกษตรโดยใช้ปุ๋ยคอก และปุ๋ยหมักแทนการ ใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช หมู่บ้านมีการจัดระเบียบชุมชนอย่างสม่ำเสมอท่านและครอบครัว ปลูกไม้ยืนต้น และไม้ผลหลากหลายชนิดมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5. มิติด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด) หมายถึง ครัวเรือนมีความปลอดภัยใน ชีวิตและทรัพย์สิน หมู่บ้านปลอดภัยยาเสพติดให้โทษทุกชนิดหมู่บ้านของท่านมีการจัดการกับปัญหา โรคเอดส์ได้

6. การรายงาน ติดตามประเมินผล หมายถึง หมู่บ้านได้มีการรายงานและติดตามจาก อำเภอด้านชุมชนเข้มแข็ง ตลอดอย่างสม่ำเสมอ หมู่บ้านได้มีการติดตาม ประเมินผลทางด้าน

เศรษฐกิจจากระดับจังหวัด อย่างสม่ำเสมอ หมู่บ้านได้มีการติดตาม ประเมินผล ด้านสิ่งแวดล้อม ยาเสพติดและความปลอดภัยจากทางส่วนราชการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

7. การมีส่วนร่วม หมายถึง ครอบครัวได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน การให้ความสำคัญในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สุขของตนเอง ช่วยสอดส่องดูแลความผิดปกติในหมู่บ้าน เข้าประชุม และมีส่วนร่วมสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมหมู่บ้านให้ปลอดยาเสพติด ร่วมสนับสนุนแสดงความคิดเห็นเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน

8. การจัดการ หมายถึง การเข้ารับการอบรมหรือไปศึกษาดูงานทันทีที่มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดขึ้นการวางแผนและทำงานในโครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด

การติดตามประเมินผลงานในโครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ในชีวิต จะแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหาท่านหาทางป้องกัน และมีแนวทางแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องทำความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพราะท่านและเพื่อนบ้านประชุมปรึกษาหารือ วางแผน กำหนดกิจกรรมและผู้ร่วมงานทุกคนมีความรับผิดชอบในงานที่ทำ

การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การเป็นหมู่บ้านนำอยู่ ซึ่งประกอบไปด้วย ครอบครัวมีความอบอุ่น เศรษฐกิจมีความสมดุล องค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

1. ครอบครัวมีความอบอุ่น หมายถึง ครอบครัวมีความคิดเห็นที่สามารถประสานความเข้าใจกันได้ ในครอบครัวมีความสุขสบายปลอดภัย โปร่งโล่งใจ ทุกคนในครอบครัวรับฟังความคิดเห็นและยอมรับเหตุผลซึ่งกันและกัน ทุกคนในครอบครัวรักและเคารพเชื่อฟังท่านเป็นอย่างดี ทุกคนในครอบครัวคอยดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความผูกพันและเอื้ออาทรต่อกันทุกคนในครอบครัวมีการปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาในครอบครัวทุกคนในครอบครัวมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากัน ได้ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน หรือในกรณีที่อยู่คนเดียวไม่สามารถอยู่พร้อมหน้ากัน แต่มีการติดต่อสื่อสารกัน เช่น โทรศัพท์ จดหมาย อีเมลหรือการส่งข้อความต่าง ๆ เมื่อเกิดปัญหาในครอบครัวคนในครอบครัวของท่านไม่หนีออกจากบ้าน

2. เศรษฐกิจสมดุล หมายถึง การที่ตัวเราและสมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือตนเองได้ และรู้สึกพึงพอใจกับสภาพที่ตนเองเป็นอยู่ ครอบครัวมีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินได้ไว้รับประทานในครอบครัวครอบครัวของท่านมีรายได้จากอาชีพเสริม เช่นการปลูกผัก เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ฯลฯ ในครอบครัวมีการเก็บออมเงินจากรายได้ ในครอบครัวมีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายครัวเรือนครอบครัวมีการคำนึงถึงการประหยัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก

ที่ไม่จำเป็น การประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำประปา มีการนำของเก่าหรือชำรุด มาซ่อมแซมเพื่อนำกลับมาใช้เพื่อแทนการซื้อใหม่

3. องค์กรชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ตัวเราและครอบครัวไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม การรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาจะทำให้ตนเองและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และนำความสุขมาสู่ทุกคน การทำตามคำแนะนำจากราชการหรือเอกชนในการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน การให้ความร่วมมือและสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มที่ทำประโยชน์แก่ชาวบ้านและส่วนรวมภายในกลุ่มต่าง ๆ สมาชิกควรมีส่วนร่วมคิดและแก้ไขปัญหาเอง ด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน ชุมชนควรมีการจัดบทบาทการทำงาน การแบ่งกลุ่มย่อยเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายอย่างมีส่วนร่วมในกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนควรมีการตั้งคณะทำงานชุมชนร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่น

4. การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน หมายถึง การที่ทุกคนควรช่วยกันใช้วัสดุที่ทำมาจากธรรมชาติแทนการใช้ถุงพลาสติกและโฟม การแยกขยะและนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี การว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงบนถนน แม่น้ำ ลำคลอง ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยลดปริมาณการใช้ขยะ เช่น การนำกลับมาซ่อมแซม การนำกลับมาใช้ใหม่ ใช้ประโยชน์จากสิ่งของที่ใช้แล้วท่านและสมาชิกในครอบครัวไม่เผาขยะหรือสิ่งปฏิกูลให้เกิดควันก่อความรำคาญต่อคนในชุมชน ท่านและสมาชิกในครอบครัวใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด เช่น ประหยัดไฟฟ้าและน้ำประปา ไม่เปิดทิ้งไว้โดยไม่จำเป็นท่านสนับสนุนช่วยขุดลอกคูคลอง กำจัด วัชพืช ปลูกดอกไม้ ต้นไม้ใหญ่เพื่อความสวยงามให้ร่มเงาบริเวณหน้าบ้านและตามถนนหนทางท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยกันจัดบ้านเรือนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยถูกสุขลักษณะ

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 สามารถนำปัจจัยที่ศึกษามาเป็นแนวทางการพัฒนาการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนในเขตเทศบาล ตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ได้

1.6.2 สามารถนำปัจจัยที่ศึกษานำไปพัฒนาเพื่อเป็นตัวชี้วัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไปได้ และการนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งได้นำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์เชิงหลักการทฤษฎีของตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม และลักษณะสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาล ตำบลชัยภูมิ ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชน
2. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมมติฐานการวิจัย
3. ลักษณะหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาล ตำบลชัยภูมิ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชน

ประมวล วะสี (2541, น. 43 – 44) ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ ดังนี้
เศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของัวเองให้เข้มแข็ง ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคม คือชุมชน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง ประกอบสัมมาอาชีพของชาวบ้านที่เน้นการช่วยเหลือร่วมมือกัน ในรูปกลุ่มกิจกรรมการเกษตร ต่อเนื่องการเกษตร และนอกภาคเกษตรในระดับครอบครัว เพื่อพอกินพอใช้ และกิจกรรมกลุ่มอาจขยายสู่ระดับชุมชนและสู่ภูมิภาคในอนาคต
ในการนี้ได้เน้นจุดหมายเพื่อให้คนมีความสุขและชุมชนมีความเข้มแข็ง (กระทรวงมหาดไทย, 2541, น. 109 – 112)

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง “คนนั้นแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน” เป็นที่ตั้ง โดยคำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์ และทรัพยากรท้องถิ่น (สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2541, น. 55 – 56)

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน อันประกอบด้วยกิจกรรมทางการผลิต กิจกรรมทางการขายผลผลิต กิจกรรมการซื้อขายและการบริโภคของชุมชนและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดค่าจ้าง ค่าเช่า และกำไรของชุมชน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542, น. 88)

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2542, น. 63 – 71) ได้กล่าวถึงสาเหตุ หรือปัจจัยแห่งปัญหาความยากจน และยากไร้ของคนไทยที่ประสบอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน คือ

1. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหรอและลดน้อยลงตลอดเวลา
  2. ความเอื้ออำนวยของดินฟ้าอากาศที่มีการแปรปรวนตลอดเวลาและไม่สามารถควบคุมได้
  3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรที่เพิ่มมากขึ้นในครอบครัวที่ยากจนอยู่แล้ว
  4. การดำเนินชีวิตอย่างประมาท ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย และขาดการพึ่งตนเอง
  5. การประกอบอาชีพในด้านเศรษฐกิจไม่พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง
  6. เทคโนโลยีการเกษตรที่สนองความต้องการไม่มีประสิทธิภาพ และพอเพียงเหมาะสม
- ดังนั้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีความสมดุลเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและยากไร้ ได้แก่
1. การวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกับผู้ผลิตชาวชนบทในพื้นที่
  2. ปรับปรุงเทคโนโลยีบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง
  3. ระดมเงินออมในบริบทของความช่วยเหลือระหว่างสมาชิกของชุมชน
  4. การพัฒนาสังคม ด้วยการฟื้นฟูวัฒนธรรมของหมู่บ้าน สนับสนุนแบบอย่างที่ดีของผู้นำในชนบท และปลูกจิตสำนึกในการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มกน้อย ไม่ฟุ่มเฟือย
  5. ชาวชนบทเป็นผู้รับผิดชอบเศรษฐกิจของตนเอง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2542, น. 134 – 172) ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนนั้นเป็นสาระและแก่นแท้ของสังคมเพราะชุมชนนั้นเน้นคุณค่าความเป็นคนและน้ำใจความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนมนุษย์ การวิจัยท้องถิ่นเป็นการวิจัยเพื่อนฟื้นฟูเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถกำหนดชีวิตของตนเอง ณ ระดับครอบครัว เพื่อให้รู้จักตนเองโดยมีข้อมูลสำคัญ 3 ประเภทคือ

1. สภาพของอากาศ ลักษณะพื้นที่ ภูมิประเทศ การใช้ที่ดิน และนำองค์ประกอบด้านประชากร ความหนาแน่นของประชากร การเพิ่มของประชากร กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชน ผลผลิตต่อหน่วยที่ดิน เครื่องมือที่จะบูรณาการความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน เทคนิคการผลิต พันธุ์พืช สัดส่วนของพืชในการเพาะปลูก ชนิดและปริมาณของสัตว์เลี้ยง การแปรรูปผลผลิต การเกษตร หัตถกรรมและอุตสาหกรรม การบริโภคในชุมชน ผลผลิตขายในและภายนอกกระยะทางจากตลาด ลักษณะการถือครองที่ดิน สัดส่วนของผู้เช่าที่ดิน สภาพคล่องทางการเงินของชาวนา

สถาบันเครดิต การเป็นหนี้และเจ้าหนี้ของครัวเรือน ส่วนเกินของผลผลิตการค้าและการสะสมทุน การรวมกลุ่มของชาวนา สหกรณ์รูปแบบต่าง ๆ

2. ปฏิทินการผลิตและการใช้แรงงานของชาวนาตลอดปี จำนวนวันทำงานวันพักผ่อน และวันไปร่วมงานเทศกาล

3. บัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือนใน 1 ปี

2.1.1 ทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบท

การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบทที่สามารถพึ่งตนเองได้ด้วยปัจจัยที่สำคัญ 5 ด้าน หรือ TERMS ซึ่งประกอบด้วย Technology, Economic, Resource, Mental and Socio - Cultural (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2542, น. 68) ที่นำมาเป็นหลักในการศึกษาวิจัยปรากฏการณ์ในชนบททั้งในด้านการพึ่งตนเองและการพัฒนาชนบทรวมถึงการสร้างสมดุลของชาชนบทโดยมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นพลวัตรซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1.1 การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี (Technology Self – Reliance : T)

หมายถึง ชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการทำนา ทำไร่ หรือรวมถึงการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน การติดต่อค้าขาย หรือแม้แต่การประกอบอาชีพด้านการบริการซ่อมเครื่องจักร เทคโนโลยียังมีส่วนช่วยในการสื่อสารติดต่อกับภายนอกชุมชนทำให้ได้รับข่าวสารที่ดี รู้จักการประชาสัมพันธ์ การบริหารโครงการ เทคโนโลยียังหมายถึงของสมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่นที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งในอดีตชนบทเป็นการพึ่งพาเทคโนโลยีของตนเองในลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาเป็นเวลานาน ทั้งด้านการประกอบอาชีพ เช่น การเพาะปลูกโดยใช้พืชพันธุ์ท้องถิ่นที่มีลักษณะพิเศษ ปุ๋ยธรรมชาติ ทำการเกษตรแบบผสมผสาน การดูแลรักษาสุขภาพร่างกายของตนเอง ซึ่งเทคโนโลยีพื้นบ้านทั้งหลายต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเศรษฐกิจสังคม โดยไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.1.1.2 การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Self – reliance : E)

หมายถึง ชุมชนสามารถดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจได้ด้วยตนเอง โดยที่ประชาชนในชุมชนมีอาชีพเลี้ยงตัวเองให้มีรายได้พอเพียง สามารถซื้ออาหารหรือปัจจัย 4 อย่างอื่นได้และยังอาจ หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนสามารถซื้อสิ่งของยารักษาโรคไปพบแพทย์เพื่อรับการรักษาพยาบาล การรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ซื้ออุปกรณ์การศึกษาเพื่อตนเอง และบุตรหลานในการศึกษาเล่าเรียน พัฒนาให้มีความเฉลียวฉลาดเพิ่มมากขึ้น การประกอบอาชีพที่อยู่ในรูปแบบความพอดี พอเพียง ไม่เน้นผลประโยชน์ที่เป็นวัตถุกำไรแต่เน้นที่การพึ่งตัวเองเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขมากกว่าการแข่งขัน

2.1.1.3 การพึ่งตนเองในด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Nature Resource Self – Reliance : R) หมายถึง การพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ทรัพยากรธรรมชาติในที่นี้ หมายถึงสิ่งใด ๆ ที่มีอยู่ธรรมชาติในชุมชนหรือสามารถหามาได้ เช่น ดิน น้ำ ป่า สัตว์บก และสัตว์น้ำ รวมทั้งแร่ธาตุต่าง ๆ ที่มีค่าและความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ ชุมชน สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินั้นและสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ไม่ให้เกิดเสื่อมเสียไปจนหมดสิ้น หรือไม่ทำให้ธรรมชาติเสียความสมดุล เป็นการดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานความคิดของการอยู่ร่วมกัน มองเห็นธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความพอดีรวมถึงการยึดมั่นในประเพณีที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

2.1.1.4 การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ (Mental Self – Reliance : M) หมายถึง ในชุมชนนั้นมีบุคคลที่มีจิตใจเข้มแข็ง และมั่นใจว่าจะช่วยตนเองพึ่งพาตนเองได้ และยังรู้จักพอ ขบไม่โลภมากเกินไป หรืออยากได้อะไรก็อยากมีจนเกินความสามารถของตน สามารถที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการหาเลี้ยงชีพ หรือพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นการที่บุคคลพึ่งตนเองได้ทางจิตใจแล้วยังเป็นรากฐานของการพึ่งตนเองด้านอื่น เช่น สังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีอีกด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าการพึ่งตนเองทางด้านจิตใจเป็นแนวทางการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ซึ่งสนับสนุนให้คนมีคุณธรรม หรือใฝ่คุณธรรม อันจะก่อให้เกิดความเมตตา กรุณา เอื้ออาทรต่อกันให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเกิดความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของคุณธรรม

2.1.1.5 การพึ่งตนเองในทางสังคม วัฒนธรรม (Social – Culture Self – Reliance : S) หมายถึง การให้ความสำคัญของประเพณีภายในท้องถิ่นเป็นหลักการรักษาสืบทอดประเพณีของท้องถิ่นจะมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรักท้องถิ่น โดยมีประเพณีเป็นสิ่งเชื่อมโยงความเป็นปึกแผ่นของสังคมในภาคชนบทที่มีผลถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและคนอื่นเป็นการสร้างความสามัคคี และส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม

1) การมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของหลักการ PAR (Participation Action Research) คือ การดำเนินการพัฒนาและวิจัยการพัฒนาพร้อม ๆ กันไปโดยทั้งเจ้าหน้าที่พัฒนา และประชาชนช่วยกันดำเนินการซึ่งหลักการแข่งขันนี้เป็นการแสดงถึงความพยายามทำงานอย่างรอบคอบเพื่อให้ดำเนินงานไปตามเป้าหมายที่วางไว้แต่การมีส่วนร่วมในที่นี้คือการที่สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนในการ ร่วมคิดตัดสินใจ และร่วมประเมินกิจกรรมที่ชุมชนได้กำหนดขึ้นเองอันก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

2) การจัดการ เป็นการพัฒนาชุมชนแบบจัดการ ซึ่งประกอบด้วย การรู้จักตนเอง หรือศึกษาตนเอง เพื่อให้ชุมชนรู้ว่า สภาพชุมชนเป็นเช่นไร มีปัญหาอะไร และมีความต้องการอะไร การส่งเสริมการศึกษาอบรม เพราะหลักการจัดการทั่วไปต้องมีการวางแผน การจัดทำล้งคน การลงมือดำเนินการและประเมินผล ซึ่งจะต้องได้รับการศึกษาอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจอันนำไปสู่ การคิด การตัดสินใจ และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ และการสร้างกลุ่มเพื่อช่วยตนเอง อาจเป็นคณะกรรมการ คณะทำงาน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ มีประโยชน์ต่อการจัดการและจำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมาย

สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบท การมีส่วนร่วมและการจัดการ คือหลักสำคัญที่ใช้ในการดำรงชีวิตปัจเจกชนและชุมชน ไปตามวิถีชีวิตวัฒนธรรมของไทยที่อยู่บนพื้นฐานของศักยภาพความสมดุลระหว่างมนุษย์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ได้อย่างมีความสุขร่วมกัน ประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำทฤษฎีนี้มาวิเคราะห์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเองจะมีความยั่งยืน ต้องประกอบไปด้วยปัจเจกชนสามารถพึ่งตนเองได้แล้ว การเพิ่มศักยภาพและความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับปัจเจกชนและชุมชนได้แก่การสร้างให้บุคคล และชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมและการจัดการให้เป็นพลังที่มีการขับเคลื่อนอยู่ในหมู่บ้าน ชุมชน และสังคมนั้น ๆ ตลอดเวลา

จากการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเองเป็นการมองวิถีชีวิตความเป็นอยู่คนในครอบครัว แต่ละครอบครัว และมองผลการพัฒนาหมู่บ้านอย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม โดยเฉพาะเรื่อง การทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของชาวบ้านให้เพียงพอแก่ตนเองและครอบครัว ด้วยการ นำกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง การรู้จักประมาณตน คือหลักในการดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตการพึ่งตนเอง มาเป็นแนวทางในการวิจัย นั่นคือ การพัฒนาหมู่บ้านทุก ๆ ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน อันได้แก่ การพัฒนามนุษย์ สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการให้หมู่บ้านหรือชุมชน มีเศรษฐกิจแบบพอเพียง คือ มีรายได้พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง การสร้างรายได้ให้สมดุลกับรายจ่าย และพยายามให้มีเหลือเก็บ จึงเรียกได้ว่าครอบครัวมีความอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็งมีเสถียรภาพและมีความยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัย จึงได้รวบรวมปัจจัยเบื้องต้นที่มีความสำคัญทำให้เกิดความสมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจ หรือทั้งด้าน เศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของผู้นำครอบครัวและชุมชน ได้แก่ ปัจจัยเบื้องต้นทั้ง 7 ด้าน ที่ส่งผลให้ชาวบ้านในหมู่บ้านมีสถานะที่สมดุลทั้งทางร่างกายและจิตใจตามอัตถภาพ นั่นคือ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตมีความสุขที่เรียบง่ายเหมือนดังแต่ก่อนชุมชนมีความมั่นคงยั่งยืนเป็นปึกแผ่น เข้มแข็ง ไม่แปรเปลี่ยนไปโดยง่ายเมื่อได้รับผลกระทบใด ๆ ก็ตาม

2.2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมมติฐานการวิจัย

จากการชี้แจงถึงหลักการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง และหลักทฤษฎีการพึ่งตนเอง ทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบทได้กล่าวมาข้างต้น ในลำดับต่อไปผู้วิจัยได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีอื่นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมมติฐานการวิจัยถึงรายละเอียดในลำดับต่อไป

- 2.2.1 เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเอง
- 2.2.2 เศรษฐกิจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
- 2.2.3 ทรัพยากรธรรมชาติกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
- 2.2.4 จิตใจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเอง
- 2.2.5 สังคมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
- 2.2.6 การมีส่วนร่วมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเอง
- 2.2.7 การจัดการกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพึ่งตนเอง

2.2.1 เทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การยอมรับและการนำความรู้ วิธีการ เครื่องมือ สิ่งประดิษฐ์หรืออุปกรณ์ ทั้งที่เป็นของดั้งเดิมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งที่ค้นพบใหม่ เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และดำรงชีวิต ซึ่งมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและปัจจัยพื้นฐานหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ การนำดินจากมาเย็บเป็นตับจาก ต้นกก และ เตย ที่นำมาสานเป็นเสื่อ การดูแลรักษาตนเองโดยใช้ยาสมุนไพร การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกปุ๋ยชีวภาพ โดยการหมักพืช เศษอาหาร หอยเชอรี่ หัวปลาล้าง น้ำมะพร้าว และกากน้ำตาล การใช้สปริงเกอร์ (Sprinkler) รดน้ำ การใช้เครื่องฉีดพ่น

จากการที่มนุษย์รู้จักการสร้างเทคโนโลยีคือ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์บางส่วน มาประยุกต์ให้มีคุณค่าทางการปฏิบัติ การใช้เครื่องมือ เครื่องจักรกล วัสดุ ระบบกระบวนการ เพื่อการผลิตสินค้า การแปรรูปทางการเกษตร หรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตและการบริการ ทำให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้นและนำพาความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมาสู่ประชาชน ทำให้ความยากจนได้รับการแก้ไขและขจัดให้หมดไปการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้นนั้นคือการมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่นเดียวกับ Hopkins and Ven (1983, p. 79) เชื่อว่า การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ จะต้องอาศัยทฤษฎีการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยด้วยพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การออม การลงทุน Huntington (1968, p. 23) กล่าวว่ากิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ มิได้จำกัดอยู่เพียงอย่างเดียวหรือสองอย่าง หากต้องมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ระดับของความชำนาญสูงขึ้น ส่งผลต่อการขยายตัวและเพิ่ม

ความสามารถในการนำทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ได้อย่างกว้างขวางจนเกิดเป็นระบบและเครือข่ายทางเศรษฐกิจได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งจะต้องทำให้เทคโนโลยีมีความเหมาะสมและถูกพัฒนาขึ้นมาในแต่ละท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และภูมิปัญญาที่ชาวบ้านที่ได้สะสมและถ่ายทอดมาอันเป็นการปรับปรุงตามยุคตามสมัย นั้นหมายถึงการนำความเจริญก้าวหน้าจากภายนอกมาผสมผสานและบูรณาการขึ้นมาให้เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งสามารถควบคุมได้โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม

สีลาภรณ์ นาคทรพร และปกรณ จริงสูงเนิน (2537) ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างภูมิปัญญาของชาวบ้านคือหัวใจสำคัญในการแก้ไขปัญหาทุกด้านของชุมชน เป็นการเริ่มและนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์

เสรี พงศ์พิศ (2539, น. 33) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมประกอบกับแนวความคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเองจนเกิดการหลอมรวมเป็นแนวคิดที่มีลักษณะเฉพาะของตน และพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัยในการแก้ปัญหาการดำรงชีวิต ดังผลการดำเนินงานของชาวไร่เรียงซึ่งเป็นชุมชนตัวอย่างที่ทำให้เกิดยุทธศาสตร์ในสังคมไทยอันเป็นต้นแบบสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540, น. 45, อ้างถึงใน Orinado, 1988) ได้ทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในอเมริกาเหนือ และได้พบว่า ศาสตร์ของประชาชนเรื่องพื้นบ้าน ความรู้ประชาชน ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นความรู้ชาวบ้านที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชน เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของเขา ความรู้ดังกล่าวไม่ได้จัดเข้ารหัสเก็บไว้ แต่เป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้อย่างมีพลังและที่สำคัญยิ่งคือสิ่งที่ช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอดอย่างสร้างสรรค์ด้านการผลิต และช่วยในด้านการทำงาน เป็นสิ่งที่สะสมมากกว่าศตวรรษแล้วอันเป็น โครงสร้างความรู้ที่มีหลักการเหตุและผลในตัวเอง

สังคีต พิริยะรังสรรค์ (2542, น. 32) ได้เสนอ “กลยุทธ์สองขา” ในการพัฒนาชนบทและสังคมของไทยด้วยยุทธศาสตร์การผลิตเพื่อส่งออกและยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยปรับให้เศรษฐกิจชุมชนเป็นการผลิตขนาดเล็กและขนาดย่อมของชุมชน ด้วยการใช่วัตถุดิบและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

สุชาติ เกตยา (2542) พบว่า การมีภูมิปัญญาชาวบ้านที่แตกต่างกัน การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านระดับมากจะพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากกว่าที่มีภูมิปัญญาปานกลางและน้อย

จากทฤษฎีกระบวนการติดต่อสื่อสาร ของ Roger and Shoemaker (1973, pp. 33 – 34) ได้สรุปขั้นตอนของการรับรู้วิทยาการใหม่ไว้ 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนตระหนัก หมายความว่า บุคคลได้รับรู้เหตุการณ์ใหม่เป็นครั้งแรก แต่ขาดความรู้อย่างแจ่มชัดในวิทยาการนั้น ยังขาดข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติม เช่น ทราบว่าขณะนี้มีเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรชนิดใหม่เกิดขึ้น

ขั้นการสนใจ หมายความว่า บุคคลเริ่มสนใจในความใหม่และความพยายามหาความรู้เพิ่มเติม เช่น เทคโนโลยีนั้นมีประโยชน์อย่างไรบ้าง หาได้จากที่ไหน

ขั้นการประเมินค่า หมายความว่า บุคคลคิดทบทวนได้ตรงถึงผลดีผลเสียของความรู้ใหม่อยู่ในใจ เช่น วิเคราะห์เปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อ

ขั้นทดลอง หมายความว่า บุคคลนำความรู้ใหม่ไปทดลองปฏิบัติโดยเริ่มจากขนาดเล็ก ๆ เพื่อดูผลก่อนการตัดสินใจยอมรับ เช่น นำเทคโนโลยีนั้นไปใช้จริง

ขั้นการยอมรับ เป็นขั้นตอนตกลงใจที่จะนำวิทยาการใหม่ไปปฏิบัติอย่างเต็มที่ เช่น การยอมรับหรือปฏิเสธเทคโนโลยีนั้นตลอดไป

จากทฤษฎีและผลการวิจัยที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านคือองค์ความรู้ที่เกิดจากระบวนการพัฒนาเทคโนโลยีในแต่ละท้องถิ่นภายใต้การสะสมและถ่ายทอดประสบการณ์ต่อ ๆ กันมา ซึ่งทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และสามารถพึ่งตนเองได้หลาย ๆ ด้าน เพราะเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดการนำทรัพยากรมาใช้อย่างกว้างขวาง เหมาะสมสอดคล้องอย่างสร้างสรรค์กับสภาพเศรษฐกิจ รายได้สังคมวัฒนธรรมและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นตามความจำเป็นหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์แห่งการพึ่งตนเอง ด้วยผลการวิจัยที่พบว่าภูมิปัญญาต่างกัน ระดับความสามารถในการพึ่งตนเองแตกต่างกัน ดังนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านจึงมีความสัมพันธ์ที่สำคัญโดยตรงกับการดำรงชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นและเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพึ่งตนเอง

จากมูลเหตุดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยนำเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นปัจจัย เหตุที่ทำให้เกิดหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในการวิจัยครั้งนี้

2.2.2 เศรษฐกิจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

เศรษฐกิจ หมายถึง รายได้ที่เกิดจากการประกอบอาชีพที่สุจริตบนพื้นฐานความสามารถของตนเอง การประหยัดลดค่าใช้จ่ายเพื่อเพิ่มรายได้ให้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ตลอดไปอย่างมั่นคง การเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรด้านเงินทุนเพื่อการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้ใช้น้ำกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

การเข้าเป็นสมาชิกในโครงการพักชำระหนี้ การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ครอบครัวมีอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่ทำให้มีรายได้สม่ำเสมอตลอดทั้งปี มีการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ การมีแรงงานภายในครอบครัวอย่างพอเพียงในประกอบอาชีพหรือดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ ดังทฤษฎีว่าด้วยการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ

สุพรรณิ ไชยอำพร (2529) ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครื่องมือวัดความพยายามการพึ่งตนเองสำหรับชาวนาไทย ผลสรุปว่า ชาวนาให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญทางด้านจิตวิทยา

พิเชียร ลิ้มปีห้วงอยู่ (2530) วิจัยพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการเนื่องจากพระราชดำริ ศึกษาเฉพาะกรณี โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า โครงการสามารถทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น มีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอกับความต้องการมากขึ้น มีความสมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่ายในครอบครัวมากขึ้น

อุทัย คุลยเกษม (2538) วิจัยเรื่องปัจจัยบุคคลกับการพึ่งตนเองพบว่า เงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกื้อหนุนภาวการณ์พึ่งตนเองของแต่ละบุคคล คือเงื่อนไขการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน มีเงินทุน และมีแบบแผนการผลิตที่ผสมผสานการผลิตเพื่อบริโภคมิใช่ผู้ขาย การจัดการที่เป็นระบบการเรียนรู้ที่เท่าทันเหตุการณ์กับสภาพภายนอก ความรู้ในกิจกรรมที่ทำ การมีความมุ่งมั่นพยายาม การมีแบบแผนการดำรงชีวิต การตั้งกลุ่มต่าง ๆ

ชอบ เข้มกลัด (2539, น. 8) กล่าวว่า การพึ่งตนเองได้นั้นจะต้องดำเนินธุรกิจอย่างครบวงจร โดยเฉพาะการมีเงินทุนของตนเอง หรือมีแหล่งเงินทุนจากภายนอกมาช่วยสนับสนุน

สุริย์พร เหลี่ยมวรารังกูร (2541, น. 12) ได้ให้ความสำคัญเรื่องการเงินเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเสนอมาตรการต่าง ๆ ซึ่งเป็นมาตรการระยะยาวเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การว่างงาน และความไม่เท่าเทียมกันโดยให้ความสำคัญต่อสาขาการพัฒนาที่เป็นผลดีแก่เกษตรกรรายย่อย ผู้ไม่มีที่ทำกินและผู้รับจ้างทางการเกษตร พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อเทคนิคการผลิตที่ใช้แรงงานมากกว่าการใช้ทุนและเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนา

ปรเมษฐ์ กาญจนวรารังกูร (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองสำหรับสตรี พบว่า มโนทัศน์ของการพึ่งตนเองนั้นคือการที่แต่ละประเทศสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่จากทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรด้านการเงิน

Rostow (1991, p. 123) ได้กล่าวว่า การออมและการลงทุนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะการสะสมทุนเป็นปัจจัยทำให้ผลผลิตโดยรวมของประเทศเพิ่มขึ้น ซึ่งจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับ การออมทั้งหมดของประเทศ

จากข้อความข้างต้นกล่าวว่าการพัฒนาชนบทสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จได้นั้น ควรมีการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันด้วยวิธีการส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนได้พัฒนาตนเองเพื่อสร้างเสริมรายได้ให้สามารถเลี้ยงดูอุ้มชูตนเองได้ และสังคมไทยจำเป็นต้องมีความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพื้นฐานอย่างแท้จริงเพื่อจัดความยากจนของคนทั้งประเทศได้พร้อมๆ กับการสร้างฐานะทางสังคมและธรรมชาติแวดล้อมให้ฟื้นฟูบูรณะเพิ่มพูนขึ้นเต็มประเทศ ด้วยการยึดหลักคุณธรรมในการประกอบอาชีพเพื่อให้เกิดรายได้เลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวตลอดไปอย่างมั่นคงและมีส่วนเกิดไว้เป็นทุนต่อไปในอนาคต การรู้จักประมาณตน การทำเกษตรผสมผสานเพื่อมีอาหารไว้กินได้ตลอดทั้งปี รู้จักประหยัดลดค่าใช้จ่ายเพิ่มรายได้ มีความมานะพยายามในการสร้างอาชีพเสริม นอกจากนี้คนแต่ละในชุมชน หรือหมู่บ้านต้องมีความสัมพันธ์กันในเชิงด้านเศรษฐกิจด้วยการแบ่งปันการช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่ใช่การแข่งขันแย่งชิงมุ่งแสวงหาผลประโยชน์และกำไรโดยไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบต่อทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นทุนสำหรับคนทุกคนให้หมดสิ้นไป ดังนั้นการพึ่งตนเองได้นั้นประชาชนทุกคนจำเป็นต้องตระหนักและสำนึกในการใช้ทุนทุก ๆ ด้าน และทรัพยากรอย่างมีคุณค่า

สรุปได้ว่าการออม การลงทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ และสามารถแก้ปัญหาความยากจน การว่างงาน ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยการมีรายได้ และมีรายรับสมดุลกับรายจ่าย มีปัจจัยพื้นฐานอย่างเพียงพอ ด้วยมูลเหตุดังกล่าวจึงทำให้นำปัจจัยด้านเศรษฐกิจมาทำการศึกษาและวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้

2.2.3 ทรัพยากรกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ทรัพยากร หมายถึง สิ่งที่มีค่าทั้งปวงที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่มนุษย์ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งผู้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้จะต้องมีจิตสำนึกในคุณค่าใช้อย่างประหยัดและมีประโยชน์คุ้มค่าอย่างสูงสุด พร้อมทั้งมีการป้องกันปรับปรุงบำรุงรักษา สงวนไว้ ซ่อมแซม ฟื้นฟู และพัฒนาทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ให้มีสภาพที่ดีและมีความสมดุลตามธรรมชาติตลอดไป

ประเทศใดที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็น พื้นดินที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยปุ๋ยแร่ธาตุต่าง ๆ ป่าไม้ แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และเพื่อการเพาะปลูก หรือ เป็นแหล่งผลิตพลังงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งผลักดันให้ประเทศนั้นมีศักยภาพนำทรัพยากรเหล่านั้นมาสนองตามความต้องการของประชาชน ทำให้ประเทศมีความเจริญและมั่นคงและมีอำนาจมากกว่าประเทศที่มีทรัพยากรน้อยกว่า เช่นเดียวกับชุมชนหรือหมู่บ้านใดก็ตามที่สามารถนำพืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมีปริมาณ เช่น ต้นกก ต้นเตย หรือต้นจาก ที่มีปริมาณมากมายและขึ้นเองตาม

ธรรมชาติ ได้ถูกนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถใช้สอยหรือจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ ก็จะทำให้ชุมชนนั้น มีความได้เปรียบหากต้องมีการแข่งขันในด้านการค้าการตลาด เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบจากท้องถิ่นอื่นมาเพื่อทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อีกครั้งหนึ่ง

จากอดีตที่ผ่านมาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาได้เปลี่ยนไปจากจุดเดิม ซึ่งเคยให้ความสำคัญในเรื่องของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสังคมในยุคอุตสาหกรรมและความทันสมัยมาเป็นการพัฒนาที่เน้นให้ความสำคัญแก่คน ความต้องการพื้นฐาน การพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาติถือว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่งผลให้การพัฒนามีลักษณะผสมผสาน ที่เน้นความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมในเอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 3 ปี 2535 ได้กล่าวว่า คณะกรรมาธิการของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development : WCED) ได้ให้นิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ดังนี้ “การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ความสามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการของอนาคตต้องน้อยลง หรือ ด้อยลง” (มันทิน ยมจินดา, 2541, น. 191)

2.2.3.1 การพัฒนาอย่างยั่งยืน

เกษม จันทรแก้ว (2541, น. 11 – 18) ได้กล่าวถึงการใชัทรัพยากรธรรมชาติและวิธีการใช้แบบยั่งยืนนั้น หมายถึงการใช้ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้ผลิตผลมาก มีของเสียและมลภาวะเกิดขึ้นน้อย ก่อให้เกิดการฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนมีศักยภาพในการให้ผลผลิตแบบยั่งยืนอย่างต่อเนื่องตลอดไป จะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีที่นำไปใช้นั้นต้องเกิดของเสียและมลภาวะน้อยที่สุดหรือไม่เกิดเลยตามหลักเมื่อเกิดของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมขึ้นมา ต้องเสาะหาเทคโนโลยีการบำบัด การกำจัดหรือเทคโนโลยีการฟื้นคืนสภาพตลอดจนคำนึงถึงเทคโนโลยีนำของมาใช้ประโยชน์ หรือรีไซเคิล (Recycle) มีผลทำให้ของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง หรือแปรสภาพเป็นทรัพยากรที่มีกำลังผลิตได้

2.2.3.2 ลักษณะการใช้ทรัพยากร

การบริโภคโดยตรง หมายถึง การใช้ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เพื่อความเจริญเติบโต มีพลังและความปลอดภัย ได้แก่

- 1) การใช้ทรัพยากรเพื่อปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ยา รัรักษาโรค เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย

2) การใช้ทรัพยากรเพื่อเป็นพลังงาน จะใช้ร่วมกับเทคโนโลยีเพื่อให้ได้งานที่ต้องการ เช่น การใช้ฟืนและถ่านเป็นเชื้อเพลิงหุงต้ม การใช้ก๊าซธรรมชาติ น้ำมันเชื้อเพลิง หรือ การหมักของเสียสละและขยะมูลฝอยเพื่อให้ได้ก๊าซชีวภาพและใช้ในการหุงต้ม หรือการผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยน้ำมันและก๊าซชีวภาพ

3) การใช้ทรัพยากรเพื่อป้องกันภัยพิบัติ เช่น ป่าป้องกันลมพายุ ทำนบกั้นน้ำรอบเมือง

4) การใช้ทรัพยากรเพื่อความสะดวกสบาย เช่น รถยนต์ เฟอร์นิเจอร์ เครื่องยนต์

2.2.3.3 หลักปฏิบัติในการใช้ทรัพยากร

1) ต้องการให้มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์ได้ใช้สอย พร้อมทั้งพึงพิงในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะปัจจัยสี่ ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยของชีวิต

2) ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเชิงอนุรักษ์วิทยานั่นมุ่งหวังที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ประกอบกันอยู่ในระบบมีศักยภาพในการให้ผลแบบยั่งยืน และให้มีความเพิ่มพูน

3) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์วิทยา จะต้องบรรจุแนวทางปฏิบัติในการควบคุมของเสียมิให้เกิดขึ้นภายในระบบสิ่งแวดล้อม

4) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์วิทยาได้ยึดหลักการของอนุรักษ์วิทยาเป็นพื้นฐานซึ่งจะต้องมีการรักษา สงวน ปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

5) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งใด ระบบใดหรือท้องที่ใด มีความต้องการนอกจากจะเกี่ยวข้องกับการใช้ การกำจัดของเสีย การเพิ่มศักยภาพในการผลิต ต้องการให้มีการจัดองค์ประกอบภายในระบบสิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศให้มีความหลากหลายชนิด มีปริมาณสัดส่วนการกระจายในระบบตามเกณฑ์มาตรฐานธรรมชาติที่ทุกสิ่งทุกชีวิตในระบบสามารถอยู่ได้อย่างเป็นสุขและมีความสมดุลตามธรรมชาติ

2.2.3.4 การอนุรักษ์ทรัพยากร

การอนุรักษ์และการจัดเก็บกักทรัพยากรเป็นการควบคุมการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมตามกาลเวลาโดยมีวิธีพอสังเขปดังนี้

1) ทรัพยากรน้ำ ใช้วิธีการสร้างอ่างเก็บน้ำ บ่อเก็บน้ำ สร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ

2) ทรัพยากรดิน ใช้วิธีทำรั้ว ขุดรูง การปลูกหญ้าแฝกคลุมดิน ห้ามทำไร่เลื่อนลอย กำหนดเขตป่าสงวน เขตประวัติศาสตร์ เขตควบคุม

3) ทรัพยากรอาหารและยา ใช้วิธีการใส่เกลือ หรือยาฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ การทำให้แห้ง การทำให้สุก การเก็บไว้ในที่มีอุณหภูมิต่ำ

4) ทรัพยากรไม้ และโลหะ โดยการอาบน้ำยาไม้ การตากไม้ให้แห้ง การเผาให้ผิวภายนอกกลายเป็นถ่าน โลหะเคลือบด้วยสารเคมี

5) การแปรรูปของเสียที่เป็นของแข็ง ได้แก่ขยะ สิ่งปฏิกูล มาใช้ประโยชน์ด้วยการเผาเพื่อให้เกิดพลังงานความร้อนและจี้ถ่าน การนำไปฝังกลบ กากของเสียที่เป็นพิษต้องทำให้มีสภาพเป็นกลาง

6) การซ่อมแซม ได้แก่การเพิ่มโครงสร้างให้ครบ ณ ที่ขาดหายไป การรักษาโดยเทคโนโลยีบำบัด เช่น การเติมอากาศในบ่อบำบัดน้ำเสีย การปลูกป่า

7) การฟื้นฟู ได้แก่ การใช้ธรรมชาติในการฟื้นฟู การป้องกันไฟฟ้าอย่างมีประสิทธิภาพ การห้ามทำไร่เลื่อนลอย การปล่อยน้ำเสียให้ไหลสัมผัสอากาศเพื่อทำให้เป็นน้ำดี

8) การพัฒนา หมายถึง การทำให้ผลผลิตจากทรัพยากรนั้นให้ดีกว่าปกติ โดยใช้วิธีการเทคโนโลยีประสิทธิภาพช่วยให้กลไกสิ่งแวดล้อมทำงานได้ดีขึ้น ได้แก่ การใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งการใช้เครื่องมือเกษตรอื่น ๆ มาปรับปรุงเทคโนโลยีเกษตร

9) การป้องกัน เป็นวิธีการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรที่เคยมี และกำลังถูกทำลาย อาจเป็นการใช้กฎหมาย การประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ การทำรั้วกัน การสร้างขอบเขต การติดป้ายระบุ

10) การสงวน คือ การเก็บไว้มิให้ใช้เนื่องจากเป็นทรัพยากรที่กำลังจะหมด หรือกำลังจะสูญสิ้นโดยการกำหนดระยะเวลาเป็นช่วง ๆ ให้ทรัพยากรพอฟื้นคืนสภาพเดิม

11) การแบ่งเขต เป็นการอนุรักษ์ขั้นสุดท้าย ถ้าไม่สามารถใช้วิธีการอื่นได้แล้ว เนื่องจากปัญหาการไม่มีวินัยทางสังคม หรือกฎหมายไม่รัดกุม ได้แก่ เขตต้นน้ำ เขตป่าไม้ เขตป่าสงวน

2.2.3.5 นิเวศวิทยากับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

พิมาน วงศ์อภัย (2530) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้ ศูนย์บริการนิคมสร้างตนเองโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ลักษณะองค์กรประชาชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีอิสระในการตัดสินใจ และดำเนินการกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรและความสามารถของคน

ในชุมชนมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ขององค์กรสู่สมาชิกอย่างยุติธรรมและเสมอภาค สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรอย่างมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและอย่างมีจิตสำนึก

พีเชียร์ ลิมบี๋หวังอยู่ (2531) วิจัยเรื่องการพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการเนื่องจากพระราชดำริ ศึกษาเฉพาะกรณี โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาพบว่า โครงการทำให้ชาวบ้านสามารถใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากขึ้น มีการนำวิทยาการใหม่ๆ มาเพิ่มศักยภาพในการผลิต

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2543, น. 78) ได้ให้ความสำคัญแก่ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลักใหญ่ คือ

1. ความยั่งยืนธรรมชาติ คือ ระบบหล่อเลี้ยงชีวิตของโลกเศรษฐกิจในอดีต ทุกระบบล้วนแต่มุ่งทำลายความยั่งยืนต่อระบบนิเวศ จึงจำเป็นต้องแสวงหาระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่สามารถสร้างความยั่งยืนแก่ธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

2. การแบ่งปันความมั่งคั่งและทรัพยากรธรรมชาติทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกันย่อมเป็นสังคมที่ไร้คุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นการไปแย่งชิงถิ่นฐานของพื้นพันธุ์และสัตว์ป่ามนุษย์จึงเป็นผู้ทำลาย และพยายามครอบครองธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

3. ความยุติธรรมระหว่างคน 2 รุ่น เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะให้คุณค่าแก่คนรุ่นปัจจุบันสูงมากขึ้น โดยไม่ปรียากคนรุ่นอนาคต เพราะคนรุ่นอนาคตยังไม่มีตัวตนยังไม่เกิดการตีค่าแบบวันนี้ดีกว่าพรุ่งนี้เป็นการกระตุ้นให้มีการทำลายธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจระยะสั้นและเบื้องหน้า ไม่มีการส่งมอบความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติให้แก่คนรุ่นอนาคต

4. ค่าของสิ่งแวดล้อมที่ไม่อาจตีราคาได้ การตีค่าทางสิ่งแวดล้อมให้เป็นตัวเงิน เป็นวิธีการอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาอรรถประโยชน์ซึ่งเป็นเพียงค่านิยมในหลายค่านิยมในเรื่องความเป็นจริงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ธรรมชาตินั้นเป็นค่านิยมที่ไม่อาจตีราคาเป็นเงินได้ เช่นเดียวกับค่านิยมทางศาสนา ทางสุนทรียภาพ

จากข้อความที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านทรัพยากรมีผลต่อการพึ่งตนเองได้ของชุมชน ซึ่งสรุปได้ว่าปัจจุบันนี้แนวการพัฒนาประเทศให้มีความยั่งยืนนั้น เป็นการมุ่งพัฒนาคนไปพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันเป็น โดยให้ชาวบ้านในท้องถิ่นชนบทใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้เท่าทันถึงภาวะความจำเป็น มีจิตสำนึกรับผิดชอบและใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าสอดคล้องสมดุล และอยู่ในสภาพที่สามารถฟื้นฟูตัวเองได้ โดยใช้ปรัชญาอยู่ร่วมกันมองธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต นับถือธรรมชาติเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองและดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องและดำรงอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป ดังเช่น จากภาวะวิกฤต

น้ำมันเชื้อเพลิงขาดแคลน ทำให้ราคาสูงมากขึ้น ต้นทุนการสร้างพลังงานสูงขึ้น ส่งผลกระทบไปสู่ ต้นทุนการผลิต ทำให้ต้องมีการคิดค้นน้ำมันชีวภาพซึ่งเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงที่ได้จากการผสมระหว่าง น้ำมันดีเซลกับน้ำมันพืชหรือไขมันสัตว์ สำหรับประเทศไทยได้ใช้น้ำมันมะพร้าวและน้ำมันปาล์ม เป็นส่วนผสมเพื่อแก้ปัญหาวิกฤติแหล่งน้ำมัน โลกและวิกฤติปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงสภาวะการพึ่งตนเองของประเทศไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงยิ่งขึ้น ด้วยการแสวงหาทางเลือกใหม่จากวัตถุดิบที่มีอยู่ในประเทศมาผลิตน้ำมันเพื่อทดแทนการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศ ดังนั้นประชาชนทุกคนพึงตระหนักถึงประมาณ ระยะเวลา คุณภาพ และความหลากหลายที่ทรัพยากรเหล่านั้นจะคงอยู่เพื่อสนองตอบความต้องการมนุษย์ได้ยาวนานเพียงใด

2.2.4 จิตใจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

จิตใจ หมายถึง ลักษณะทางจิตใจที่เอื้อต่อการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในการพึ่งตนเอง การประหยัดและรู้จักประมาณตน มีความขยันหมั่นเพียร การเสียสละ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และการที่น้ำใจ

จากพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาส สัปดาห์ส่งเสริมศาสนาและจริยธรรม 3 – 9 สิงหาคม 2533 ที่วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก ทำให้เกิดข้อคิดได้ว่า ในการประกอบกิจการใด ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ นั้น ต้องอาศัย ความอดสาหะพากเพียร และความซื่อสัตย์สุจริตบนรากฐานสำคัญ และจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และพร้อมที่จะบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่ส่วนรวมรวม นั้นคือทุกคนควรพยายามพึ่งและช่วยเหลือตนเองพร้อมทั้งช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วย

กาญจนา แก้วเทพ (2538, น. 34) ได้ให้ความหมายการพึ่งตนเองและ แบ่งเป็น

2 ลักษณะ

1. บัณฑิตบุคคล คือ การพึ่งตนเอง หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดย บัณฑิตชน และครัวเรือน เพื่อบรรลุการมีหลักประกันของการดำรงชีพ
2. ในลักษณะกลุ่ม คือการพึ่งตนเอง หมายถึง สังคม (กลุ่ม) ที่มีการจัดระบบเพื่อประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตน ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง และการร่วมมือกับผู้อื่นที่อยู่สถานการณ์เดียวกัน ทั้งนี้การพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริงต้องกินความรวมถึงว่า กลุ่มชนนั้นมีความสามารถในการตั้งเป้าหมายและมีสาระในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยความพยายามและกำลังของตน

การพึ่งตนเองของประชาชนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีองค์ประกอบทั้ง

3 ประการ

1. ประชาชนความสามารถคิดและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง หมายถึง สามารถเลือกสรรในการตัดสินใจ และในการพิจารณาแนวทางการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง มีความคิดเป็นของตนเองพิจารณาถึงการดำเนินการใดๆ ได้ด้วยภูมิปัญญาของตนเองซึ่งไม่ใช่เกิดจากถูกรอบงำทางความคิด

2. ประชาชนทุกคนถือว่าเป็นผู้มีศักยภาพในตนเอง และต้องรู้จักนำศักยภาพนั้นๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ทั้งนี้เพราะความเชื่อพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์ ที่เชื่อว่าบุคคลแต่ละคนย่อมมีความสามารถในตนเอง และมีแรงขับที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตมากมายยิ่งๆ ขึ้น

3. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทุกขั้นตอน ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วม 3 ด้าน คือ

- 3.1 ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ
- 3.2 ร่วมมือร่วมใจกระทำการ
- 3.3 ร่วมรับผลจากการตัดสินใจจากการกระทำนั้น

ในการที่บุคคลใดจะพึ่งตนเองได้นั้นปัจจัยที่สำคัญอันดับแรกคือการมีจิตสำนึกที่ต้องการพึ่งตนเอง สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541, น. 38) ได้กล่าวว่า การพึ่งตนเองของชาวชนบทแต่ละแห่งสามารถพึ่งตนเองได้นั้นคือ ความสมดุลทางด้านจิตใจ นั่นคือ ชาวบ้านแต่ละคนมีจิตปกติสุขไม่กังวลเป็นทุกข์ มีความสุขตามอัตภาพ ยึดธรรมะ ถือสัน โดษ ความเพียรและความเชื่อมั่นในความสามารถของตนที่จะพัฒนาตนเองได้

2.2.4.1 ทฤษฎีความสัมพันธ์ของบุคคล

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา (2538, น. 17 , อ้างถึงใน Heider, 1958) ได้อธิบายถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลต่อบุคคล อันจะมีผลต่อการกระทำ การสร้างความคิดเห็นของบุคคลในการศึกษาของสิ่งที่เขานำมาใช้ในการอธิบาย ถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลก็คือ ความเชื่อหรือค่านิยม จะเน้นตัวนำพฤติกรรมจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ถ้าความเชื่อของคนคือแนวทางที่จะบอกถึงอนาคตของคนได้ ความเชื่อก็จะสามารถอธิบายความคาดหมาย และการกระทำของเขาได้เช่นกัน

ภาษา คือ สื่อของความคิด หมายความว่า ภาษาจะเป็นสัญลักษณ์หรือสื่อของสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

1. การวิเคราะห์คำพูด
2. การวิเคราะห์สถานการณ์
3. ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ประสบการณ์เกี่ยวกับความยากลำบากและผลของการกระทำเหตุผล ความสามารถ ความพยายาม ความต้องการ ความรู้สึกหรืออารมณ์ความเป็นเจ้าของหรือ การคาดคะเนของบุคคล

Heider (1958) พบว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลอันมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของบุคคลนั้นจะขึ้นอยู่กับ

1. ความเข้าใจต่อบุคคลอื่น
2. ความเข้าใจของบุคคลอื่น
3. การวิเคราะห์พฤติกรรม หรือการกระทำในขณะมีสัมพันธภาพ
4. การมีผลตอบแทนในขณะที่มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นคือ มีความปรารถนา และความพึงพอใจ
5. สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
6. อารมณ์ความรู้สึก
7. ความคาดหวังและค่านิยม
8. การขอร้องหรือการบังคับที่มีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
9. การคำนึงถึงประโยชน์และโทษ ซึ่งหมายถึงผลที่ได้รับ
10. การเกิดผลต่อคนส่วนใหญ่ซึ่งมีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

เช่นกัน

2.2.4.2 การจัดระเบียบสังคม

สืบเนื่องมาจากการจัดระเบียบทางสังคมว่าด้วยมนุษย์ จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ บางอย่างในการอยู่ร่วมกัน หรือมีความสัมพันธ์ต่อกัน จึงเป็นแรงจูงใจหรือการบังคับตลอดจนการมุ่งหวังที่ต้องปฏิบัติในการมีความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ วิถีชาวบ้านหรือวิถีประชาจารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรม และกฎหมาย ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมทางสังคม ซึ่งเป็นเรื่องของการกำหนดคุณค่าโดยมีพื้นฐานจากการวิเคราะห์พฤติกรรมทางวัฒนธรรม ได้แก่ สถานะภาพบรรทัดฐานของสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยควบคุม ภาวะสังคมด้านต่าง ๆ เช่น วัตถุ จิตใจ ทัศนคติ ความเชื่อ ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนมีความมั่นคง และดำรงอยู่ตลอดไป (สุพัตรา สุภาพ, 2539, น. 3 – 9)

ในการศึกษาความสัมพันธ์ของบุคคลในหมู่บ้าน หรือชุมชนมักจะถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันจากการปฏิบัติตามจารีตประเพณี เช่น การไปทำบุญตักบาตรที่วัด การถืออุโบสถศีลร่วมกัน ก็จะนับได้ว่าบุคคลเช่นนี้คือพวกพ้องเดียวกัน มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันและต้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังเช่นผลการวิจัยในลำดับต่อไปนี้

พจนศกดิ์ ฐานิการประดิษฐ์ (2538) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนในหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกของไทย พบว่า นอกความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและระบบการอยู่ร่วมกันเป็นพื้นฐานที่ส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านแห่งนี้ซึ่งมีศักยภาพในการพึ่งตนเองสูง มีเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับธรรมชาติแล้ว ชาวบ้านยังมีระบบการช่วยเหลือ แบ่งปัน กันมากมายหลายรูปแบบ ทั้งในแง่การผลิตและการดำรงชีวิต โดยเฉพาะเรื่องของน้ำใจ และระบบการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ จึงไม่ก่อให้เกิดการขัดแย้งจากภายในในการพัฒนาไปสู่วิธีการผลิตแบบใหม่ภายใต้ระบบความสมดุลและวิถีแห่งน้ำใจ

สรุปได้ว่า การมีจิตสำนึกที่จะพึ่งตนเองเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ได้แก่ การมีความสมดุลทางจิตใจ มีความสุขตามอัตภาพ รู้จักประมาณตน การพึงพอใจในวิถีชีวิตอย่างพอเพียง ยึดถือระบบคุณธรรม ยึดมั่นในการทำคุณงามความดี ความอุสาหะ พากเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีน้ำใจ และพร้อมที่จะช่วยให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจจึงเป็นรากฐานในการพึ่งตนเองในด้านอื่น ๆ ได้แก่ สังคม เทคโนโลยี และเศรษฐกิจ ดังนั้น จิตใจจึงเป็นปัจจัยเหตุที่ทำให้เกิดการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญเพื่อนำไปสู่การวิจัยครั้งนี้

2.2.5 สังคมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

สังคม หมายถึง ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ การอยู่ร่วมกัน ความรักสมัครสมานสามัคคี ความพร้อมเพียงในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม คุณลักษณะของผู้นำในท้องถิ่น รวมทั้งกิจกรรมงานประเพณีที่เชื่อมโยงชาวบ้านเข้าด้วยกันทำให้เกิดความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียว เช่น การถืออุโบสถศีลหรือถือศีล 8 ทุกวันพระ การทำบุญวันเข้าพรรษา การไปร่วมงานวันสงกรานต์

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องมีการอยู่ร่วมกัน และจะต้องมีภาษาหรือสัญลักษณ์ไว้เพื่อติดต่อหรือสื่อความหมายให้เข้าใจตรงกัน การอยู่ร่วมกันเพื่อช่วยเหลือและเพื่อความปลอดภัยในการดำรงชีวิตอย่างอยู่รอด จึงจำเป็นต้องดำรงรักษาไว้ด้วยการสืบทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ภายใต้อาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม และสายสัมพันธ์ของเครือญาติ พ่อแม่มีบทบาทและหน้าที่เลี้ยงดูลูก เมื่อยามพ่อแม่แก่เฒ่าลูกก็มีหน้าที่เลี้ยงดูพ่อแม่ให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่เพราะท่านมีความรักห่วงใยและต้องการให้ลูกหลานให้เป็นคนดี และยินดีให้ความช่วยเหลือเมื่อมีโอกาส ส่วนลูกหลานควรต้องเป็นคนดี มีสัมมาคารวะ ให้ความเคารพเชื่อฟัง ปฏิบัติและคิดตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ สิ่งผูกพันเหล่านี้ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม เป็นเครือญาติ เป็นชุมชน สร้างความผูกพันแน่นแฟ้น เชื่อมโยงกันเป็นปึกแผ่นของสังคมต่อไป

2.2.5.1 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม

William (1971) ได้กล่าวว่า ได้มีผู้คิดรวบกลุ่มของปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำของมนุษย์เป็นทฤษฎีขึ้นเพื่ออธิบายถึงการกระทำของมนุษย์ทั่ว ๆ ไป (1971 , อ้างถึงใน จีรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2538, น. 20 – 21) ได้อธิบายว่าการกระทำทางสังคมนั้นประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง ซึ่งสามารถกำหนดรูปแบบการกระทำทางสังคม กล่าวคือ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมของมนุษย์ได้แก่

1. ความคิดเห็น
2. ความรู้สึก
3. การคาดคะเนพฤติกรรม
4. พฤติกรรมที่แสดงออกมาและได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่ง

หนึ่งสิ่งใดของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งเรียกว่า ความเชื่อหรือความไม่เชื่อ กล่าวคือ

4.1 ปัจจัยดั้งเดิม

4.1.1 เป้าประสงค์ คือ กิจกรรม วัตถุประสงค์ของ คุณลักษณะ ความเชื่อ ความรู้สึก เมื่อผู้กระทำต้องการ หรือไม่ต้องการกระทำ ได้มีการกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้า และพยายามกระทำทุกวิถีทางให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

4.1.2 ความเชื่อ คือความเข้าใจของผู้กระทำ ความคิด ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำทางสังคมการที่บุคคลเลือกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมต้องอาศัยความเชื่อพื้นฐานอยู่เสมอ

4.1.3 ค่านิยม คือระบบความเชื่อ ทศนคติ คุณลักษณะ เงื่อนไขที่บุคคลยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง ค่านิยมเป็นความเชื่อที่มีลักษณะถาวร โดยถือเป็นวิถีปฏิบัติบางอย่างเป็นสิ่งที่ตัวเองหรือสังคมเห็นดี เห็นชอบ สมควรจะยึดถือปฏิบัติมากกว่าอย่างอื่น

4.2 ปัจจัยผลัก

4.2.1 ประเพณีและนิสัย คือแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้และสืบต่อกันมาด้วยประเพณี และถ้ามีการละเมิดก็จะถูกบังคับด้วยการที่สังคมไม่เห็นด้วย ไม่มีทางอนุมัติ หรือลงโทษอย่างเด็ดขาดจากรัฐบาลหรือ ตัวบทกฎหมายในการตัดสินใจที่จะเลือกทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้ว

4.2.2 ความคาดหวัง คือท่าทีของบุคคล กลุ่ม สังคม ที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคน โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่ง ที่ตนต้องการ ดังนั้นการเลือกกระทำพฤติกรรมของบุคคลส่วนหนึ่งก็คืออยู่กับการคาดหวังและท่าที ของบุคคลอื่นด้วย

4.2.3 ข้อผูกพัน คือ ความเชื่อของผู้กระทำว่า บุคคลผู้นั้น ถูกผูกมัดที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ ข้อผูกพันจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำทางสังคมเพราะผู้กระทำตั้งใจที่จะกระทำสิ่งนั้น ๆ เนื่องจากบุคคลผู้นั้นรู้สึกว่ามีข้อ ผูกพันที่จะต้องกระทำ

4.2.4 การบังคับ คือสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจ กระทำการต่าง ๆ ได้รวดเร็วขึ้นเพราะในขณะที่ผู้กระทำตั้งใจจะกระทำสิ่งต่าง ๆ นั้น หรือผู้กระทำ อาจจะยังไม่แน่ใจว่าจะกระทำพฤติกรรมนั้นดีหรือไม่ แต่เมื่อมีการบังคับจะทำให้การตัดสินใจ กระทำพฤติกรรมนั้นได้เร็วขึ้น

4.3 ปัจจัยสนับสนุน

โอกาสเป็นความคิดของผู้กระทำที่เชื่อว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ช่วยให้มีโอกาสเลือกกระทำ บุคคลมักจะตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อคิดว่าโอกาสเปิดให้ เขาสามารถกระทำได้

4.3.1 ความสามารถ คือการที่ผู้กระทำรู้ถึงความสามารถ ของตัวเอง ซึ่งก่อให้เกิดผลสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ ได้ การตระหนักถึงความสามารถนี้จะนำไปสู่การ ตัดสินใจ และการกระทำทางสังคมเพราะรู้ว่าการตัดสินใจกระทำไปแล้ว บุคคลผู้นั้น มีความสามารถที่จะกระทำได้อย่างแน่นอน โดยทั่วไปการกระทำพฤติกรรมใด ๆ นั้น บุคคล จะพิจารณาความสามารถของตนเองก่อน

4.3.3 การสนับสนุนคือ สิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคิดว่า จะได้รับจากคนอื่น ดังนั้น บุคคลมีความ โน้มเอียงที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อเขารู้ว่า จะได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่น

Reeder (1998) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยและสาเหตุที่จะมีผลต่อการ กระทำทางสังคม ดังนี้คือ

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ของบุคคลหลายคนซึ่งแต่ละคนก็จะมีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ
2. บุคคลหรือองค์การจะตัดสินใจ หรือแสดงการกระทำบนพื้นฐาน ของกลุ่ม เหตุผล ซึ่งผู้ตัดสินใจเองได้คิดว่ามีความสอดคล้องหรือตรงกับปัญหา และสถานการณ์

นั้น ๆ

3. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจจะตระหนักหรือให้น้ำหนักที่แตกต่างกันในการเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่จะเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจ
4. เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น เหตุผลเฉพาะจากเหตุผลเพียงประการเดียว หรือมากกว่าจำนวนเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำที่กล่าวมาแล้ว
5. อาจมีเหตุผล 2 – 3 ประการจาก 10 ประการที่กล่าวมา หรือ อาจจะไม่มีเลยที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส
6. กลุ่มของปัจจัย หรือ เหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง
7. ในกรณีเฉพาะบางอย่างภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่จะมีทางเลือกสองหรือสามทางที่จะสนองตอบต่อสถานการณ์นั้น ๆ
8. ผู้กระทำหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอาจจะเลือกโดยเฉพาะเรื่องแตกต่างกันออกไปในบุคคลแต่ละคน
9. เหตุผลที่จะต้องตัดสินใจสามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว

2.2.5.2 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่หมายถึง สังคมทำหน้าที่เชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบด้วยประเพณีบรรทัดฐานของสังคม นำไปสู่คนในชุมชน สังคม และมีพฤติกรรมแสดงออกเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตนเองและกลุ่ม ดังเช่น ทฤษฎีการกระทำทางสังคม Talott Parson (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543, น. 36 – 37) ได้แสดงแนวคิดในระบบของสังคมซึ่งหน่วยที่ Parson ถือเป็นระบบของการศึกษา คือการกระทำหมายถึงปฏิกริยาตอบโต้ ซึ่งพิจารณาเป็นประเด็น ได้ดังนี้

1. ผู้กระทำ หมายถึง ปัจเจกชน
2. เป้าหมาย ที่ผู้กระทำมุ่งประสงค์
3. วิธีต่าง ๆ ที่ผู้กระทำจะเลือกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย
4. สถานการณ์อันเป็นฉากที่ผู้กระทำจะต้องนำมาพิจารณาในการที่จะเลือกวิธีใดในการบรรลุเป้าหมาย
5. ตัวกำหนดเชิงบรรทัดฐานอัน ได้แก่ ค่านิยมบรรทัดฐานทางสังคม และความคิดต่าง ๆ ซึ่งผู้กระทำจะต้องนำมาพิจารณาประกอบในการเลือกวิธีการบรรลุเป้าหมายในตัวผู้กระทำนั้น มีแนวอบรมที่สำคัญคือ

5.1 แนวทางการอบรมทางความรู้สึก หมายถึง ความเชื่อ อารมณ์ และศีลธรรม

5.2 แนวทางการอบรมทางคุณธรรม ซึ่งจะกำหนดมาตรฐาน การแสดงออก ได้แก่ สาระ ข้อเท็จจริง ระดับความพึงพอใจ

ดังนั้น จึงสรุปสาระสำคัญของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ได้ ดังนี้

1. สังคมทุกสังคมจะต้องมีโครงสร้างและหน้าที่ได้ดังนี้
2. แต่ละหน่วยต่างทำหน้าที่ประสานกัน
3. แต่ละหน่วยต่างทำหน้าที่เพื่อความคงอยู่ของสังคม
4. แต่ละหน่วยต่างยึดระบบค่านิยมเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่

สังคมต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันให้มีการพึ่งพาคูหลยภาพและการมีชีวิตรอด

เนื่องจากสังคมเป็นการอยู่ร่วมกัน มีการกระทำต่อกัน ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมหรือการทำงานต่าง ๆ ร่วมกันซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ ความรัก ความสามัคคี และผู้นำซึ่งจำเป็นจะต้องเกิดขึ้นในกลุ่มสมาชิกนั้น เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกันผู้นำคือสิ่งสำคัญในการจูงใจให้สมาชิกในกลุ่มและบุคคลอื่นทำงานด้วยความเต็มใจในการปฏิบัติงานร่วมกันและพร้อมดำเนินไปตามแนวทางที่ผู้นำได้สั่งการ ยินดีที่จะเสียสละและให้การสนับสนุนต่อความคิดและแนวทางที่ผู้นำได้กำหนดขึ้น นอกจากนี้แล้ว ก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ จากทุกฝ่ายในการทำงาน ทำให้เกิดความไว้วางใจ ความสมัครสมานสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกันในกลุ่ม อันนำไปสู่พลังที่จะสร้างสรรค์การพัฒนาหมู่บ้านหรือองค์กรชุมชนใหม่หมู่บ้านสืบไป ดังนั้นการสร้างผู้นำ จึงมีความสำคัญและจำเป็น เพราะผู้นำคือผู้ที่สามารถโน้มน้าวจิตใจให้สมาชิกและคนอื่น ๆ ยอมรับ สนับสนุน และให้ความร่วมมือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน

2.2.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ผู้นำ เป็นสิ่งสำคัญในการที่เป็นผู้จูงใจให้ประชาชนหรือชาวบ้านทำงานด้วยความเต็มใจผู้นำจะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ความสมัครสมานสามัคคี ความเป็นปึกแผ่นของสังคม ดังนั้นผู้นำจึงมีความจำเป็นในการนำหมู่บ้านไปสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยมีทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญดังนี้คือ

สิน สือสวน (2530) เรื่องปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์กรประชาชน ในเมืองท่าการศึกษาเฉพาะกรณี สหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนหลังบ้านมนังคศิลา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า มีปัจจัยใหญ่ที่มีผลต่อการพัฒนาสหกรณ์ คือ ปัจจัยด้านกรรมการ หรือ

ผู้นำ ได้แก่ ผู้นำที่มีคุณลักษณะที่ดี คือ ได้รับการยอมรับจากสมาชิก มีความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ขยันขันแข็งในการทำงาน มีบทบาทในการช่วยเหลือสมาชิกแก้ปัญหา ชักชวนสมาชิกให้มาร่วมกัน แก้ไขปัญหา เปิดโอกาสให้สมาชิกตัดสินใจ ให้บริการอย่างเสมอภาค และปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิก ผู้นำมีความสามารถในการเข้าใจปัญหา ผลักดันให้งานสำเร็จ ระดมความร่วมมือจากสมาชิก ทำงานเป็นกลุ่ม ประสานงานกับภายนอก

สายพิรุณ น้อยศิริ (2530) กล่าวถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์การ ประชาชนในชนบท กรณีศึกษานาการข้าวบ้าน โนนขุข อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยในชุมชน ได้แก่ กรรมการหรือผู้นำ ที่มีคุณลักษณะที่ดี ได้รับการยอมรับจากสมาชิกมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พุดจริงทำจริง มีความรับผิดชอบต่องาน มีบทบาทในการเป็นผู้นำเป็นผู้ให้การศึกษแก่สมาชิกกระตุ้นเร่งเร้าและรวมกลุ่ม

ธงชัย สันติวงศ์ (2537, น. 24) ได้กล่าวว่าคุณสมบัติของผู้นำมีหลายประการ ดังนี้ คือ

1. คุณลักษณะทางร่างกาย ได้แก่ รูปร่างหน้าตา เช่น ความสูงพอเหมาะ หน้าตาดี สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง
2. คุณลักษณะด้านบุคลิก ได้แก่ ความกระตือรือร้นในหน้าที่การงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อดทน มานะ พยายาม สามารถปรับตัวและมีความมั่นคงทางอารมณ์
3. คุณลักษณะนิสัยส่วนตัว ได้แก่ มีความฉลาด ความรับผิดชอบ การชอบและรักงาน มีความรู้ มีประสบการณ์ สามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้
4. คุณลักษณะทางสังคม มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ประนีประนอม มีมนุษยสัมพันธ์เป็นที่ไว้วางใจได้เป็นที่นิยมชมชอบของบุคคลทั่วไป ยิ้มแย้ม แจ่มใส

ภักพัฒนา ทิพย์ประไพ (2538) กล่าวถึง แนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชียกับการอธิบายหมู่บ้านไทย จากการศึกษาพบว่าในการแสวงหาทางออกของหมู่บ้านไทยในการพัฒนา คือ การฟื้นฟูระบบคุณธรรมชาวบ้านบนพื้นฐาน สามเรื่อง คือ ความสอดคล้องกับธรรมชาติ วิถีชีวิต ชุมชน และการต่อสู้กับความไม่เท่าเทียมกันในชุมชน

Webber (1966) มีความเชื่อที่ว่าความสามารถพิเศษของผู้นำนี้เกิดจากความเชื่อมั่นและความศรัทธาของคน และกล่าวว่า ความสามารถพิเศษเป็นคุณสมบัติพิเศษในคนใดคนหนึ่งที่ไม่มีในคนทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่หาไม่พบในคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป เมื่อคนเหล่านั้นมีคุณสมบัติพิเศษเหล่านี้คนคนนั้นจะถูกเรียกว่าเป็นผู้นำ ทำให้ผู้นั้นมีอำนาจเหนือกว่าบุคคลอื่น และที่สำคัญอำนาจนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถพิเศษของผู้นำอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับผู้ตามด้วยความสำคัญของผู้ตามคือ

1. ผู้นำที่เป็นผู้นำเพราะมีความสามารถพิเศษจะเสียความเป็นผู้นำได้ ถ้าเขาเสียความสามารถพิเศษหรือพลังพิเศษนั้นลดน้อยไป
2. ผู้นำที่มาจากความสามารถพิเศษนี้ทุก ๆ คน ที่มีความสามารถพิเศษ ต้องมีเป้าหมายชอบทุกงานผู้ตามจะต้องตามผู้นำนั้นเพราะเชื่อว่าจะสามารถนำไปสู่เป้าหมายนั้นได้ แต่ถ้าเป้าหมายนั้นไม่ได้ถูกทำให้สำเร็จ พวกผู้ตามนั้นจะหายไป (ผู้นำเกิดขึ้นเพราะถูกคนเป็นผู้ตาม เลือกรให้เป็นอย่างมีเป้าหมาย เมื่อใดที่นำไปนานแล้วไปไม่ถึงเป้าหมาย ผู้ตามก็จะหมดความเชื่อถือ ผู้นำก็จะไม่ได้เป็นผู้นำต่อไป ผู้นำจึงต้องเอาใจใส่มากกับผู้ตาม เพราะถ้าไม่มีผู้ตามก็ไม่มีใครยกย่อง อีกต่อไปหรือหากหมดไฟในการทำงานผู้ตามก็จะหมดศรัทธาไปด้วย) ผู้นำที่เกิดจากความสามารถพิเศษจึงไม่มีความมั่นคงถาวร แต่ผู้นำที่ได้รับการสืบทอดจะมีความมั่นคงมากกว่าเพราะมีความต่อเนื่องมากกว่า

Stogdill (1974, pp. 24 – 75) ได้รวบรวมความหมายและกำหนดคุณลักษณะของภาวะผู้นำดังนี้

1. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการเน้นถึงกระบวนการของกลุ่ม กล่าวคือ ความมีอำนาจของบุคคลหนึ่งหรือ 2 ถึง 3 คนเหนือบุคคลอื่น ๆ ภายในกลุ่มที่สามารถควบคุม กระบวนการและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม
2. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพอัตลักษณ์ และคุณลักษณะที่มีลักษณะที่พึงประสงค์มากกว่าอื่น ๆ
3. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นศิลปะของการโน้มน้าวจิตใจของผู้อื่นให้ คล้อยตามความประสงค์ของตน สามารถทำให้ผู้ตามตระหนักถึงความประสงค์ของตน ตลอดจนทำให้ผู้ตามเชื่อฟัง มีความจงรักภักดี และให้ความร่วมมือ
4. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพล เช่น การใช้อิทธิพลเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้อื่น
5. ภาวะผู้นำในฐานะเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุ เป้าหมาย เช่น ภาวะผู้นำ หมายถึง พลังพลศาสตร์ ซึ่งกระตุ้น จูงใจ และประสานงานของการจัด ระเบียบการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย
6. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นความคิดริเริ่มในการงาน เช่น ภาวะผู้นำ หมายถึง การริเริ่มและการบำรุงรักษาเกี่ยวกับ โครงสร้างของความคาดหวังและปฏิกิริยาตอบโต้ ระหว่างกัน

นอกจากความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สตอกคิลล์ (Stogdill) ได้รวบรวมทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำคือทฤษฎีที่แสวงหาคูณลักษณะด้านบุคลิกภาพด้านสังคม

ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ซึ่งแยกให้เห็นความแตกต่างของคนที่เป็นผู้นำออกจากคนที่ไม่ได้เป็นผู้นำ คือมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีร่างกายแข็งแรง
2. มีภูมิหลังการศึกษาดี และสถานภาพทางสังคมดี
3. มีสติปัญญาฉลาด ตัดสินใจดี มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
4. บุคลิกภาพเป็นผู้ที่มีความตื่นตัว และควบคุมอารมณ์ได้มีความคิดริเริ่มอย่างสร้างสรรค์มีความเชื่อมั่นในตนเอง
5. มีความรับผิดชอบ ขยัน และอดทน
6. มีลักษณะทางสังคมปรารถนาที่จะร่วมงานกับผู้อื่น มีเกียรติและเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ๆ และเข้าสังคมได้ดี

Stogdill (1974, p. 84) ผู้สร้างแนวคิดของผู้นำในด้านความสามารถพิเศษ จากการศึกษากลไกของอำนาจที่ถูกตั้งตามกฎหมาย หรือ อำนาจบังคับบัญชา สามารถแบ่งออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

1. อำนาจหน้าที่บนพื้นฐานของความถูกต้อง อย่างมีเหตุมีผล อำนาจหน้าที่ในที่นี้ มาจากความเชื่อในกฎหมายหรือกฎต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากผู้มีสิทธิมีอำนาจให้รับผิดชอบในกฎเกณฑ์นั้น ๆ ซึ่งอำนาจทางกฎหมายเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด
2. อำนาจหน้าที่ที่ได้รับ การสืบทอดอำนาจหน้าที่ ลักษณะที่เกิดขึ้นจากความเชื่อที่มีให้กับคนรุ่นหนึ่งสืบทอดไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง อำนาจที่เกิดจากการสืบทอด ซึ่งมีความสำคัญน้อยกว่าอำนาจทางกฎหมาย
3. อำนาจที่ได้มาจากพื้นฐานของความสามารถพิเศษต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ วิศวกรรม หรือ ผู้ที่มีลักษณะโดดเด่นกว่าคนอื่นที่จะสามารถชักจูงผู้อื่นได้ เรียกว่าพวกมีพรสวรรค์

จากทฤษฎีและงานวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงผูกพันกันในสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดการรวมกลุ่มกันในสังคม การสืบทอด ประเพณี การมีจิตสำนึกและระบบคุณธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเชื่อมโยงประสานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทำให้มีความเป็นปึกแผ่นมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อใดก็ตามสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทหน้าที่ ซึ่งส่งผลให้องค์กรนั้นมีประสิทธิภาพในการรักษาสมดุลของการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในสังคมและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้นำเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่ช่วยส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาชนบทให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งนี้ก็เพราะผู้นำจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ซึ่งนำไปสู่การยอมรับการให้ความร่วมมือและการช่วยเหลือ เป็นการ

กระตุ้นเร่งเร้าและประสานกลุ่มให้ทำงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน ดังนั้น สังคมจึงเป็นปัจจัย เหตุของการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จึงเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2.2.6 การมีส่วนร่วมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนได้เข้ามาร่วมกันปรึกษาหารือ การตัดสินใจรับผิดชอบต่อแนวทาง แผนการปฏิบัติงาน หรือนโยบาย ที่ได้กำหนดขึ้นใน การแก้ไขปัญหาและขจัดอุปสรรคต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตนเองและส่วนรวมเพื่อประโยชน์สุข ของทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมหมู่บ้านปลอดภัยสาธิต การช่วยกันสอดส่องดูแลหมู่บ้านให้มีความสงบสุขร่มเย็นมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยชาวบ้าน เอกชน และรัฐบาลให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมได้ตลอดไป

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ การพัฒนาที่เน้นการพัฒนาจากภาครัฐและระบบทุน มาเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่ให้ความสำคัญ ของการพัฒนาคนเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนา การดูแลรักษาทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชน ภายใต้หลักการพัฒนาคนให้มีศักยภาพ เช่นเดียวกับสหประชาชาติ (United Nation, 1981, p. 11) ที่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับการ พัฒนาชุมชนโดยประชาชน จึงได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ ประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออก ซึ่งความต้องการของตน การจัดอันดับความสำคัญการเข้าร่วมในการพัฒนาและรับประโยชน์จาก การพัฒนาโดยการเน้นที่การให้อำนาจตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท

2.2.6.1 ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, น. 6 – 7) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของ ประชาชนออกเป็น 8 ลักษณะ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นใน ชุมชน ซึ่งรวมถึง
2. ความต้องการของชุมชนร่วมวางนโยบายหรือแผนงาน หรือ โครงการ กิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ปัญหาตามความต้องการของชุมชน
3. ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อ ส่วนรวม
4. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหาร การพัฒนาให้มี ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

5. ร่วมในการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตน

6. ร่วมปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมทำนุบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

8. ร่วมคิดหาทางสร้างแบบแผนและวิธีการ เพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, น. 6 – 7) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ลักษณะ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งรวมถึง

2. ความต้องการของชุมชนร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ กิจกรรม เพื่อจัดและแก้ปัญหาตามความต้องการของชุมชน

3. ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

4. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหาร การพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

5. ร่วมในการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตน

6. ร่วมปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมทำนุบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

8. ร่วมคิดหาทางสร้างแบบแผนและวิธีการ เพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน

พิมาน วงอภัย (2533) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้ กรณีศึกษา นิคมสร้างตนเองตำบลโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี

พบว่า การที่สมาชิกมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรอย่างมีความสุข และมีจิตสำนึกในความ เป็นเจ้าของเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2534, น. 67 – 69) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณา ตัดสินใจในการร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชน และการที่ประชาชนได้เข้าร่วม รับผิดชอบในกิจกรรมแทนรัฐทำให้เกิดการพึงพอใจ ซึ่งจะเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับ ประชาชน

กิตติ คันธา (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ หมู่บ้านในการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า อายุ ระดับ การศึกษา ขนาดครอบครัว รายได้ และระดับความคิดเห็นของกรรมการหมู่บ้านไม่มีความสัมพันธ์ ต่อการมีส่วนร่วม แต่การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ปาริชาติ วลัยเสถียร และ คณะ (2541, น. 19) ได้กล่าวว่า นโยบายและ มาตรการส่งเสริมธุรกิจของหน่วยงานภาครัฐเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนนั้น จะต้องให้ชุมชนรู้จัก และมีศักยภาพในการพึ่งตนเองได้ โดยทุกคนทุกกลุ่มในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือ มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในกิจกรรมหรือสิ่งนั้น ๆ เพื่อจิตสำนึกร่วมกันสร้างและดูแลให้มีความ เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง

Cohen and Uphoff (1980, pp. 213 – 214) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการ อธิบาย และวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ โดยแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งอาจจะเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ใน ระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งอาจเป็นไปได้ในรูปแบบ การเข้าร่วมโดยให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ ร่วม แรง ร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ ทางวัตถุ สังคม และโดยส่วนรวม
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งนับเป็นการควบคุม และ ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

การพัฒนาแบบยั่งยืนที่ให้ความสำคัญของการพัฒนาคนเป็นวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการพัฒนาให้มีศักยภาพการพึ่งตนเอง ได้แก่ การมีจิตสำนึกในมีส่วนร่วม รับผิดชอบในกิจกรรมแทนภาครัฐอย่างมีความสุขและมีจิตสำนึกในความเจ้าของในท้องถิ่นตน การร่วมคิดเป็น ร่วมทำ ร่วมกันแก้ปัญหา และการมีน้ำใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนของตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้าสามารถพึ่งตนเองได้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิด แก่ตนเองและชุมชน นั่นคือหลักการพัฒนาคนแต่ละบุคคลมาร่วมกันพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์และความสงบสุขในชุมชนของตนเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งได้นำมาทำการวิจัยครั้งนี้

2.2.7 การจัดการกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

การจัดการ หมายถึง ความสามารถและกระบวนการในการจัดการตนเองและองค์กร ในหมู่บ้านเพื่อการพึ่งตนเองได้ ด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือการวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการที่แท้จริง ของหมู่บ้าน หรือชุมชน การวางแผน การจัดกระบวนการ การลงมือดำเนินการตามแผน และการ ประเมินผล รวมทั้งการกระทำที่แสดงออกถึงความพยายามทำงานด้วยความรอบคอบเพื่อให้งาน หรือกิจกรรมนั้นได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

2.2.7.1 ทฤษฎีการจัดการ

ทฤษฎีการจัดการของ Fayol (สัมพันธ ฎ์ไพบูลย์, 2542, น. 31 - 35)

สรุปสาระสำคัญของหลักการจัดการ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้บริหาร โดยมีหลักการ ดังนี้

1. หลักการแบ่งงานกันทำ คือการแบ่งแยกกันทำตามความถนัด ไม่ว่าจะ เป็นงานทางด้านบริหาร หรือเทคนิคทั้งนี้ โดยยึดหลักประโยชน์ของแรงงานที่มีประสิทธิภาพ สูงสุด
2. อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ เพื่อการปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จ ลุล่วง
3. การมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสน ในการปฏิบัติการ และขจัดความขัดแย้ง และการทำลายอำนาจหน้าที่และระเบียบวินัย
4. การถือประโยชน์ส่วนตนเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม เป้าหมาย และผลประโยชน์ ของส่วนรวมและสังคมเหนือกว่าผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคล ซึ่งยอมทำให้ สังคมนั้น ๆ มีความเจริญก้าวหน้า
5. การรวมอำนาจไว้ที่ส่วนเพื่อให้ครอบคลุมในส่วนต่าง ๆ ขององค์กร ไว้ได้ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องกระจายไปสู่ส่วนย่อยก็ขึ้นอยู่กับบุคคล และสถานการณ์เพื่อ ประโยชน์รวมสูงสุดขององค์กร

6. ความมีระเบียบเรียบร้อย คือ หลักข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการจัด
สิ่งของและบุคลากร การกำหนดลักษณะและขอบเขตของงานให้ถูกต้องและมีความชัดเจน

7. ความเสมอภาค การยึดถือความเอื้ออาทร ความเมตตา ยุติธรรม เป็น
หลักของผู้นำ หรือผู้บังคับบัญชา ความเสมอภาคจะจูงใจให้พนักงานมีความจงรักภักดี และอุทิศตน
เพื่องาน ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของการจ่ายค่าตอบแทน และเลื่อนตำแหน่ง

8. ความคิดริเริ่ม คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับได้แสดงความคิดริเริ่ม
และให้การสนับสนุนแนะนำให้เกิดการนำไปใช้อย่างเกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นพลังงานสำคัญที่จะทำ
ให้องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

9. ความสามัคคีความจำเป็นต้องทำงานเป็นกลุ่ม เน้นความเป็นอัน
หนึ่งอันเดียวกัน ความสำคัญของการติดต่อสื่อสาร และประสานสามัคคีผลต่อการบังคับบัญชาเป็น
อย่างยิ่ง

10. การมีจุดหมายร่วมกัน กิจกรรมดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน
สอดคล้อง และเป็นไปตามแบบแผนขององค์กรเดียวกัน

2.2.7.2 หลักการพัฒนาชุมชนแบบการจัดการ

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530) ทำการวิจัยเรื่องการ
ส่งเสริมทาง เศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท โดยผ่านองค์กรเพื่อความช่วยเหลือตนเอง ผลการวิจัยพบว่า
การที่ประชาชนจะพึ่งตนเองได้นั้นต้องมีการกระตุ้นให้เกิดและพัฒนาองค์กรชาวบ้านให้มีคุณภาพ
และ เปลี่ยนให้ชาวบ้านดำเนินการเอง โดยมีกลุ่มหลายกิจกรรม มีสมาชิกมาก และมีกรอบ
สมาชิก

ปราณี ชัดติยศ (2538) ศึกษาวิจัยเรื่องเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของ
การอนุรักษ์ป่าไม้ กรณีศึกษา ป่าดงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาพบว่า ในการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติของ ชาวบ้านจะยั่งยืนได้นั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการจัดการทรัพยากร
ให้แก่ชาวบ้าน โดยออก กฎหมายรองรับและได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ
การยอมรับภูมิปัญญาชาวบ้าน ตลอดจนการประสานกับองค์กรภายนอก

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องนโยบายและ
มาตรการส่งเสริม ธุรกิจชุมชนของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการพัฒนาของชุมชนทางรอดเศรษฐกิจ
ไทย ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การส่งเสริมธุรกิจชุมชนนั้นจะต้องส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักศักยภาพ
และทรัพยากรใน ชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับการรู้จักตนเอง

สัจญา สัจญาวิวัฒน์ (2541, น. 15 – 16) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาชุมชน
แบบ การ จัดการ คือ การกำหนดขอบเขต และทิศทางให้ไปสู่การบรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการ

ผสมผสาน การพัฒนาชุมชนทั่วไป และการพัฒนาชุมชนเฉพาะส่วน ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การรู้จักตนเอง รู้ว่าสภาพชุมชน โครงสร้างชุมชน ความต้องการ ความสามารถ โอกาส และการวิเคราะห์ชุมชนโดยหลักการ SWOT ได้แก่ จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) จากนั้นจึงนำความรู้ หรือปัญญาที่เกิดขึ้นมาจากการด้วยตนเอง ซึ่งมีกิจกรรมสำคัญ 4 ประการคือ

1.1 การวางแผน คือชุมชนต้องมีโครงการหรืองานของชุมชน ซึ่งจะต้องระบุว่า ชุมชนจะทำอะไร ใครจะทำ ทำที่ไหน ทำเมื่อไร ทำอย่างไร

1.2 การจัดกระบวนการ คือการเตรียมการเพื่อดำเนินการ ไปตามแบบที่เตรียมไว้ ได้แก่การเตรียมคน วัสดุ การฝึกทักษะที่จำเป็น และนัดหมายการลงมือทำ

1.3 ลงมือดำเนินการตามแผน คือการปฏิบัติตามแผนหรือโครงการที่วางไว้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน

1.4 การประเมิน คือ การกำกับงาน ให้ดำเนินไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และหาปัญหาอุปสรรค ต้องพยายามแก้ไขหรือจัดปัญหาอุปสรรคนั้นไป เมื่องานเสร็จทำการประเมินผลงานอีกครั้ง ว่าได้ดำเนินงานครบถ้วนตามแผนที่วางไว้หรือไม่ สรุปปัญหา แนวทางทั่วไปและบทเรียนที่ได้จากโครงการนี้ มีข้อเสนอแนะแนวทางการใช้ประโยชน์จากผลสำเร็จร่วม

2. ส่งเสริมการฝึกอบรม เมื่อสามารถจัดการได้ด้วยตนเองแล้ว ลำดับต่อไปคือการส่งเสริมการศึกษาอบรมการจัดการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และต้องรู้ว่าตนเองมีปัญหาหรือความต้องการด้านใดบ้าง เช่น เมื่อรู้ว่าตนเองมีปัญหา หรือมีความต้องการด้านอาชีพ จึงควรเข้ารับการฝึกอบรมอาชีพเสริม

3. การสร้างกลุ่มช่วยตนเองซึ่งอาจเป็นคณะกรรมการ คณะทำงาน กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อมาช่วยตัวเอง และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการ จากข้อความที่ได้กล่าวมา มีความสอดคล้องกับหลักการการพัฒนาชนบทด้วยการพัฒนาชุมชน (สุรียพร เหลี่ยมมวารังกูร, 2541, น. 15) ซึ่งเป็นแนวคิดของชาวอเมริกันในการพัฒนาที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1950 พร้อม ๆ กับการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในด้านต่าง ๆ ต่อโลก ที่ 3 โดยมีหลักการและวิธีการดำเนินการพัฒนาชุมชนคือ ตัวแทนรัฐบาลที่ทำงานอยู่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น เพื่อรวมกลุ่มกับชาวบ้านชนบทในการกำหนดปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โดยมีการกำหนดแนวทางและดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน โดยพยายามให้มีการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นแบบการช่วยตนเอง ในกรณีที่ทรัพยากรท้องถิ่นมีอยู่จำกัด รัฐบาลก็ต้องให้ความช่วยเหลือในเรื่องการเงิน วัสดุสิ่งของ หรือความรู้ทางวิชาการด้วย โดยหลักการพัฒนาชุมชนมีความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงในทุก ๆ เรื่อง เช่น

ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมในชนบท การผลิต การศึกษา การสาธารณสุขนันทนาการ และการปกครองตนเอง สำหรับแนวคิดการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน (Integrated Rural Development) หรือ IRD โดยยึดหลักการพื้นฐานการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน มีความคล้ายกับ หลักการพัฒนาชนบท (Community Development) หรือ CD อยู่มาก เพราะเป็นกระบวนการเพื่อการปรับปรุงงานในหลาย ๆ ด้าน เช่น การผลิต การสื่อสาร การคมนาคม การศึกษา การสาธารณสุข โดยมีส่วนที่แตกต่างกับหลักการพัฒนาแบบผสมผสาน (IRD) คือ ความพยายามดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนพร้อม ๆ กัน หรือ ตามลำดับขั้นตอนที่เหมาะสมอย่างมีบูรณาการและเป็นการดำเนินการภายใต้ข้อบ่งชี้การบริหารงานของหน่วยงานเดียวมากกว่าที่จะเป็นการประสานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีเป้าหมายขอบเขตพื้นที่ในการพัฒนาที่แน่นอน

จากข้อความที่ได้นำเสนอมา กล่าวได้ว่า การพึ่งตนเองได้ คือ การรู้จักตนเอง และ ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการเอง ภายใต้กระบวนการจัดการที่ทำงานมีลำดับเป็นขั้นตอน มีทิศทาง และมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนแน่นอน ซึ่งเป็นสิ่งทำให้ดำเนิน กิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในการพัฒนาตนเองและชุมชนนั้นจำเป็นต้องและพัฒนาคนให้ มีศักยภาพ ตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ดังนั้นการจัดการจึงเป็นมูลเหตุปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ที่ต้องนำมาวิเคราะห์ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

จากทฤษฎีและงานวิจัย ได้แก่ หลักการ TERMS การมีส่วนร่วม และการจัดการ ที่ได้กล่าวอ้างมาทั้งหมดข้างต้น จะพบว่า การพึ่งตนเองได้ของชุมชนในชนบทนั้นจะต้องมีปัจจัยที่สนับสนุนทั้งทางวัตถุด้านกายภาพ และความพร้อมทางด้านจิตใจซึ่งมีความสำคัญอย่างน้อย 7 ด้านด้วยกัน ซึ่งประชาชนและชุมชน ได้นำปัจจัยทั้งที่ตนเองมีอยู่หรือได้รับการส่งเสริมจากองค์กรภายนอก เหล่านั้น มาสู่กระบวนการยอมรับหลักการและใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งปัจจัยใดเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการยอมรับและการนำไปปฏิบัติของสมาชิกในหมู่บ้านนั้นมากที่สุดจนนำไปสู่ความสำเร็จเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้นั้นประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนอื่น ๆ ที่ยังไม่บรรลุถึงการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้ประสบความสำเร็จอย่างกว้างขวางทั่วประเทศสืบไปในอนาคต และเป็นปัจจัยเหตุให้นำมากำหนดเป็นตัวแปรอิสระในสมมติฐาน เพื่อทำการทดสอบต่อไป

2.3 ลักษณะหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลัญญา

จากข้อมูลเบื้องต้นสามารถนำมาแยกวิเคราะห์ห้แยกตามปัจจัยและคุณลักษณะของหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองตามกรอบแนวความคิดได้ดังนี้

ตารางที่ 2.1

ลักษณะปัจจัยหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ปัจจัย	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 3	บ้านโนนมะคำ หมู่ที่ 4	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 14
ปัจจัย T (เทคโนโลยี ภูมิปัญญา ท้องถิ่น)	1. ใช้ปุ๋ยหมัก ยาปราบ ศัตรูพืช และปุ๋ย ชีวภาพทางการเกษตร	1. ใช้ปุ๋ยหมัก และปุ๋ย ชีวภาพ และปุ๋ยเคมี ในการเพาะปลูก	1. ใช้ปุ๋ยหมัก และปุ๋ย ชีวภาพ และปุ๋ยเคมี ในการทำเกษตร
	2. ผลิตปุ๋ยชีวภาพ และน้ำ หมักชีวภาพ (EM) ไว้ ใช้ในครัวเรือน	2. จักสานเสื่อ กก ไม้ไผ่ ภายในครัวเรือน และ จำหน่าย	2. ผลิตปุ๋ยชีวภาพ และน้ำ หมักชีวภาพ (EM) ไว้ ใช้ในครัวเรือน
	3. จักสานเสื่อ กก ไม้ไผ่ ภายในครัวเรือน และ จำหน่าย	3. ทอผ้าสไบ ผ้าถุง ผ้าขาวม้า	3. จักสานเสื่อ กก ไม้ไผ่ ภายในครัวเรือน และ จำหน่าย
	4. ทอผ้าสไบ ผ้าถุง ผ้าขาวม้า	4. ปลูกพืชสมุนไพร ในครัวเรือนรักษาโรค	4. ทำใบหญ้าคาขาย หลังคาขาย
ปัจจัย E (เศรษฐกิจ)	1. ทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง	1. ทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง	1. ทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง
	2. อาชีพเสริมทอผ้าและ เลี้ยงวัว	2. อาชีพเสริมจักสาน เสื่อกก ทอผ้า เย็บผ้า	2. อาชีพเสริมทอผ้าและ เลี้ยงวัว
	3. เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา	3. เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา	3. เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา
	4. ปลูกพืชผักสวนครัว กินได้	4. ปลูกพืชผักสวนครัว รั้วกินได้	4. ปลูกพืชผักสวนครัว รั้วกินได้
	5. ทำผ้าห่มขาย		5. ทำใบหญ้าคาขาย

(ต่อ)

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ปัจจัย	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 3	บ้านโนนมะคำ หมู่ที่ 4	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 14
ปัจจัย R (ทรัพยากร)	1. ใช้น้ำคลอง ชลประทานในการ เพาะปลูก 2. เป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะ แก่การทำนา 3. ใช้แรงงานคนภายใน ครอบครัว หรือเครือ ญาติ 4. มีพื้นที่ทำการเกษตร 340 ไร่ 5. ใช้น้ำบาดาล และ น้ำฝนเพื่ออุปโภค บริโภค 6. ถนนในหมู่บ้านเป็น คอนกรีต	1. ใช้น้ำคลอง ชลประทานในการ เพาะปลูก 2. เป็นพื้นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา 3. ใช้แรงงานคนภายใน ครอบครัว และชุมชน 4. ใช้น้ำกระปาเพื่อ อุปโภคบริโภค 5. ถนนในหมู่บ้านเป็น คอนกรีต	1. ใช้น้ำคลอง ชลประทานในการ เพาะปลูก 2. เป็นพื้นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา 3. ใช้แรงงานคนภายใน ครอบครัว หรือเครือ ญาติ 4. มีพื้นที่ทำการเกษตร 320 ไร่ 5. ใช้น้ำบาดาล และ น้ำฝนเพื่ออุปโภค บริโภค 6. ถนนในหมู่บ้านเป็น คอนกรีต
ปัจจัย M ₁ (จิตใจ)	1. ใช้หลักศีลธรรมพุทธ ศาสนาการดำเนินชีวิต 2. เคารพนับถือช่วยเหลือ กันในชุมชน 3. จิตใจโอบอ้อมอารี เชื่อมั่นในความดี 4. เสียสละเพื่อทำนุบำรุง ศาสนา	1. ให้ความช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน 2. เคารพนับถือกัน ในชุมชน 3. แบ่งปันอาหารการกิน และสิ่งของเมื่อมีมาก เกินความจำเป็น 4. มีความซื่อสัตย์สุจริต	1. ช่วยเหลือคนในชุมชน ด้วยกัน 2. มีความรักใคร่สามัคคี กัน 3. เสียสละเพื่อกิจกรรม ส่วนรวมในชุมชน

(ต่อ)

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ปัจจัย	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 3	บ้านโนนมะคำ หมู่ที่ 4	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 14
ปัจจัย S (สังคม)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ในชุมชนเป็นเครือญาติกันเกือบ 70% 2. ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ประจำหมู่บ้านและชุมชน เช่น บุญบั้งไฟ บุญข้าวจี บุญเผาเส บุญบวช บุญข้าวประดับดิน ฯลฯ 3. ผู้นำมีความซื่อสัตย์ เสียสละให้กับชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. รักใคร่ห่วงใยลูกหลานทุก ๆ คน ในหมู่บ้านให้เป็นคนดีสามารถกล่าวตักเตือนกันได้ทุกคน 2. มีความสามัคคีกันในการทำกิจกรรมในหมู่บ้าน 3. ผู้นำเป็นผู้เสียสละของคนในหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีประเพณีประจำหมู่บ้านและชุมชน และร่วมกันทำกิจกรรมโดยมีการประชุมเพื่อแบ่งหน้าที่ 2. มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน 3. มีผู้นำที่ดีสามารถให้คำปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน ตลอดจนดูแลสารพัดทุกข์ของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี
ปัจจัย P (การมีส่วนร่วม)	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้าน และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมป้องกันยาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชน กิจกรรมตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุของอสม. 2. ประชาคมภายในหมู่บ้านทุกเดือน 3. มีกลุ่ม อาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มสตรี, กลุ่มทอผ้า, กลุ่มทอเสื่อกก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีส่วนร่วมในการปรึกษาหรือร่วมกิจกรรมร่วมกันและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ 2. มีกองทุนสวัสดิการชุมชนให้การคุ้มครองคนในชุมชน 3. มีการประชาคมในหมู่บ้านทุกเดือน 4. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชาวบ้านช่วยกันสอดส่องดูแลความสงบสุขในชุมชน 2. มีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน เช่น กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ 3. มีการประชาคมในหมู่บ้านทุกเดือน

(ต่อ)

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ปัจจัย	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 3	บ้านโนนมะคำ หมู่ที่ 4	บ้านหนองตุ หมู่ที่ 14
ปัจจัย C (การจัดการ)	1. ครอบครัวอบอุ่น มี ความสัมพันธ์ใกล้ชิด กัน ลูกหลานได้รับการ อบรมสั่งสอนให้เป็น คนดีอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคาราวะ	1. ครอบครัวอบอุ่น สามารถปรึกษาหารือ กันได้ทุกเรื่อง 2. เด็กและเยาวชนเชื่อฟัง เคารพผู้ใหญ่ทุกคน ภายในหมู่บ้าน	1. ครอบครัวอบอุ่น ลูกหลานมีบทบาท ในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ทำความสะอาด หมู่บ้าน ขุดลอกราง ระบายน้ำเป็นตัวแทน ครอบครัวเข้าร่วม กิจกรรมในชุมชน
	2. มีการจำกัดขยะมูลฝอย โดยการแยกขยะเพื่อ นำไปเป็นประโยชน์ หรือขาย	3. บ้านมีสภาพน่าอยู่ขยะ มีน้อย แยกขยะก่อน ทิ้ง ลงถังขยะ	2. มีการแยกขยะก่อนทิ้ง ถังขยะ
	3. เป็นหมู่บ้านที่อุดม สมบูรณ์สงบสุขการ คมนาคมในหมู่บ้าน สะดวกสบาย	4. การสัญจรในหมู่บ้าน เป็นคอนกรีตเสริม เหล็ก 5. ชาวบ้านกล้าคิดกล้า ตัดสินใจในการเลือก ทำอาชีพต่าง ๆ เช่น ริเริ่มปลูกต้นยาง	3. มีความกระตือรือร้น ในการที่จะพัฒนา หมู่บ้านเพื่อให้ชุมชน มีความร่มเย็นน่าอยู่ และปลอดภัยเสถียร

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก คู่มือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง. โดย กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย, 2541, กรุงเทพฯ : บริษัทกรุงเทพฯ กระทรวงมหาดไทย.

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยในประเทศ

ภาวดี ศรีมุกดา (2550) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
พึ่งตนเอง : กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีค่าอยู่ในระดับมากทุกตัวชี้วัด
2. ตัวทำนายที่มีประสิทธิภาพในการทำนายแนวโน้ม การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจ
ชุมชนพึ่งตนเอง ในจังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ปัจจัยด้านจิตใจ และปัจจัยด้านการจัดการ มีอำนาจ

ทำนายร้อยละ 35.40 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่าเท่ากับ 0.595 ได้สมการพยากรณ์ในรูป
คะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$Y = 2.169 + 0.306X_4 + 0.154X_7 \text{ และ } Z = 0.348X_4 + 0.325X_7$$

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
ในจังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านทรัพยากร ปัจจัย
ด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิศาล ทำสวน (2550) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้าน
ต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาหมู่บ้าน ป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด
จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจ
พอเพียง โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกทั้ง 5 ด้าน อันได้แก่
ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากร ด้านจิตใจ และด้านสังคม ซึ่งคนในชุมชนสามารถ
ผสมผสานระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกได้อย่างสมดุล

2. ผู้นำชุมชน เป็นกลุ่มบุคคลที่ถือได้ว่ามีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาชุมชน
เพราะผู้นำมีการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง และจริงจัง มุ่งสร้างความเจริญก้าวหน้าให้เกิดขึ้นใน
ชุมชน อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี จนเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติให้เกิด
เป็นรูปธรรม

3. กระบวนการในการเรียนรู้สู่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการเรียนรู้เกิด
จากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่งผลให้เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ โดยผ่านเวทีประชาคมของ
ชุมชน ซึ่งทางออกในการแก้ปัญหามุ่งเน้นการพัฒนา ที่ยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก
หลัก

กานดาพันธุ์ วันทยะ (2551) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการพึ่งพา
ตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพา
ตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ คือ
ปัจจัยด้านเทคโนโลยี มีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ
0.05, ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ
เท่ากับ 0.01, ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร
โครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.05, ปัจจัยด้านจิตใจมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร
โครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.05 และปัจจัยด้านสังคมมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของ
เกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.10

ชุมพลภัทร์ คงชนजारอนันต์ (2551) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาด้านการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ พบว่าเกษตรกรมีการจัดการที่ดินในการทำการเกษตรหลังจากได้มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 99.3 มีการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 98.0 มีการผลิตเพื่อบริโภคเองในครัวเรือนถ้าเหลือก็จะขาย เกษตรกรร้อยละ 54.2 ใช้พื้นที่ในการปลูกกระเทียม และเกษตรกรทั้งหมด ร้อยละ 100 มีความรู้ / รับประทานอาหารแบบปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาจากสื่อโทรทัศน์มีความตระหนักในการใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด มีความพอใจในการใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด มีความภาคภูมิใจหลังใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด เกษตรกรทั้งหมด ร้อยละ 100 มีความเต็มใจที่จะตัดสินใจเลือกใช้ชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และร้อยละ 71.9 เป็นผู้มีส่วนในการตัดสินใจ ในครอบครัว ร้อยละ 93.5 ของเกษตรกรระบุว่าไม่มีหน่วยงานจากทางภาครัฐมีส่วนในการสนับสนุนในการตัดสินใจ เกษตรกรมีการใช้จ่ายใช้สอยในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง ร้อยละ 51.3 ของเกษตรกรใช้เงินทุนตนเองในการลงทุนทำการเกษตร โดยร้อยละ 93.5 มีการทำบัญชีครัวเรือนร้อยละ 99.3 มีรายได้พอต่อรายจ่าย ร้อยละ 99.3 มีการปลูกฝังเรื่องการประหยัดให้แก่สมาชิกในครอบครัว และร้อยละ 99.3 มีการวางแผนในการใช้จ่ายเงินประจำเดือนของครอบครัวผลการศึกษาในด้านคุณภาพชีวิต พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีสุขภาพกายดีมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.73 และมีสุขภาพจิตที่เป็นปกติ คิดเป็นร้อยละ 98.7 การทดสอบสมมุติฐานการวิจัย พบว่า มีตัวแปรด้านปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า มีตัวแปรในกลุ่มของปัจจัยส่วนบุคคลร่วมกับตัวแปรในด้านการดำเนินชีวิตสามารถทำนายความผันแปรในด้านคุณภาพชีวิตของเกษตรกรได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอีกด้วยปัญหา อุปสรรคของเกษตรกรในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 18.36 มีปัญหาในด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 13.77 มีปัญหาในด้านการศึกษาและการเรียนรู้ร้อยละ 6.12 มีปัญหาในด้านสาธารณสุข ร้อยละ 4.59 มีปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อม และร้อยละ 3.06 มีปัญหาในด้านสังคมและวัฒนธรรมการที่เกษตรกรในหมู่บ้านนั้นจะดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นในหมู่บ้านนั้นจะต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อเป็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน และต้องมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งพร้อมที่จะเสียสละเวลาทุกครั้งเมื่อลูกบ้านในหมู่บ้านมีปัญหาโดยมีการจัดการประชุมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือนเพื่อเป็นการถามสารทุกข์สุกดิบของเกษตรกรในหมู่บ้านเป็นประจำ

ยุทธพงศ์ สมร (2551) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านร่องกาศใต้ ตำบลร่องกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนร่องกาศใต้ ตำบลร่องกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ว่ามีปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยการแสวงหาเหตุและผล ในปรากฏการณ์เกี่ยวกับปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงว่าเกิดอะไรขึ้นและอย่างไร โดยองค์รวม ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งประกอบด้วย โดยการบันทึกสภาพแวดล้อม สังเกตพฤติกรรม สัมภาษณ์ อภิปรายกลุ่มย่อย วิเคราะห์เนื้อหาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านร่องกาศใต้เป็นชุมชนที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมานานกว่า 200 ปี มีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเหมาะแก่การเกษตร มีอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นระบบเครือญาติโดยสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสู่ลูกหลานในการแปรรูปผลิตผลการเกษตรมีระบบการปกครองกันภายในชุมชน ให้สิทธิเท่าเทียมกันตามระบอบประชาธิปไตย มีความเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ จากเหตุการณ์น้ำท่วมใน ปี พ.ศ. 2549 ทำให้พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายได้รับความเดือดร้อนในชุมชน แต่มีสิ่งหนึ่งที่ชุมชนยึดถือเป็นสิ่งที่พึงทางจิตใจ คือการน้อมเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นหลักในการดำเนินในชีวิตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่แน่นแฟ้นขึ้นมีการสร้างความสามัคคีในชุมชน ก่อให้เกิดเป็นภาคประชาสังคม สามารถพึ่งพาตนเอง และตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงไปพร้อมกับสังคมยังยั้งการศึกษาปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคมทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ดังนี้ ปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคม พบ 4 ปัจจัยหลักได้แก่ 1) สถาบันพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ราษฎร 2) ภาครัฐ 3) ภาคเอกชน 4) สภาพเศรษฐกิจปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคม พบ 6 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ครอบครัว 2) ศาสนา 3) วัฒนธรรม 4) กระบวนการเรียนรู้ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ผู้นำชุมชน 6) ประชาสังคมปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พบ 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ และการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตร 2) การค้าผลิตผลทางการเกษตร 3) การสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ปัจจัยภายใน ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มี 5 ปัจจัยหลักได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมทางสังคม 2) วิถีชีวิต ชุมชน 3) ภูมิปัญญา 4) ความมั่นคง 5) ความสงบสุข

อรรถพล อุทุมพร (2552) ได้วิจัยเรื่อง การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

ในองค์การบริหารส่วนตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชน และข้าราชการส่วนภูมิภาคที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ที่มีต่อการสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชน รวมทั้งบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลหารแก้วในการสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชน และศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการศึกษาจากเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลหารแก้ว ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนทุกคนรู้จักและรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ เสียงตามสายของหมู่บ้าน สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์เอกสารสิ่งพิมพ์ของทางราชการและจากอินเทอร์เน็ต และเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยคนละ 1 ครั้ง หากประชาชนทุกครัวเรือนสามารถดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง ก็จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและระดับประเทศได้

น้ำฝน ผ่องสุวรรณ (2553) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตแบ่งเป็น 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านจิตใจและสังคม ได้แก่ การเข้าร่วมประชุม/จัดเวทีประชาคมเพื่อการตัดสินใจ การเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน / ชุมชน ตามที่ตกลงกันไว้ การได้รับการบริการจากกองทุนสวัสดิการ การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการเข้าร่วมเวทีประชาคม การปฏิบัติศาสนกิจร่วมกับคนในหมู่บ้าน การปฏิบัติตามวัฒนธรรม ประเพณีและมารยาทไทย 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิตเครื่องอุปโภคเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน 3) ปัจจัยด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมจัดเก็บรวบรวม วิเคราะห์สังเคราะห์ ข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้าน / ชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ การเรียนรู้ แล้วนำเทคโนโลยีไปใช้อย่างเหมาะสม กับสภาพความเป็นอยู่ของครัวเรือนและเกิดความคุ้มค่า การมีส่วนร่วมการปรับปรุงแผนชุมชน และ 4) ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การมีส่วนร่วม วางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมกิจกรรม ได้แก่ การผลิตเครื่องอุปโภคเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน การมีส่วนร่วมในการจัดเก็บ รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้าน / ชุมชน การเรียนรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยี วิทยาการใหม่ ๆ การมีส่วนร่วมวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดลอม และการเข้าร่วมเครือข่ายด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอม

วีรรา เตียวศิริทรัพย์ (2558, น. 87) ได้ศึกษาผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย

- 1) เพื่อการศึกษาผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนหนองตาเข้ม จังหวัดบุรีรัมย์
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศ และอาชีพ และ 3) เพื่อหาแนวทางในการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน ได้ขนาดของกลุ่ม ตัวอย่างจำนวน 103 คราวเรือน แล้วทำการสุ่มให้กระจายไปยังครัวเรือนต่าง ๆ ตามสัดส่วน โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย ด้วยการจับฉลาก โดยผู้ให้ข้อมูลคือ หัวหน้าครัวเรือน และกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยการกำหนดเป็นโควตา ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น .9276 ส่วนแบบสัมภาษณ์เป็น โครงสร้าง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์โดยการอุปมาน ส่วนข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามใช้การวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ค่า t-test และ F-test เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟกำหนดค่าสถิติที่นัยสำคัญ .05 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการดำเนินการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน คือด้านการลดรายจ่าย และด้านการเอื้ออาทร ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก ด้านเฉลี่ยที่มีค่าสูงสุด คือ ด้านการลดรายจ่าย รองลงมา คือ ด้านการเอื้ออาทร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการประหยัด 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม ที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าทุกด้านไม่แตกต่างกัน 3) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม ที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน 4) แนวทางในการพัฒนาผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตัวอย่าง ชุมชนหนองตาเข้มในแต่ละด้านมีดังต่อไปนี้ 4.1) ด้านการลดรายจ่าย มีการปลูกพืช เพื่อใช้บริโภคเองภายในครัวเรือน ต้องการให้มีผู้ประสานงานในการขอรับเมล็ดพันธุ์พืชจากทางราชการ แล้วนำมาแจกจ่าย 4.2) ด้าน

การเพิ่มรายได้ มีการอบรมเพื่อประสิทธิภาพการประกอบอาชีพ รวมทั้งอาชีพเสริม ต้องการให้มีเจ้าหน้าที่จากทางราชการ มาแนะนำวิธีการทำการเกษตรแบบผสมผสาน 4.3) ด้านการประหยัด มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือน รู้จักการเก็บออม ต้องการให้สมาชิกทุกคนในชุมชน เป็นสมาชิกทุกคนในชุมชน เป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชนเอง มีกองทุนการเงินของชุมชนสามารถให้บริการแก่สมาชิกในชุมชน กู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ 4.4) ด้านการดำรงชีวิต ร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อมประเพณีประเพณีที่ดีงาม ต้องการให้มีการจัดระบบการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน มีการสืบค้นและบันทึกภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ไม่ให้สูญหาย 4.5) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการนำระบบบำบัดน้ำเสียมาใช้ ต้องการให้หัวหน้าหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน จัดกิจกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง การปล่อยปลาและการห้ามจับปลาในฤดูกาลวางไข่โยเค็ดขาด เพื่อให้มีแหล่งอาหารตามธรรมชาติ และ 4.6) ด้านการเอื้ออาทร มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ ต้องการให้ความช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อผู้ด้อยโอกาสภายในหมู่บ้าน โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการของชุมชน เพื่อช่วยชีวิตแก่ผู้ประสบปัญหาในยามจำเป็นอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

2.4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

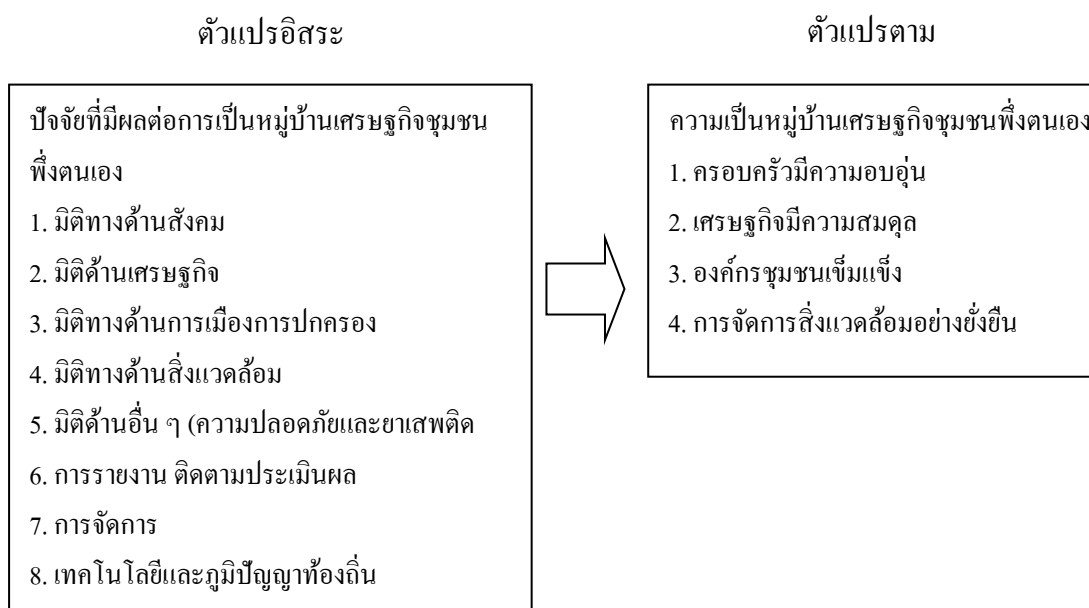
Singh (1998 , อ้างถึงใน กัทริยา สุวรรณบุรณ์, 2537, น. 27) พบว่า มีปัจจัยถึง 32 ตัว ที่มีส่วนกำหนดระดับของการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย อายุ เพศ สุขภาพ ระยะเวลาการอยู่ในชุมชน ระยะห่างของการตั้งบ้านเรือน ขนาดครอบครัว มาตรฐานทางสังคมของประชาชน ระดับการศึกษา ระดับความเป็นอยู่ การครอบครองที่ดิน ปัจจัยทางเศรษฐกิจเชื้อชาติ และสัญชาติ พื้นเพของครอบครัว ลำดับชั้นทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล การปรับตัวทางสังคม ความเชื่อทางศาสนาความสนใจ ความเฉลียวฉลาด การอบรมพฤติกรรม ทักษะคติ ข่าวสารและการติดต่อ ค่านิยมทางสังคม ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเชื่อและการแสดงออกทางพฤติกรรม ความพึงพอใจ การแสดงตัว ประสบการณ์ หลักยึดถือประจำใจ การเป็นผู้นำและการตระหนักถึงความสำคัญ ของกิจกรรม

Cohen and Norman (2005 , อ้างถึงใน ชุษณา ก้อนจันทศ, 2536, น. 60) ได้ศึกษาพบว่า มีบุคคล 4 ฝ่าย ที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชนบท คือ ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อายุสถานภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม ชนชั้นทางสังคม ศาสนา วรรณคดีและแหล่งกำเนิด อาชีพ รายได้ และทรัพย์สิน ระยะเวลาในการอยู่ในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ พื้นที่ดินที่ถือครอง และสถานภาพการทำงาน

2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากศึกษาภายใต้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย หมู่บ้าน เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของกรมพัฒนาชุมชน 2553 กล่าวถึงการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองคือหมู่บ้านที่ใช้ศักยภาพหรือพลังที่มีอยู่แก้ไขปัญหาของตนเองและพัฒนาให้หมู่บ้านของตนเป็นศูนย์กลาง หรือเป็นหน่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างสมดุล และพอเพียงของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของ ประเวศ วะสี (2541, น. 43) ที่อธิบายถึง เศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน อันเป็นเศรษฐกิจที่คำนึงถึงทะนุบำรุงพื้นฐานของตนเองให้เข้มแข็ง ทฤษฎีการพึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจของชุมชนบทของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542, น. 68) ที่อธิบายถึง ความสามารถในการพึ่งตนเองโดยมีปัจจัยสำคัญ 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย ด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากร จิตใจ และสังคม แนวคิดการมีส่วนร่วม ของ Cohen and Uphoff (1980, pp. 219 – 222) ได้อธิบายการมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วย การร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมรับประโยชน์ และการร่วมประเมินผล แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบการจัดการของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541, น. 15 - 16) ที่อธิบายถึงขอบเขตและทิศทางการจัดการให้บรรลุไปสู่เป้าหมายของการพัฒนา ประกอบด้วย การรู้จักตนเอง โดยการใช้หลัก SWOT การส่งเสริมการฝึกกอบรม การสร้างกลุ่มช่วยตนเอง

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำมาพิจารณาร่วมกับหลักฐานเชิงประจักษ์ และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองและได้นำปัจจัยเหตุและผลนำมาสรุปเป็นแผนภาพที่ 2.1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยใช้รูปแบบของการวิจัยแบบผสมผสานคือการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถามและการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กำหนดขั้นตอนการศึกษาแนวทางในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวจาก 3 หมู่บ้าน ในเขตเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้รับความคิดเห็นชอบจากครอบครัวในการเป็นตัวแทนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 314 คน ดังนี้

3.1.1	บ้านหนองตุ	หมู่ 3	จำนวน 125 คน
3.1.2	บ้านโนนมะค้ำ	หมู่ 4	จำนวน 63 คน
3.1.3	บ้านหนองตุ	หมู่ 14	จำนวน 126 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) บุญชม ศรีสะอาด (2541, น. 124) 5 ระดับ คือ

คะแนน 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง ระดับมาก

คะแนน 3 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง ระดับน้อย

คะแนน 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) บุญชม ศรีสะอาด (2554, น. 124) 5 ระดับ คือ

คะแนน 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง ระดับมาก

คะแนน 3 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง ระดับน้อย

คะแนน 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะจากหัวหน้าครอบครัวในการเสริมสร้างการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเป็นแบบสอบถามปลายเปิดสำหรับผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ หัวหน้าครอบครัว จาก 3 หมู่บ้าน คัดเลือกทำการสัมภาษณ์เพียงหมู่บ้านละ 5 คน รวม 15 คน

3.2.3 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ

ใช้การจัดกลุ่มข้อเสนอแนะ สถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) และพรรณนาความ

3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.3.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

3.3.1.1 สร้างเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ และเอกสารตำราเกี่ยวกับขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แล้วกำหนดเป็นข้อคำถามในการสร้างเครื่องมือเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาและตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

3.3.1.2 สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ด้าน คือ มิติทางด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ มิติทางการเมืองการปกครอง มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด การรายงาน ติดตามประเมินผล การจัดการ และเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มี 4 ตัวชี้วัด ครอบคลุมมีความอบอุ่นเศรษฐกิจมีความสมดุล องค์กรชุมชนเข้มแข็ง และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3.3.1.3 นำร่างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เสนอ อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อแก้ไขปรับปรุง

3.3.1.4 นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาด้าน โครงสร้างและเนื้อหา ด้านภาษา และด้านการวัดผล ประเมินผล โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์โดยใช้วิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item of Objective Congruence IOC) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2539, น. 249) โดยกำหนดค่า ดังนี้

เห็นด้วย มีค่าเท่ากับ +1

ไม่แน่ใจ มีค่าเท่ากับ 0

ไม่เห็นด้วย มีค่าเท่ากับ -1

ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย

1) นายสุรชัย นาทองไชย วุฒิศึกษา ร.ม. สาขารัฐศาสตร์ ตำแหน่ง ปลัดเทศบาลตำบลธัญญา เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

2) นายวินัย แสงกล้า วุฒิศึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา

3) ดร.ไพศาล วรคำ วุฒิการศึกษา กศ.ด. (วิจัยและประเมินผลการศึกษา) อาจารย์คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านสถิติและการวัดผล และการประเมินผล

3.3.1.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item – Objective Congruence : IOC) โดยข้อคำถามใดที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.66 ปรับปรุงแก้ไขและเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง (สุวิมล ติรกานันท์, 2549, น. 147 - 148) ซึ่งผลการประเมินค่า IOC มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00

3.3.2 การหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.3.2.1 นำแบบสอบถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .67 ขึ้นไป ไปหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำไปทดลองใช้ (Try Out) หัวหน้าครอบครัวในการเป็นตัวแทนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัด ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน

3.3.2.2 นำแบบสอบถามหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (บุญชม ศรีสะอาด, 2541, น. 100) ซึ่งผลการประเมิน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนทุกด้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแยกเป็น 2 ประเภท คือ

3.4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถามแก่หัวหน้าครอบครัว ใน 3 หมู่บ้าน จำนวน 314 คน

3.4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวทั้ง 3 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 3 คน จำนวน 15 คน ตามขั้นตอน ดังนี้

3.4.2.1 ขอนหนังสือรับรองและหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงผู้ใหญ่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน โดยขอความอนุเคราะห์จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายในการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำการวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างถูกต้องครบถ้วน และรวบรวมข้อมูลตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

3.4.2.2 เก็บข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมสัมภาษณ์ โดยนำแบบสอบถามไปขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่าง ตอบแบบสอบถาม พร้อมกำหนดระยะเวลาเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน เพื่อสรุปผลการศึกษาต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

3.3.1.1 ข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.3.1.2 ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน

3.3.1.3 ลงรหัสในแบบสอบถามตามแบบการลงรหัส (Coding Form)

ตอนที่ 1 วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ประกอบด้วย 8 ด้าน โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย กำหนดใช้ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, น. 103)

ระดับการปฏิบัติมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
ระดับการปฏิบัติมาก	ให้	4	คะแนน
ระดับการปฏิบัติ ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ระดับการปฏิบัติ น้อย	ให้	2	คะแนน
ระดับการปฏิบัติ น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

นำแบบสอบถามไปประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2541, น. 103)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง	ระดับการปฏิบัติมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง	ระดับการปฏิบัติมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง	ระดับการปฏิบัติปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง	ระดับการปฏิบัติ น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองประกอบด้วย 4 ด้าน โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard

Deviation) สำหรับเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย กำหนดใช้ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, น. 103)

ระดับการปฏิบัติมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
ระดับการปฏิบัติมาก	ให้	4	คะแนน
ระดับการปฏิบัติ ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ระดับการปฏิบัติ น้อย	ให้	2	คะแนน
ระดับการปฏิบัติ น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

นำแบบสอบถามไปประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, น. 103)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง	ระดับการปฏิบัติมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง	ระดับการปฏิบัติมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง	ระดับการปฏิบัติปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง	ระดับการปฏิบัติน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง	ระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ค่าสัมพันธประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ตอนที่ 4 วิเคราะห์สถิติพยากรณ์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้นำสถิติมาประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

3.6.1 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ

3.6.1.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

3.6.1.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการดำเนินงาน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.6.1.3 ค่าสัมพันธประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน มีดังนี้

ค่า r	แสดงว่า
+0.8 ขึ้นไป	มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง
+0.61 - 0.80	มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง
+0.41 - 0.60	มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง
+0.21 - 0.40	มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
+0.01 - 0.20	มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ

3.6.1.4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

3.6.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการข้อเสนอแนะจากแบบสอบถาม ปลายเปิดจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาความ

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.6.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการดำเนินงานผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ ก่อนการดำเนินงาน โดยกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าเป็นผู้สัมภาษณ์แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มและเชื่อมโยงข้อมูลแล้วนำเสนอตามกรอบการศึกษา

3.6.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการดำเนินงานกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์การสังเกตการบันทึกการประชุมจากกลุ่มผู้ให้ ข้อมูลแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดกลุ่มและเชื่อมโยงข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้าน
ในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
ตามลำดับต่อไปนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. การวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

μ	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
σ	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม
r	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)
B	แทน	สัมประสิทธิ์การถดถอยปกติ
Beta	แทน	สัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน
S.E.	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error)
R	แทน	สัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ (Coefficient of Regression)
R^2	แทน	ประสิทธิภาพในการพยากรณ์หรืออธิบายการผันแปร
df	แทน	ค่าของขั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
Adj R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ปรับปรุง
a	แทน	ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Constant)
p-value	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significance)
sig (2-tailed)	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significance)

*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติ (Significance) ที่ระดับ .05
X	แทน	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
X ₁	แทน	ด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง)
X ₂	แทน	ด้านเศรษฐกิจ
X ₃	แทน	ด้านการเมืองการปกครอง
X ₄	แทน	ด้านสิ่งแวดล้อม
X ₅	แทน	ด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด)
X ₆	แทน	ด้านการรายงาน ติดตามประเมินผล
X ₇	แทน	ด้านการมีส่วนร่วม
X ₈	แทน	ด้านการจัดการ
Y	แทน	สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
Y ₁	แทน	ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น
Y ₂	แทน	ด้านเศรษฐกิจสมดุล
Y ₃	แทน	ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง
Y ₄	แทน	ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

4.2.1 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง :

กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติของข้อมูล โดยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตาราง แบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 2 ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 3 ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 4 การพยากรณ์ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง :
กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ ในการเสริมสร้างการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในเขตเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
ข้อเสนอแนะการเสริมสร้างการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในเขตเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละตอนมีดังนี้

4.3.1 การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
ดังตาราง 4.1 – 4.9

ตารางที่ 4.1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน โดยรวม และรายด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. ด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง)	4.03	0.83	มาก	1
2. ด้านเศรษฐกิจ	4.00	0.77	มาก	2
3. ด้านการเมืองการปกครอง	3.97	0.86	มาก	4
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	3.79	0.95	มาก	8
5. ด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด)	3.85	0.84	มาก	7
6. ด้านการรายงาน ติดตามประเมินผล	3.88	0.87	มาก	6
7. ด้านการมีส่วนร่วม	3.99	0.87	มาก	3
8. ด้านการจัดการ	3.94	0.86	มาก	5
รวมเฉลี่ย	3.93	0.86	มาก	

จากตาราง 4.1 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu= 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง) ($\mu=4.03$) รองลงมา ด้านเศรษฐกิจ ($\mu=4.00$) ด้านการมีส่วนร่วม ($\mu=3.99$) ด้านการเมืองการปกครอง ($\mu=3.97$) ด้านการจัดการ ($\mu=3.94$) ด้านการรายงาน ติดตามประเมินผล ($\mu=3.88$) ด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด) ($\mu=3.85$) และด้านสิ่งแวดล้อม ($\mu=3.79$)

ตารางที่ 4.2

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง) เป็นรายชื่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง)	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. การเข้าร่วมการจัดประชุมเวทีชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกเดือน	3.97	0.75	มาก	5
2. มีการพูดคุยกันในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน	4.04	0.80	มาก	3
3. มีการแบ่งหน้าที่กันทำงานตามที่ได้ตกลงในเวทีชาวบ้าน	3.91	0.86	มาก	6
4. สมาชิกในครอบครัวท่านมีกิจกรรมร่วมกันสม่ำเสมอ	4.04	0.85	มาก	3
5. สมาชิกในครอบครัวทำงานอยู่ในพื้นที่เดียวกัน	4.06	0.87	มาก	2
6. การมีอาหารบริโภคเพียงพอในครัวเรือนตลอดทั้งปี	4.17	0.85	มาก	1
รวม	4.03	0.83	มาก	

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง) โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu= 4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ การมีอาหารบริโภคเพียงพอในครัวเรือนตลอดทั้งปี ($\mu=4.17$) รองลงมา สมาชิกในครอบครัวทำงานอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ($\mu=4.06$) สมาชิกในครอบครัวท่านมีกิจกรรมร่วมกันสม่ำเสมอ และมีการพูดคุยกันในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน ($\mu=4.04$)

ตารางที่ 4.3

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านเศรษฐกิจ เป็นรายชื่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านเศรษฐกิจ	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. การเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ มีเงินฝากสะสม และลดการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น	3.82	0.70	มาก	5
2. การมีงานทำประจำและมีรายได้ตลอดทั้งปี	4.01	0.76		4
3. หมู่บ้านมีเครือข่ายร้านค้าชุมชนที่ใช้ค้าขายกับชุมชนอื่น	4.06	0.80	มาก	2
4. หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านแก้ไขปัญหาความยากจน	4.03	0.72	มาก	3
5. มีการปลูกผักสวนครัว เพื่ออุปโภค และค้าขาย	4.10	0.89	มาก	1
รวม	4.00	0.77	มาก	

จากตาราง 4.3 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านความเที่ยงธรรม โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu= 4.00$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ มีการปลูกผักสวนครัว เพื่ออุปโภค และค้าขาย ($\mu=4.10$) รองลงมา หมู่บ้านมีเครือข่ายร้านค้าชุมชนที่ใช้ค้าขายกับชุมชนอื่น ($\mu=4.06$) และหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านแก้ไขปัญหาความยากจน ($\mu=4.03$)

ตารางที่ 4.4

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการเมืองการปกครองเป็นรายชื่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการเมืองการปกครอง	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. การมีส่วนร่วมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีชาวบ้านในหมู่บ้านของท่าน	3.85	0.81	มาก	5
2. การมีส่วนร่วมในเวทีชาวบ้านสม่ำเสมอ	3.84	0.90	มาก	6
3. ผู้นำทางเวทีชาวบ้านไม่ใช่ผู้นำที่ทางราชการแต่งตั้งให้	3.86	0.77	มาก	4
4. คณะกรรมการในหมู่บ้านเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมารับทราบข้อมูล	4.05	0.83	มาก	2
5. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ	4.18	0.96	มาก	1
6. คริวเรือนในหมู่บ้านได้รับข่าวสารทั่วไป และข่าวสารการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ	4.04	0.92	มาก	3
รวม	3.97	0.86	มาก	

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการเมืองการปกครองโดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ ($\mu = 4.18$) รองลงมา คณะกรรมการในหมู่บ้านเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมารับทราบข้อมูล ($\mu = 4.05$) และคริวเรือนในหมู่บ้านได้รับข่าวสารทั่วไป และข่าวสารการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ ($\mu = 4.04$)

ตารางที่ 4.5

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นรายชื่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. การที่สมาชิกในครอบครัวมีการอนุรักษ์ป่า และใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างมีประสิทธิภาพ	4.06	0.94	มาก	1
2. ครอบครัวทำการเกษตร โดยใช้ปุ๋ยคอก และปุ๋ยหมักแทนการใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช	3.71	0.99	มาก	3
3. หมู่บ้านของมีการจัดระเบียบชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	3.69	0.93	มาก	4
4. สมาชิกในครอบครัวปลูกไม้ยืนต้น และไม้ผลหลากหลายชนิด	3.61	1.07	มาก	5
5. หมู่บ้านมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	3.88	0.83	มาก	2
รวม	3.79	0.95	มาก	

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ การที่สมาชิกในครอบครัวมีการอนุรักษ์ป่า และใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างมีประสิทธิภาพ ($\mu = 4.06$) รองลงมา หมู่บ้านมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ($\mu = 3.88$) และครอบครัวทำการเกษตร โดยใช้ปุ๋ยคอก และปุ๋ยหมักแทนการใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช ($\mu = 3.71$)

ตารางที่ 4.6

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
ด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด) เป็นรายชื่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเป็นหมู่บ้าน เศรษฐกิจชุมชน ด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด)	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. คริวเรือนของท่านมีความปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สิน	3.88	0.81	มาก	2
2. หมู่บ้านของท่านปลอดภัยยาเสพติดให้โทษทุกชนิด	3.80	0.78	มาก	3
3. หมู่บ้านของท่านมีการจัดการกับปัญหาโรคเอดส์ได้	3.92	0.82	มาก	1
รวม	3.85	0.84	มาก	

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
ด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด) โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.85$)
เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3
ลำดับแรก ดังนี้ หมู่บ้านของท่านมีการจัดการกับปัญหาโรคเอดส์ได้ ($\mu = 3.92$) รองลงมา คริวเรือน
ของท่านมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ($\mu = 3.88$) และหมู่บ้านของท่านปลอดภัยยาเสพติด
ให้โทษทุกชนิด ($\mu = 3.80$)

ตารางที่ 4.7

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการรายงาน ติดตามประเมินผล เป็นรายชื่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการรายงาน ติดตามประเมินผล	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. หมู่บ้านมีการรายงานและติดตามจากอำเภอทาง ด้านชุมชนเข้มแข็ง ตลอดอย่างสม่ำเสมอ	3.88	0.89	มาก	2
2. หมู่บ้านมีการติดตาม ประเมินผลทางด้านเศรษฐกิจ จากระดับจังหวัด อย่างสม่ำเสมอ	3.94	0.90	มาก	1
3. หมู่บ้านมีการติดตาม ประเมินผล ด้านสิ่งแวดล้อม ยาเสพติดและความปลอดภัยจากทางส่วนราชการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ	3.83	0.88	มาก	3
รวม	3.88	0.87	มาก	

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการรายงาน ติดตามประเมินผล โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ หมู่บ้านมีการติดตาม ประเมินผลทางด้านเศรษฐกิจจากระดับจังหวัด อย่างสม่ำเสมอ ($\mu=3.94$) รองลงมา หมู่บ้านมีการรายงานและติดตามจากอำเภอทางด้านชุมชนเข้มแข็ง ตลอดอย่างสม่ำเสมอ ($\mu=3.88$) และหมู่บ้านมีการติดตาม ประเมินผล ด้านสิ่งแวดล้อม ยาเสพติดและความปลอดภัย จากทางส่วนราชการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ($\mu=3.83$)

ตารางที่ 4.8

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการมีส่วนร่วม เป็นรายชื่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการมีส่วนร่วม	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. ครอบครัวได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน	4.03	0.86	มาก	2
2. การให้ความสำคัญในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สุขของตนเอง	4.00	0.95	มาก	3
3. การช่วยสอดส่องดูแลความผิดปกติในหมู่บ้าน	4.20	0.77	มาก	1
4. การเข้าประชุม และมีส่วนร่วมสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมหมู่บ้านให้ปลอดภัยเสพติด	3.89	0.86	มาก	4
5. การร่วมสนับสนุนแสดงความคิดเห็นเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน	3.85	0.92	มาก	5
รวม	3.99	0.87	มาก	

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการมีส่วนร่วม โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ การช่วยสอดส่องดูแลความผิดปกติในหมู่บ้าน ($\mu = 4.20$) รองลงมา ครอบครัวได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน ($\mu = 4.03$) และการให้ความสำคัญในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สุขของตนเอง ($\mu = 4.00$)

ตารางที่ 4.9

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการจัดการ เป็นรายชื่อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการจัดการ	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. การเข้ารับการอบรมหรือไปศึกษาดูงานทันทีที่มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดขึ้น	3.98	0.86	มาก	2
2. การวางแผนและการทำงานในโครงการหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด	4.09	0.86	มาก	1
3. การติดตามประเมินผลงานในโครงการหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด	3.98	0.90	มาก	2
4. เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจะแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา	3.98	0.93	มาก	2
5. การหาทางป้องกัน และมีแนวทางแก้ปัญหาคือจะเกิดขึ้นกับสิ่งต่างๆ ที่ต้องทำ	3.81	0.83	มาก	6
6. ความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพราะมีการประชุมปรึกษาหารือ วางแผน กำหนดกิจกรรมและผู้ร่วมงานทุกคนมีความรับผิดชอบในงานที่ทำ	3.82	0.81	มาก	5
รวม	3.94	0.86	มาก	

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการจัดการ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ การวางแผนและการทำงานในโครงการหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด ($\mu = 4.09$) รองลงมา การเข้ารับการอบรมหรือไปศึกษาดูงานทันทีที่มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดขึ้น การติดตามประเมินผลงานในโครงการหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด และเมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจะแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา ($\mu=3.98$) และ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพราะมีการประชุมปรึกษาหารือ วางแผน กำหนดกิจกรรมและผู้ร่วมงานทุกคนมีความรับผิดชอบในงานที่ทำ ($\mu=3.82$)

ตอนที่ 2 ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้าน
ในเทศบาลตำบลรัษฎา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 4.10

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้าน
ในเทศบาลตำบลรัษฎา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม และรายด้าน

การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น	4.28	0.68	มาก	2
2. ด้านเศรษฐกิจสมดุล	4.23	0.69	มาก	3
3. ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง	4.39	0.85	มาก	1
4. ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	4.13	0.80	มาก	4
รวม	4.26	0.76	มาก	

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้าน
ในเทศบาลตำบลรัษฎา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
($\mu = 4.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก
ไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ($\mu = 4.39$) รองลงมา ด้านครอบครัวมีความ
อบอุ่น ($\mu = 4.28$) ด้านเศรษฐกิจสมดุล ($\mu = 4.23$) และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
($\mu = 4.13$)

ตารางที่ 4.11

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลชัยภูมิ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น เป็นรายชื่อ

สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. ครอบครัวท่านมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน และไม่สามารถประสานความเข้าใจกันได้	4.28	0.64	มาก	5
2. ท่านและสมาชิกในครอบครัวมีความสุข สบายปลอดภัย	4.19	0.60	มาก	8
3. ทุกคนในครอบครัวรับฟังความคิดเห็น และยอมรับเหตุผลซึ่งกันและกัน	4.31	0.66	มาก	3
4. ทุกคนในครอบครัวท่านรักและเคารพ เชื่อฟังท่านเป็นอย่างดี	4.20	0.75	มาก	7
5. ทุกคนในครอบครัวคอยดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความผูกพัน และเอื้ออาทรต่อกัน	4.31	0.74	มาก	3
6. ทุกคนในครอบครัวมีการปรึกษาหารือ เพื่อแก้ไขปัญหาในครอบครัว	4.37	0.73	มาก	1
7. ทุกคนในครอบครัวมีโอกาสอยู่พร้อม หน้ากัน ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน หรือในกรณีที่อยู่คนเดียวไม่สามารถอยู่ พร้อมหน้ากัน แต่มีการติดต่อสื่อสารกัน เช่น โทรศัพท์ จดหมาย อีเมลหรือการส่ง ข้อความต่าง ๆ	4.34	0.68	มาก	2
8. เมื่อเกิดปัญหาในครอบครัวคนใน ครอบครัวของท่านไม่หนีออกจากบ้าน	4.22	0.66	มาก	6
รวมเฉลี่ย	4.28	0.68	มาก	

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : ภูมิศึกษาหมู่บ้าน ในเทศบาลตำบลชัยภูมิ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ทุกคนในครอบครัวมีการปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาในครอบครัว ($\mu = 4.37$) รองลงมา ทุกคนในครอบครัวมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากัน ได้ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน หรือในกรณีที่อยู่คนเดียวไม่สามารถอยู่พร้อมหน้ากัน แต่มีการติดต่อสื่อสารกัน เช่น โทรศัพท์ จดหมาย อีเมลหรือการส่งข้อความต่างๆ ($\mu = 4.34$) ทุกคนในครอบครัวรับฟังความคิดเห็นและยอมรับเหตุผลซึ่งกันและกัน และ ทุกคนในครอบครัวคอยดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความผูกพันและเอื้ออาทรต่อกัน ($\mu = 4.31$)

ตารางที่ 4.12

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : ภูมิศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลชัยภูมิ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจสมดุล เป็นรายข้อ

การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจสมดุล	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. สมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือตนเองได้ และรู้สึกพึงพอใจกับสภาพที่ตนเองเป็นอยู่	4.31	0.60	มาก	3
2. ครอบครัวจะมีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินได้ไว้รับประทานในครอบครัว	4.23	0.57	มาก	5
3. ครอบครัวมีรายได้จากอาชีพเสริม เช่น การปลูกผัก เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ฯลฯ	4.48	0.63	มาก	1
4. ในครอบครัวมีการเก็บออมเงินจากรายได้	4.33	0.60	มาก	2
5. ในครอบครัวมีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายครัวเรือน	4.25	0.74	มาก	4
6. ครอบครัวมีการคำนึงถึงการประหยัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่จำเป็น การประหยัดพลังงาน ไฟฟ้า น้ำประปา	4.00	0.75	มาก	6

(ต่อ)

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจสมดุล	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
7. มีการนำของเก่าหรือชำรุด มาซ่อมแซม เพื่อนำกลับมาใช้เพื่อแทนการซื้อใหม่	4.00	0.93	มาก	6
รวมเฉลี่ย	4.23	0.69	มาก	

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลชัยภูมิ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจสมดุล โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ครอบคลุมมีรายได้จากอาชีพเสริม เช่น การปลูกผัก เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ฯลฯ ($\mu = 4.48$) รองลงมา ในครอบครัวยังมีการเก็บออมเงินจากรายได้ ($\mu = 4.33$) และสมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือตนเองได้ และรู้สึกพึงพอใจกับสภาพที่ตนเองเป็นอยู่ ($\mu = 4.31$)

ตารางที่ 4.13

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลชัยภูมิ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง เป็นรายข้อ

การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. ครอบครัวไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะ วิกฤติทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและ ทางอ้อม	4.46	0.64	มาก	2
2. ทราบว่าการรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันแก้ปัญหา จะทำให้ตนเองและชุมชนสามารถ พึ่งตนเองได้และนำความสุขมาสู่ทุกคน	4.46	0.71	มาก	2

(ต่อ)

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
3. ทำตามคำแนะนำจากราชการหรือเอกชน ในการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน	4.47	0.75	มาก	1
4. ส่งเสริมกลุ่มที่ทำประโยชน์แก่ชาวบ้าน และส่วนรวม	4.23	1.01	มาก	7
5. ภายในกลุ่มต่างๆ สมาชิกควรมีส่วนร่วม คิดและแก้ไขปัญหาเองด้วยการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน	4.26	0.99	มาก	6
6. ชุมชนควรมีการจัดบทบาทการทำงาน การแบ่งกลุ่มย่อยเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย อย่างมีส่วนร่วม	4.40	0.94	มาก	5
7. ในกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนควรมีการตั้ง คณะทำงานชุมชนร่วมกับหน่วยงาน ในท้องถิ่น	4.45	0.92	มาก	4
รวมเฉลี่ย	4.39	0.85	มาก	

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ทำตามคำแนะนำจากราชการหรือเอกชนในการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน ($\mu = 4.47$) รองลงมา ครอบครัวไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม และทราบว่ากรรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาจะทำให้ตนเองและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และนำความสุขมาสู่ทุกคน ($\mu = 4.46$) และในกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนควรมีการตั้งคณะทำงานชุมชนร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่น ($\mu = 4.45$)

ตารางที่ 4.14

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลชัยภูมิ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นรายชื่อ

การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
1. ทุกคนควรช่วยกันใช้วัสดุที่ทำมาจาก ธรรมชาติแทนการใช้ถุงพลาสติก และโฟม	4.23	0.69	มาก	3
2. มีการแยกขยะและนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี	3.92	0.90	มาก	8
3. มีการว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงบนถนน แม่น้ำ ลำคลอง	4.02	1.09	มาก	6
4. สมาชิกในครอบครัวช่วยลดปริมาณการ ใช้ขยะ เช่น การนำกลับมาซ่อมแซม การนำกลับมาใช้ใหม่ ใช้ประโยชน์จาก สิ่งของที่ใช้แล้ว	4.02	0.90	มาก	6
5. สมาชิกในครอบครัวไม่เผาขยะหรือสิ่ง ปฏิกูลให้เกิดควันก่อความรำคาญต่อคน ในชุมชน	4.16	0.84	มาก	4
6. สมาชิกในครอบครัวใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างประหยัด เช่น ประหยัด ไฟฟ้าและน้ำประปา ไม่เปิดทิ้งไว้ โดยไม่จำเป็น	4.24	0.62	มาก	2
7. สนับสนุนช่วยขุดลอกคูคลอง กำจัด วัชพืช ปลูกดอกไม้ ต้นไม้ใหญ่เพื่อความ สวยงามให้ร่มเงาบริเวณหน้าบ้านและ ตามถนนหนทาง	4.16	0.80	มาก	4

(ต่อ)

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	μ	σ	แปลผล	อันดับที่
8. สมาชิกในครอบครัวช่วยกันจัดบ้านเรือน ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยถูก สุขลักษณะ	4.31	0.57	มาก	1
รวมเฉลี่ย	4.13	0.80	มาก	

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนโดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu= 4.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ สมาชิกในครอบครัวช่วยกันจัดบ้านเรือนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยถูกสุขลักษณะ ($\mu=4.31$) รองลงมา สมาชิกในครอบครัวใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด เช่น ประหยัดไฟฟ้าและน้ำประปาไม่เปิดทิ้งไว้โดยไม่จำเป็น ($\mu=4.24$) และทุกคนควรช่วยกันใช้วัสดุที่ทำมาจากธรรมชาติแทนการใช้ถุงพลาสติกและโฟม ($\mu=4.23$)

ตอนที่ 3 ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
พึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลชัยภูมิ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 4.15

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
พึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลชัยภูมิ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y
X	0.618(**)	0.643(**)	0.574(**)	0.662(**)	0.695(**)
X ₂	0.689(**)	0.720(**)	0.575(**)	0.597(**)	0.714(**)
X ₃	0.701(**)	0.658(**)	0.483(**)	0.607(**)	0.693(**)
X ₄	0.659(**)	0.695(**)	0.563(**)	0.629(**)	0.681(**)
X ₅	0.532(**)	0.606(**)	0.490(**)	0.594(**)	0.580(**)
X ₆	0.544(**)	0.618(**)	0.489(**)	0.570(**)	0.585(**)
X ₇	0.537(**)	0.611(**)	0.480(**)	0.565(**)	0.578(**)
X ₈	0.693(**)	0.660(**)	0.527(**)	0.625(**)	0.684(**)

หมายเหตุ. ** $P \leq .01$

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลชัยภูมิ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r=0.695$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถเรียงลำดับคู่ที่มีความสัมพันธ์กันจากสูงไปสุดไปหาค่าสุดได้ดังนี้

ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r=0.662$) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจสมดุล มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r=0.643$) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r=0.618$) และระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็งมีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r=0.574$)

ตอนที่ 4 การพยากรณ์ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการนำตัวพยากรณ์ทั้ง 8 ตัวมาทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได ซึ่งทำให้เกิดกลุ่มตัวพยากรณ์ หรือกลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มของตัวพยากรณ์ หรือกลุ่มของปัจจัยดังกล่าว จัดอยู่ในรูปของสมการซึ่งเรียกว่า สมการถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ตัวแปรพยากรณ์	b	SeB	B	t	Sig
Constant	0.985	0.175		5.632	0.000*
(X ₁) ด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง)	0.417	0.089	0.375	4.656	0.000*
(X ₂) ด้านเศรษฐกิจ	0.220	0.081	0.225	2.726	0.007*
(X ₇) ด้านการมีส่วนร่วม	0.179	0.082	0.176	2.173	0.031*
R = 0.738					
R ² = 0.544					
Adjusted R ² = 0.540					

หมายเหตุ * $P \leq .05$

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่มีผลกระทบเชิงเส้นตรงกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ (Y) พบว่า มีจำนวน 3 ตัว คือ ปัจจัยด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง) (X₁) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (X₂) และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X₇) มีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 54.40 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.738

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบได้ ดังนี้

$$Y = 0.985 + 0.417X_1 + 0.220 X_2 + 0.179 X_7$$

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

$$Z = 0.375ZX_1 + 0.225Z X_2 + 0.176ZX_7$$

4.3.2 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ข้อเสนอแนะการเสริมสร้างการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในเขตเทศบาล
ตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อสนับสนุนปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจและการมี
ส่วนร่วม โดยใช้การสนทนากลุ่ม สรุปได้ดังนี้

4.3.2.1 ด้านเศรษฐกิจ

ซึ่งมีประเด็นการสนทนากลุ่มที่น่าสนใจ ดังนี้

“...ควรมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพอื่นเสริมการทำงาน เช่น
การปลูกพริก ปลูกผัก ทำไร่นาสวนผสมกันมากขึ้นเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนมีรายได้เสริม
ในแต่ละฤดูกาล ...”

(คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

“... การส่งเสริมด้านอาชีพจะส่งผลให้การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบ
ตลาด และการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายของคนในชุมชน ทำให้มีการ
เปลี่ยนแปลงในด้านการประกอบอาชีพอื่นเสริมนอกจากการทำงาน เช่นการทำสวนยาง การเลี้ยงปลา
การปลูกพริก ปลูกผัก ทำปุ๋ยใช้เอง เพื่อลดค่าใช้จ่าย ตลอดถึงการทำงาน เป็นพ่อค้า นักธุรกิจ
ข้าราชการ ช่างฝีมือ และนักการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น ...”

(คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

“...ลักษณะของการสร้างอาชีพเสริม เช่น การปลูกพืชผักต่าง ๆ เป็นการ
เคลื่อนไหวกทางสังคม โดยได้ทันเห็นสภาพการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมในสังคมเกษตรกรรมการทำงาน
ทำสวนไปแสวงหาความสำเร็จความก้าวหน้าในอาชีพอื่นมากขึ้น ...”

(คนที่ 3, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

“...ควรมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพอื่นเสริมการทำงาน เช่น การปลูก
พริก ปลูกผัก ทำไร่นาสวนผสมกันมากขึ้น เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ...”

(คนที่ 4, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

“...ประชาชนต้องมีการใช้ระบบเศรษฐกิจพอเพียงและระบบเศรษฐกิจชุมชน เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาตำบล มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และมีการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ การส่งเสริมรายได้มีการพัฒนาอาชีพหลัก เช่น การทำนา การทำไร่ นาสวนผสม การปลูกพริก ปลูกผัก เลี้ยงวัว เลี้ยงปลา กันมากขึ้น ลดการอพยพย้ายถิ่นฐานไปขายแรงงาน เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ...”

(คนที่ 5, สทนทากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

โดยสรุป ด้านเศรษฐกิจ ควรมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพอื่นเสริมการทำนา เช่น การปลูกพริก ปลูกผัก ทำไร่ นาสวนผสมกันมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากผลการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบตลาด และการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายของคนในชุมชน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการประกอบอาชีพอื่นเสริมนอกจากการทำนา เช่น การทำสวนยาง การเลี้ยงปลา การปลูกพริก ปลูกผัก ทำปุ๋ยใช้เอง เพื่อลดค่าใช้จ่าย ตลอดถึงการทำงาน เป็นพ่อค้า นักธุรกิจ ข้าราชการ ช่างฝีมือ และนักการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น ลักษณะของการสร้างอาชีพเสริมอาชีพนี้เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยได้ทันเห็นสภาพการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมในสังคมเกษตรกรรมการทำนาทำสวน ไปแสวงหาความสำเร็จความก้าวหน้าในอาชีพอื่นมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจแบบเงินสดได้เข้ามามีบทบาทแทนระบบเศรษฐกิจแบบการแลกเปลี่ยน ทำให้ชาวบ้านได้มีการติดต่อกับขายโดยตรงกับพ่อค้าในตัวเมืองมากขึ้น จากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้กลุ่มแกนนำและชาวบ้านในชุมชนตำบลธัญญาจำเป็นต้องทบทวนและการปรับวิธีการทำงาน โดยกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในปัจจุบันทั้งด้าน เศรษฐกิจและปัญหาความยากจน ปัญหาด้านสังคม ด้วยการใช้ระบบเศรษฐกิจพอเพียงและระบบเศรษฐกิจชุมชน เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาตำบล มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และมีการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ การส่งเสริมรายได้มีการพัฒนาอาชีพหลัก เช่น การทำนา การทำไร่ นาสวนผสม การปลูกพริก ปลูกผัก เลี้ยงวัว เลี้ยงปลา กันมากขึ้น ลดการอพยพย้ายถิ่นฐานไปขายแรงงาน เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ด้วยการการจัดทำแผนชุมชน การนำแผนสู่การปฏิบัติ ซึ่งผลที่ตามมาทำให้สามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจได้ในระดับหนึ่งเพราะการได้อยู่ใกล้ชิดกันของคนในครอบครัวเกิดการรวมกลุ่มคนทำงานของคนในชุมชน (เวทีชุมชนศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง วันที่ 4 พฤศจิกายน 2557)

4.3.2.2 ด้านสังคม

ซึ่งมีประเด็นการสนทนากลุ่มที่น่าสนใจ ดังนี้

“...ควรมีการการบริหารจัดการสวัสดิการการจัดการให้แก่ครัวเรือน กลุ่มองค์กรการเงิน การตลาด การจัดการความรู้ มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่นกลุ่มแปรรูปพริก กลุ่มชานา กลุ่มปุ๋ย กลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มวิสาหกิจ โรงสีชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน ...”

(คนที่ 6, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

“...การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้านและมีการบริหารจัดการกองทุน โดยสมาชิกในกลุ่มเอง มีการจัดตั้งกลุ่มสวัสดิการในตำบลเช่น กลุ่มฌาปนกิจ มีศูนย์เรียนรู้ในตำบล ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรการเงินและสวัสดิการในพื้นที่ เทศบาลตำบลธัญญา ...”

(คนที่ 7, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

“...การจัดสรรเป็นเงินค่าปันผล ค่าดำเนินงานของคณะกรรมการ และเงินสวัสดิการให้กับสมาชิก ตามสัดส่วนที่แตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นกับข้อตกลงของสมาชิกกลุ่มซึ่งระบุไว้ภายใต้ระเบียบการดำเนินงานของกลุ่มนั้น ๆ เช่น บางกลุ่มจ่ายเงินปันผล 50 เปอร์เซ็นต์ของกำไร เป็นค่าตอบแทนหรือดำเนินงานของคณะกรรมการ 20 เปอร์เซ็นต์ และเป็นเงินค่าสวัสดิการ 30 เปอร์เซ็นต์ ...”

(คนที่ 8, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

“...กรณีกลุ่มกองทุนหมู่บ้านได้ให้การสนับสนุนเงินทุนกองทุนละ 1 ล้านบาท และมีการเพิ่มวงเงินให้ในกรณีที่กลุ่ม มีความสามารถบริหารเงินผ่านหลักเกณฑ์การประเมินจากหน่วยงานราชการที่เล็งซึ่งส่วนใหญ่เป็นพัฒนาชุมชน บางกลุ่มมีการให้สมาชิกออมเงินเพิ่มเติมทางด้านคณะกรรมการซึ่งทำหน้าที่การบริหารกองทุน ...”

(คนที่ 9, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

โดยสรุป ด้านสังคม ควรมีการการบริหารจัดการสวัสดิการการจัดการให้แก่ครัวเรือน กลุ่มองค์กรการเงิน การตลาด การจัดการความรู้ มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่นกลุ่มแปรรูปพริก กลุ่มชานา กลุ่มปุ๋ย กลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มวิสาหกิจ โรงสีชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์

ในทุกหมู่บ้านและมีการบริหารจัดการกองทุนโดยสมาชิกในกลุ่มเอง มีการจัดตั้งกลุ่มสวัสดิการในตำบลเช่น กลุ่มฌาปนกิจ มีศูนย์เรียนรู้ในตำบล ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรการเงินและสวัสดิการในพื้นที่เทศบาลตำบลัญญา การดำเนินงานของกลุ่มองค์กรการเงินและสวัสดิการ โดยภาพรวม มีเป้าหมายเพื่อการออมเงิน หรือการสะสมทุนของสมาชิก หากผลของการดำเนินกิจกรรมเกิดผลกำไร ทางกลุ่มมีการจัดสรรเป็นเงินค่าปันผล ค่าดำเนินงานของคณะกรรมการ และเงินสวัสดิการให้กับสมาชิก ตามสัดส่วนที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นกับข้อตกลงของสมาชิกกลุ่มซึ่งระบุไว้ภายใต้ระเบียบการดำเนินงานของกลุ่มนั้น ๆ เช่น บางกลุ่มจ่ายปันผล 50 เปอร์เซ็นต์ของกำไร เป็นค่าตอบแทนหรือดำเนินงานของคณะกรรมการ 20 เปอร์เซ็นต์ ปันเงินค่าสวัสดิการ 30 เปอร์เซ็นต์ทางด้านเงินทุนที่สมาชิกสะสมหรือฝากไว้ทางกลุ่มนำไปบริหารจัดการในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นกับทักษะและประสบการณ์ของกลุ่มนั้น ๆ

ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าเป็นการให้สมาชิกกู้ยืม ใช้จ่าย และนำมาชำระคืนเป็นรายเดือนทั้งด้านเงินต้น ดอกเบี้ยรายเดือนพร้อมการสะสมฝากเงินรายเดือนที่สมาชิกกำหนดไว้ในกรณีกลุ่มกองทุนหมู่บ้านได้ให้การสนับสนุนเงินกองทุนละ 1 ล้านบาท และมีการเพิ่มวงเงินไว้ในกรณีที่กลุ่มมีความสามารถบริหารเงินผ่านหลักเกณฑ์การประเมินจากหน่วยงานราชการที่เลี้ยงซึ่งส่วนใหญ่เป็นพัฒนาชุมชน บางกลุ่มมีการให้สมาชิกออมเงินเพิ่มเติมทางด้านคณะกรรมการซึ่งทำหน้าที่การบริหารกองทุน พบว่า ส่วนใหญ่ได้มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกกลุ่ม คณะกรรมการมีอายุหรือวาระของการดำรงตำแหน่งทั้งนี้ ขึ้นกับระเบียบการของกลุ่มนั้น ๆว่าจะให้ดำรงตำแหน่งคราวละกี่ปี เช่นอาจเป็น 2 ปี หรือ 4 ปี หรือตลอดไป (ซึ่งมีอยู่น้อยมาก) ทางสมาชิกของกลุ่มองค์กรซึ่งส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลัญญา เป็นระดับสมาชิกในหมู่บ้าน มีการสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร หากมีค่าสมัครก็จะเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดซื้อจัดหาด้านสมุดการออมของสมาชิกหรือการสะสมเงินหรือสะสมหุ้น ซึ่ง แต่ละกลุ่มจะกำหนดให้สมาชิกถือหุ้นแตกต่างกันไป อย่างเช่น 30 บาทต่อเดือน หรือ 50 บาทต่อเดือนหรือ 100บาทต่อเดือน ทางด้านการจัดสวัสดิการกลุ่มในพื้นที่ที่มีการจัดสวัสดิการตามกำลังของเงินกองทุนสวัสดิการที่มีอยู่ ซึ่งประเภทการจัดสวัสดิการมีวิธีการจัดที่หลากหลาย อย่าง เช่น ค่ารักษาพยาบาลโดยสมาชิกกลุ่มนำไปเสร็จค่ารักษาพยาบาลมาเบิกกับกลุ่มที่ตนสังกัด มากน้อยแค่ไหน ขึ้นกับระเบียบของกลุ่มนั้น ๆ สมาชิกถึงแก่กรรมมอบเงินให้กับสามีหรือภรรยาของผู้เสียชีวิต โดยมีตัวแทนนำไปมอบให้ในงานศพ พร้อมการเป็นเจ้าภาพสวดศพไปด้วย และอื่น ๆ

4.3.2.3 ด้านการมีส่วนร่วม

ซึ่งมีประเด็นการสนทนากลุ่มที่น่าสนใจ ดังนี้

“... มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในครัวเรือน โดยมีภาคีเครือข่ายเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด กาฬสินธุ์ ได้เข้ามาสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน การทำแผนชุมชน การพัฒนากลุ่ม อาชีพ ร้านค้าชุมชน กลุ่มทอผ้า...”

(คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

“... ควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อทำแผนชุมชน ทำแผนพัฒนาเกษตรกร เป็นแผนแม่บทชุมชน แผนพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน พัฒนาคน สร้างการเรียนรู้และการจัดการความรู้ ทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ของตำบล อันประกอบด้วย แผนการพัฒนาตนเอง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและกลุ่มอาชีพ แผนการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนบริหารจัดการ แผนสังคมและวัฒนธรรม จนทำให้เกิด รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่ ...”

(คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

“...การร่วมกันวางแผนจัดทำฐานข้อมูลชุมชน โดยใช้ระบบสารสนเทศทาง ภูมิศาสตร์ (GIS) การนำข้อมูลมาใช้ในการกำหนดค่า วางจุดที่ตั้ง อาณาเขต ด้านการเกษตร การทำ นา โรงสีข้าว วางผังตำบล ระบบสาธารณสุขปโภค ถนน ไฟฟ้าท่อระบายน้ำ บทบาทของภาคีที่ เกี่ยวข้อง หรือคนนอกชุมชนในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการเรียนรู้เพื่อการ พัฒนาอาชีพ ของชุมชน ดังกล่าว ...”

(คนที่ 3, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

“...มีการสร้างการเรียนรู้และการจัดการความรู้ ทำให้ชุมชนสามารถ ขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ของตำบล อันประกอบด้วย แผนการพัฒนาตนเอง แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และกลุ่มอาชีพ แผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนบริหารจัดการ แผนสังคม และวัฒนธรรม จนทำให้เกิดรูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่ ด้วยการสนับสนุนของสถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน (พอช.) และศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเทศบาลตำบลธาตุญา ...”

(คนที่ 4, สนทนากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

“...การจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อทำแผนชุมชน ทำแผนพัฒนา
 เกษตรกร เป็นแผนแม่บทชุมชน แผนพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน พัฒนาคน สร้างการเรียนรู้
 และการจัดการความรู้ ทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ของตำบล อันประกอบด้วย
 แผนการพัฒนาตนเอง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและกลุ่มอาชีพ แผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
 และสิ่งแวดล้อม แผนบริหารจัดการ แผนสังคมและวัฒนธรรม จนทำให้เกิดรูปธรรมความสำเร็จ
 ในพื้นที่ ด้วยการสนับสนุนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และศูนย์พัฒนาครอบครัวใน
 ชุมชนเทศบาลตำบลชัยภูมิร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
 ร่วมกันจัดทำฐานข้อมูลชุมชน ...”

(คนที่ 5, สทนทากลุ่ม, 4 พฤศจิกายน 2557)

ผลการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับด้านการมีส่วนร่วมประชาชนเห็นควรให้มีการสร้าง
 เครือข่ายครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียงมีการจัดการความสัมพันธ์ในชุมชนให้เป็นการสร้าง
 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน ระหว่างครัวเรือน กับครัวเรือน มีการจัดการความสัมพันธ์ด้วยการสร้าง
 เครือข่ายการเรียนรู้ในครัวเรือน โดยมีภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ เช่น
 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เข้ามาสนับสนุนการจัดตั้ง
 กองทุนสวัสดิการชุมชน การทำแผนชุมชน การพัฒนากลุ่มอาชีพ ร้านค้าชุมชน กลุ่มทอผ้า เพื่อ
 ช่วยเหลือสมาชิกและคนในหมู่บ้าน สร้างการเรียนรู้เรื่องการจัดทำการพัฒนาการเรียนรู้ของ
 เครือข่ายครัวเรือนเทศบาลตำบลชัยภูมิ การจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อทำแผนชุมชน ทำ
 แผนพัฒนาเกษตรกร เป็นแผนแม่บทชุมชน แผนพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน พัฒนาคน สร้าง
 การเรียนรู้และการจัดการความรู้ ทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ของตำบล อัน
 ประกอบด้วย แผนการพัฒนาตนเอง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและกลุ่มอาชีพ แผนการจัดการ
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนบริหารจัดการ แผนสังคมและวัฒนธรรม จนทำให้เกิด
 รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่ ด้วยการสนับสนุนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และศูนย์
 พัฒนาครอบครัวในชุมชนเทศบาลตำบลชัยภูมิร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
 สุขภาพ (สสส.) ร่วมกันจัดทำฐานข้อมูลชุมชน โดยใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS)
 การนำข้อมูลมาใช้ในการกำหนดค่า วางจุดที่ตั้ง อาณาเขต ด้านการเกษตร การทำนา โรงสีข้าว
 วางผังตำบล ระบบสาธารณสุขโลก ถนน ไฟฟ้าท่อระบายน้ำ บทบาทของภาคีที่เกี่ยวข้อง หรือ
 คนนอกชุมชนในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพ
 ของชุมชน ดังกล่าว การทำหน้าที่ผู้เชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ไป

คู่กระบวนการพัฒนา เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่สร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดในชุมชนประสานให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้และเครือข่ายชุมชน โดยสรุป ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในเขตเทศบาลตำบลชัยภูมิ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ด้านเศรษฐกิจ ควรมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพอื่นเสริมการทำนา เช่น การปลูกพริก ปลูกผัก ทำไร่นาสวนผสมกันมากขึ้น ด้านสังคม ควรมีการการบริหารจัดการสวัสดิการการจัดการให้แก่ครัวเรือน กลุ่มองค์กรการเงิน การตลาด การจัดการความรู้ มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มแปรรูปพริก กลุ่มชาวนา กลุ่มปุ๋ย กลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มวิสาหกิจโรงสีชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในทุกหมู่บ้านและมีการบริหารจัดการกองทุนโดยสมาชิกในกลุ่มเอง มีการจัดตั้งกลุ่มสวัสดิการในตำบล และด้านการมีส่วนร่วม ควรให้มีการสร้างเครือข่ายครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียงมีการจัดการความสัมพันธ์ ในชุมชนให้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน ระหว่างครัวเรือน กับครัวเรือน มีการจัดความสัมพันธ์ด้วยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในครัวเรือน โดยมีภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ ในการเสริมสร้างการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก หัวหน้าครอบครัวจาก 3 หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้รับความคิดเห็นชอบจากครอบครัวในการเป็นตัวแทนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 314 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 กลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยวิธีหาสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และวิเคราะห์หาสมการ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

5.1.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง) ($\mu = 4.03$) รองลงมา ด้านเศรษฐกิจ ($\mu = 4.00$) ด้านการมีส่วนร่วม ($\mu = 3.99$) ด้านการเมืองการปกครอง ($\mu = 3.97$) ด้านการจัดการ ($\mu = 3.94$) ด้านการรายงาน ติดตามประเมินผล ($\mu = 3.88$) ด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด) ($\mu = 3.85$) และด้านสิ่งแวดล้อม ($\mu = 3.79$)

5.1.2 ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ($\mu = 4.39$) รองลงมา ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น ($\mu = 4.28$) ด้านเศรษฐกิจสมดุล ($\mu = 4.23$) และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ($\mu = 4.13$)

5.1.3 ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

โดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r = 0.695$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยสามารถเรียงลำดับคู่ที่มีความสัมพันธ์กันจากสูงไปสุดไปหาค่าสุด ได้ดังนี้ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r = 0.662$) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจสมดุล มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r = 0.643$) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r = 0.618$) และระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็งมีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r = 0.574$)

5.1.4 ตัวแปรพยากรณ์ที่มีผลกระทบเชิงเส้นตรงกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ (Y)

พบว่า มีจำนวน 3 ตัว คือ ปัจจัยด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง) (X_1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (X_2) และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_7) มีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 54.40 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.738 สามารถเขียนสมการ ได้ ดังนี้ $Z = 0.375 ZX_1 + 0.225 ZX_2 + 0.176 ZX_7$

5.1.5 ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

พบว่า ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตลอดไป ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีความอดทนและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบ้าง ไม่ควรให้ความสำคัญเฉพาะพวกพ้องของตน เพราะจะทำให้การแก้ไขปัญหาไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ ชาวบ้านทุกคน ควรมีการพัฒนาตนเองก่อน และช่วยกันแสดง

ความคิดเห็นในสิ่งที่ถูกต้อง ทุกคนควรร่วมมือกันสร้างความเป็นปึกแผ่นและความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับหมู่บ้านของตนและควรไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งให้มากปัจจุบัน ผู้บริหารบางคนไม่ควรถูกริดในเงินงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านประจำปี ต้องการให้ผู้นำเป็นผู้ตอบสนองโครงการของหมู่บ้าน และควรมีการคัดเลือกโครงการที่มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของหมู่บ้านก่อนที่จะตัดสินใจรับโครงการใดๆ เข้ามาในหมู่บ้าน ควรมีการจัดประชาคมในเรื่องที่เป็นปัญหาใหญ่ของชาติ เช่น ปัญหา ยาเสพติด ควรมีการสนับสนุนด้านกีฬาหรือการเล่นดนตรีเพื่อเยาวชนจะได้ห่างไกลจากยาเสพติด หน่วยราชการควรส่งเสริมกิจกรรมด้านการเกษตรอย่างจริงจัง ควรสร้างโทรศัพท์สาธารณะ ถนนหนทางหรือสะพานข้ามในหมู่บ้านให้มีความสะดวกต่อการนำผลิตผลจากสวนออกสู่ตลาดได้มากยิ่งขึ้น ในหมู่บ้านควรมีห้องสมุดที่มีคุณภาพ ชาวบ้านควรรวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองราคาผลิตผลทางการเกษตร และป้องกันการเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง หน่วยราชการเข้ามามีส่วนช่วยในการทำให้ราคาสินค้าทางการเกษตรมีความเหมาะสมมากขึ้น ราชการควรส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสในการเรียนรู้มีเงินทุนเพื่อสร้างอาชีพเสริมเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านเด็กและเยาวชนรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง และควรนำกฎหมายมาบังคับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดปัญหามลภาวะเป็นพิษทั้งทางน้ำและทางอากาศ หมู่บ้านเป็นสังคมระดับเล็กของชุมชน รัฐและ ชุมชนต้องช่วยกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วยความร่วมมือและสามัคคีกันจะสามารถแก้ปัญหาที่แท้จริงได้ ความเจริญก้าวหน้าของสังคมก็จะเกิดตามมา

5.2 อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่มีความเหมาะสมสำหรับการนำมาอภิปรายผล ดังนี้

5.2.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ได้แก่ ด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง) ด้านเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการเมือง การปกครอง ด้านการจัดการ ด้านการรายงาน ติดตามประเมินผล ด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด) และด้านสิ่งแวดล้อมอาจเป็นเพราะการดำเนินงาน โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบเป็นโครงการฯ ที่ดี ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น รู้จักความพอเพียง และนำแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันสอดคล้องกับการวิจัยของภาวดี ศรีมุกดา (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

: กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีค่าอยู่ในระดับมากทุกตัวชี้วัด และวิศาล ทำสวน (2550) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาหมู่บ้าน ป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

5.2.2 ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น ด้านเศรษฐกิจสมดุล และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญามีการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นได้จากการร่วมมือร่วมใจของประชาชนทุกในพื้นที่ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับการวิจัยของวิศาล ทำสวน (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาหมู่บ้าน ป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก และวิธรา เตียวศิริทรัพย์ (2558, น. 87) ได้ศึกษาผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการดำเนินการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

5.2.3 ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

โดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r=0.695$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยสามารถเรียงลำดับคู่ที่มีความสัมพันธ์กันจากสูงไปสุดไปหาต่ำสุดได้ดังนี้ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r = 0.662$) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจสมดุล มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r = 0.643$) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านครอบครัวมีความอบอุ่น มีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง ($r = 0.618$) และระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็งมีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง

($r = 0.574$) สอดคล้องกับ ภาวดี ศรีมุกดา (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านทรัพยากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับ กานดาพันธุ์ วันทยะ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ คือ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี มีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.05, ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.01, ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.05, ปัจจัยด้านจิตใจมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.05 และปัจจัยด้านสังคมมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.10

5.2.4 ตัวแปรพยากรณ์ที่มีผลกระทบเชิงเส้นตรงกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ (Y)

พบว่า มีจำนวน 3 ตัว คือ ปัจจัยด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง) (X_1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (X_2) และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_7) มีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 54.40 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.738 สามารถเขียนสมการได้ดังนี้ $Z = 0.375ZX_1 + 0.225ZX_2 + 0.176ZX_7$ ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้เพราะ สอดคล้องกับการวิจัยของภาวดี ศรีมุกดา (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ตัวทำนายที่มีประสิทธิภาพในการทำนายแนวโน้ม การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในจังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ปัจจัยด้านจิตใจ และปัจจัยด้านการจัดการ มีอำนาจทำนายร้อยละ 35.40 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่าเท่ากับ 0.595 ได้สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนน มาตรฐาน ดังนี้ $Y = 2.169 + 0.306X_4 + 0.154X_7$ และ $Z = 0.348X_4 + 0.325X_7$

5.2.4.1 ปัจจัยด้านสังคม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งพอจะชี้ได้ว่า หมู่บ้านที่มีความเป็นปึกแผ่นทางสังคมมาก จะมีการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีมาก ผลการศึกษาที่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะสภาพวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสัมพันธ์กันในระดับเครือญาติ ภายใต้ขนบธรรมเนียมประเพณี และภาวะผู้นำ

ซึ่งมีความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงมีอยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมแบบเดิม การรวมกลุ่มกันเกิดขึ้นเพราะผู้นำได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นผู้กำหนดบทบาทหน้าที่ให้คนในชุมชนก้าวเดินไปในทิศทางเดียวกัน มีสภาพทางสังคมที่ไม่แตกต่างกันมาก และกลุ่มที่เป็นญาติพี่น้องก็จะช่วยกันส่งเสริมเพราะเชื่อมั่นว่าเมื่อญาติพี่น้องได้เป็น ผู้นำย่อมเป็นที่พึ่งพาอาศัยช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกันได้ ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียมกัน หรือที่เรียกว่าการ “เลือกที่รัก มักที่ชัง” ขึ้นในสังคมนั้น อันเป็นประเด็นหนึ่งที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งจึงเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการร่วมมือที่แท้จริง และบั่นทอนการเป็นปีกแผ่นของสังคมในชุมชน จากการศึกษาครั้งนี้จึงทำให้ปัจจัยสังคมส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเพราะมีผลจากสภาพสังคมที่ประกอบขึ้นด้วยความรู้สึกผูกพันรักความเป็นครอบครัวเครือญาติซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก การที่ผู้นำเป็นที่พึ่งพาและมีบุญคุณต่อกัน ทำให้บางครั้งมีผลต่อบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ญาติได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันเกิดขึ้นในหมู่บ้านจึงเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกในบางครั้งซึ่งส่งผลกระทบต่อความร่วมมือในลำดับต่อไปสอดคล้องกับการวิจัยของวิศาล ทาสวน (2550) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาหมู่บ้าน ป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเกื้อหนุนที่ส่งผลต่อการบริหารงานให้สำเร็จ ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกทั้ง 5 ด้าน อันได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากร ด้านจิตใจ และด้านสังคม ซึ่งคนในชุมชนสามารถผสมผสานระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกได้อย่างสมดุล

5.2.4.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งพอจะชี้ได้ว่า หมู่บ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจดีมีความมั่นคงมาก จะมีการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดกาฬสินธุ์มีมาก ผลของการศึกษาเป็นเช่นนี้เพราะ สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันอยู่ในช่วงขาลงและเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ยังแก้ไขปัญหาค่าไม่ได้ในในประเทศไทย ผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว โดยไม่มีการผสมผสานกับสภาพอันแท้จริงของประเทศไทย ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี รู้จักประหยัดการออมและลดค่าใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นมีพอสมควร ครอบครัวที่มีฐานะมักจะมีอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นรู้จักการสร้างสิ่งของที่มีความจำเป็นต่อการอุปโภคและบริโภคภายในครัวเรือน สำหรับครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างยากจน มีรายได้หลักจากการรับจ้างทำงานในสวนซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน ไม่มีอาชีพเสริมแต่มีวิถีชีวิตแบบทุนนิยมนั่นคือไม่รู้จักการเป็นผู้สร้างสิ่งของจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเลี้ยงดูตนเองหรือรู้จักการใช้จ่ายพอประมาณ หรือการเก็บออม ชาวบ้านที่ยากจนยังคงใช้เงินเพื่อการซื้ออาหารซึ่งมีอยู่แล้วรอบบริเวณบ้านมารับประทาน แทนการปลูกไว้เพื่อกันแล้วส่วน

ที่เหลือนำไปขาย ทั้งนี้เพราะมีคนจากภายนอกนำสินค้าเข้ามาขายสม่เสมอทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าเพื่อการเกษตรครบถ้วนนโยบายรัฐบาลเร่งรัดให้ทุกหมู่บ้านทำโครงการกองทุนหมู่บ้านทำให้ประชากรทั้ง 3 หมู่ บ้านส่วนใหญ่กำลังมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นกับโครงการกองทุนหมู่บ้านซึ่งมีมูลค่าอยู่ระหว่าง 20,000 บาทขึ้นไป ซึ่งเป็นเงินที่กู้มาเพื่อนำมาซื้อปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชในฤดูกาลหน้า การออมเงินในหมู่บ้านลดต่ำลง และในขณะที่พืชผลทางการเกษตรไม่ค่อยได้ราคา โดยเฉพาะมะนาว ฝรั่ง มีราคาตกต่ำมาก เพราะมีผลไม้ชนิดอื่น ๆ ออกมาพร้อม ๆ กัน ประชาชนในหมู่บ้านยังไม่มีวิธีการแปรรูป หรือถนอมอาหารเพื่อให้มูลค่าของผลิตผลนั้นตกต่ำไปกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจในแต่ละครอบครัวมาตลอด นอกจากนี้ยังพบว่า มีช่องว่างระหว่างคนมีฐานะกับคนยากจนค่อนข้างสูง ผู้ที่มีฐานะยากจนจะเช่าที่ดินจากญาติพี่น้องเพื่อปลูกที่อยู่อาศัย หรือเป็นที่ทำกินและมีรายได้ประจำจากการรับจ้างทำงานตามสวนต่าง ๆ สอดคล้องกับการวิจัยของวิศาล ทำสวน (2550) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาหมู่บ้าน ป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเกื้อหนุนที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานให้สำเร็จ ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกทั้ง 5 ด้าน อันได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากร ด้านจิตใจ และด้านสังคม ซึ่งคนในชุมชนสามารถผสมผสานระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกได้อย่างสมดุล

5.2.4.3 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งพอจะชี้ได้ว่า หมู่บ้านที่มีส่วนร่วมมาก จะมีการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดกาฬสินธุ์มีมาก ผลการศึกษาที่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เพราะ การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ บางครั้งขึ้นกับฐานะทางเศรษฐกิจ ความต้องการ และการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างญาติพี่น้องของผู้นำกับชาวบ้านคนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การตัดสินใจให้ความร่วมมือของชาวบ้านจะมีมากหรือน้อย ส่งผลไปสู่ขบวนการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเพราะขาดการมีส่วนร่วมในการระดมความคิดและข้อเสนอแนะเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการที่แท้จริงของหมู่บ้าน อาจเกิดความเกรงใจเพราะความเป็นญาติจึงไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับผู้นำ การที่ผู้นำไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น จึงเป็นสาเหตุและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม และทำให้การมีส่วนร่วมนั้นไม่มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง สอดคล้องกับการวิจัยของวิศาล ทำสวน (2550) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาหมู่บ้าน ป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า

ปัจจัยเกื้อหนุนที่ส่งผลต่อการบริหารงานให้สำเร็จ ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกทั้ง 5 ด้าน อันได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากร ด้านจิตใจ และด้านสังคม ซึ่งคนในชุมชนสามารถผสมผสานระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกได้อย่างสมดุล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1.1 ด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมของชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ให้มีความสอดคล้องกับการใช้เศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการส่งเสริมสภาพสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมด้านแหล่งรู้ การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในด้านต่าง ๆ

5.3.1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการมีส่วนร่วม ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ควรให้ความสำคัญและผลักดันให้มีกิจกรรม โครงการที่ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลัก 3 ปัจจัยข้างต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรมีการศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง เพื่อจะได้ทราบว่า มีตัวแปรปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงอีก

5.3.2.2 ศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองของเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2541). *คู่มือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง*. กรุงเทพฯ : บริษัทกรุงเทพฯ กระทรวงมหาดไทย.
- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). *การพึ่งพาตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : สภาคาทอликแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา มายด์ พับลิสซิ่ง.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538 ก). *การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน โดยถ้อมมนุษย์เป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ : มายด์ พับลิสซิ่ง.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538 ข). *เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ : มายด์ พับลิสซิ่ง.
- กานดาพันธุ์ วันทยะ. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กิติ คันธา. (2536). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาชนบทกรณีศึกษาอำเภอเวียงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2541). *การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : ฝีกอบรมหลักสูตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตปฏิรูปที่ดิน.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2538). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และวิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2542). *วิพากษ์เศรษฐกิจคิ่นสู่ชุมชน*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นดิงแอนด์พับลิสซิ่ง.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2542). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชอบ เข้มกลัด. (2539). *ธุรกิจชุมชนหนทางสู่การพึ่งตนเองของคนจนในชนบท : กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรทำางแนว อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น*. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- ชุมพลภัทร์ คงธนาจารย์อนันต์. (2551). *การดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ชัชฌา ก้อนจันทเทศ. (2536). การมีส่วนร่วมของสมาชิกนิคมสร้างตนเองในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัย : ศึกษาเฉพาะ กรณีนิคมสร้างตนเองกระเสี้ยว จังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- ชัชฌา ก้อนจันทเทศ. (2537). การมีส่วนร่วมของสมาชิกนิคมสร้างตนเองในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). ธุรกิจชุมชน : เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- น้ำฝน ผ่องสุวรรณ. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสมุทรสงคราม (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2541). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ. (2542). เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เจริญดีการพิมพ์.
- ประเมษฐ์ กาญจนวรางกูร. (2541). การพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองสำหรับสตรี (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประคอง วรรณสุด. (2542). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.
- ประเวศ วะสี (2541). ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ปราณี ชัดดียศ. (2538). เศรษฐศาสตร์การเมืองของการอนุรักษ์ป่าไม้ กรณีศึกษา : ป่าดงใหญ่จังหวัดบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2543). นิเวศเศรษฐศาสตร์ และนิเวศวิทยาการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2541). นโยบายมาตรการส่งเสริมธุรกิจของหน่วยงานภาครัฐเพื่อการพัฒนาตนเองของชุมชนทางรอดของเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พิเชียร สิมป์หวังอยู่. (2530). *การพึ่งตนเองในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศึกษาเฉพาะกรณี โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอ ละหารทราย จังหวัด บุรีรัมย์* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมาน วงศ์อภัย. (2533). *ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ : ศึกษากรณีศูนย์บริการสมาชิกนิคมสร้างตนเองโนนสัง อำเภอ โนนสัง จังหวัดอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พูนศักดิ์ ฐานิกรประดิษฐ์. (2538). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกของไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรัตน์ เฉชะรินทร์. (2527). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภักพัฒนา ทิพย์ประไพ. (2538). *แนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชียกับการอธิบายหมู่บ้านไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทธยา สุวรรณบุรณ์. (2537). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและคณะกรรมการพัฒนาเด็กในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดกำแพงเพชร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ภาวดี ศรีมุกดา. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2533). *พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ด้านศาสนา คุณธรรม และจริยธรรม*. พิษณุโลก : วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม.
- มันทนี ยมจินดา. (2541). *มนุษย์กับธรรมชาติ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- ยุทธพงศ์ สมร. (2551). *การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านร่องกาศใต้ ตำบลร่องกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). *การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : บางกอกบัสส์.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2539). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2539). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพ็ชร. (2542). *พิพากษ์เศรษฐกิจทุนนิยมคืนสู่ชุมชน*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- วิศาล ทำสวน. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจ* พอเพียง : *กรณีศึกษาหมู่บ้าน ป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2545). *การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2541). *แนวทางการดำเนินงานตามนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : ประมวลแนวคิด คำบรรยายและหนังสือสั่งการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. (2541). *เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวความคิดและยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ : ทรงสิทธิ์วรรณ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ สุริชัย หวันแก้ว. (2534). *รายงานการศึกษาเอกสารปัจจัยทางสังคม และวัฒนธรรมในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). *การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ*. กรุงเทพฯ : เอมีเทรตติ้ง.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2542 ก). *การสร้างการประเมินค่าและการใช้ประโยชน์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2542 ข). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2543). *ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัมพันธ์ ภูโพนุลย์. (2542). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ 2. พิทักษ์อักษร.
- สายพิรุณ น้อยศิริ. (2530). *ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาองค์กรประชาชนในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีธนาคารข้าวบ้านโนนขุย ตำบลชุมพวง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิน สื่อสวน. (2530). *ปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาองค์กรประชาชนเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์เครดิต ยูเนียน ชุมชนหลังบ้านมนังคศิลา เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สีลาภรณ์ นาคทรพร และปกรณ์ จิ่งสูงเนิน. (2537). “ภูมิปัญญาชาวบ้าน การแก้ปัญหา
สิ่งแวดล้อม,” *วารสารการศึกษาแห่งชาติ*. 28(5)
- สุชาติ เกตยา. *การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนในเขตอำเภอโพทะเล
จังหวัดพิจิตร (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)* กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุพรรณิ ไชยอำพร. (2529). *แนวความคิดทางทฤษฎีและการวัดความพยายามพึ่งตนเองระดับบุคคล.
เอกสารประกอบการเสวนาวิชาการพัฒนาชุมชนและสหกรณ์* กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2539). *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุริย์พร เหลี่ยมม่วง. (2541). *ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัด
ลำปาง (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)* กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนา
บริหารศาสตร์.
- สุวิมล ตีรกันันท์. (2549). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 6
(ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสน่ห์ จามริก. (2527). *นโยบาย กลวิธี การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนการมีส่วนร่วม
ร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสรี พงศ์พิศ. (2539 ก). *คืนสุรากเหงา : ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน*.
กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ.
- เสรี พงศ์พิศ. (2539 ข). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุฟ.
- เสรี พงศ์พิศ. (2542). *เศรษฐกิจชุมชน ทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้น
ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- อรรถพล อุทุมพร. (2552). *การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในองค์การบริหาร ส่วนตำบล
หารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)*
เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2538). *แผนพัฒนาการศึกษากับการพึ่งตนเอง ในผลกระทบของแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์
พริ้นติ้ง.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). *ภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของชาวไทย*. โครงการกิตติเมธี
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). *ภูมิปัญญาชาวบ้าน 4 ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Cohen, J. M. and Uphoff Norman, T. (1980). *Rural Development Participation : Concepts and Measure for Project Design Implementation and Evaluation*. New York : The
- Heider, Fritz. (1958). *The Psychology of Interpersonal Relations*. New York : John Wiley.
- Hopkins, M. and Van Der Hoeven, Ralph. (1983). *Basic Needs in Development Planning*. Guildford and King's Lynn, Great Britain : Biddles Ltd.
- Huntington, Samuel P. (1968). *Political Order in Changing Societies*. New Haven : Yale University Press.
- Roger, Everett M. and Shoemaker, F.F. (1971). *Communication of Innovations ; Across Cultural Approach*. Second Edition. New York : The Free Press.
- Rostow, W. W. (1991). *The Stages of Economic Growth A Non-Communication Manifesto*. London : Cambridge University Press.
- Singh, K., and Billingsley, B. S. (1998). Professional support and its effects on teachers' commitment. *Journal of Educational Research*, 91, 229 – 239.
- Stogdill, R.M. (1974). *Handbook of Leadership : A survey of theory and research*. New York : Free Press.
- Stogdill, Ralph M. (1974). *Hand Book of Leadership : A Survey of Theory and Research*. New York : Free Press.
- United Nation Organization. (1981). *United Nation Department of Internation Economic and Social Affair. Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development. (Report of The Meeting for The Adhoc Group of Expert.)*. New York : United Nation.
- United Nations Department of International Economic and Social Affairs. (1981). *Popular Participation as a Strategy for Promotion Community – Level Action and National Development : Report of the Meeting of the Ad Hoe*. New York : United Nation.
- Weber, Max. (1966). *The Theory of Social and Economic Organization. (Handerson and Parson Trans) Handerson and Tallcott Parson, (4th ed)*. New York : The free Press.
- Willam W. Reeder. (1974). *Some Aspects of the Informal Social Participation of Farm Families in New York State Cornell University*. New York : Unpublished PhD. Dissertaion.

Williams, Walter. (1971). *Social Policy Research and Analysis : The Experience in The Federal Social Agencies*. New York : American Elsevier Publishing Co.

World Health Organization. (1978). *Report of the International Conference on Primary Health Care*. New York : United Nation.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : หมู่บ้านในเขตเทศบาล

ตำบลรัษฎา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลรัษฎา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้ง 3 หมู่บ้าน ซึ่งมีสถานะเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ข้อแนะนำเกี่ยวกับแบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดนี้มีทั้งหมด 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลทำให้หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลรัษฎา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีจำนวน 39 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลรัษฎา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีจำนวน 30 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีจำนวน 4 ข้อ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

เศรษฐชัย ธารไชย

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

แบบสอบถาม

ชุดที่

--	--	--

ตอนที่ 1 แบบสอบถามการปฏิบัติเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลทำให้หมู่บ้าน ในเขตเทศบาลตำบลรัฐญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างทางขวามือของแต่ละข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงในปัจจุบันของท่านมากที่สุด

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
มิติทางด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง)						
1.	ท่านมีการจัดประชุมเวทีชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกเดือน					
2.	ท่านมีการพูดคุยกันในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน					
3.	มีการแบ่งหน้าที่กันทำงานตามที่ได้ตกลงในเวทีชาวบ้าน					
4.	สมาชิกในครอบครัวท่านมีกิจกรรมร่วมกันสม่ำเสมอ					
5.	สมาชิกในครอบครัวท่านทำงานอยู่ในพื้นที่เดียวกัน					
6.	ท่านมีอาหารบริโภคเพียงพอในครัวเรือนตลอดทั้งปี					
มิติด้านเศรษฐกิจ						
7.	ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ มีเงินฝากสะสมและลดการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น					
8.	ท่านมีงานทำประจำและมีรายได้ตลอดทั้งปี					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
9.	หมู่บ้านของท่านมีเครือข่ายร้านค้าชุมชน ที่ใช้ค้าขายกับชุมชนอื่น					
10.	หมู่บ้านท่านเป็นหมู่บ้านแก้ไขปัญหา ความยากจน					
11.	ท่านปลูกผักสวนครัว เพื่ออุปโภค และ ค้าขาย					
มิติทางด้านการเมืองการปกครอง						
12.	ท่านมีส่วนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นใน เวทีชาวบ้านในหมู่บ้านของท่าน					
13.	ท่านมีส่วนร่วมในเวทีชาวบ้านสม่ำเสมอ					
14.	ผู้นำทางเวทีชาวบ้านของท่านไม่ใช่ผู้นำที่ ทางราชการแต่งตั้งให้					
15.	สภา อบต. ในหมู่บ้านของท่านเปิดโอกาส ให้บุคคลภายนอกมาร่วมรับทราบข้อมูล					
16.	ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของ ท่านเสมอ					
17.	ครัวเรือนในหมู่บ้านของท่านได้รับ ข่าวสารทั่วไป และข่าวสารการประกอบ อาชีพอย่างสม่ำเสมอ					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม						
18.	ท่านและสมาชิกในครอบครัวมีการ อนุรักษ์ป่า และใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างมี ประสิทธิภาพ					
19.	ครอบครัวของท่านทำการเกษตรโดยใช้ ปุ๋ยคอก และปุ๋ยหมักแทนการใช้สารเคมี ในการปราบศัตรูพืช					
20.	หมู่บ้านของท่านมีการจัดระเบียบชุมชน อย่างสม่ำเสมอ					
21.	ท่านและครอบครัวปลูกไม้ยืนต้น และไม้ ผลหลากหลายชนิด					
22.	หมู่บ้านของท่านมีการจัดการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์					
	มิติด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด)					
23.	ครัวเรือนของท่านมีความปลอดภัยใน ชีวิตและทรัพย์สิน					
24.	หมู่บ้านของท่านปลอดยาเสพติดให้โทษ ทุกชนิด					
25.	หมู่บ้านของท่านมีการจัดการกับปัญหา โรคเอดส์ได้					
	การรายงาน ติดตามประเมินผล					
26.	หมู่บ้านของท่านได้มีการรายงานและ ติดตามจากอำเภอทางด้านชุมชนเข้มแข็ง ตลอดอย่างสม่ำเสมอ					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง		ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
27.	หมู่บ้านของท่านได้มีการติดตาม ประเมินผลทางด้านเศรษฐกิจจากระดับ จังหวัด อย่างสม่ำเสมอ					
28.	หมู่บ้านของท่านได้มีการติดตาม ประเมินผล ด้านสิ่งแวดล้อม ยาเสพติด และความปลอดภัยจากทางส่วนราชการ ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ					
การมีส่วนร่วม						
29.	ท่านและครอบครัวได้รับประโยชน์จาก การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน					
30.	ท่านให้ความสำคัญในการทำประโยชน์ เพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สุขของ ตนเอง					
31.	ท่านช่วยสอดส่องดูแลความผิดปกติใน หมู่บ้าน					
32.	ท่านเข้าประชุม และมีส่วนร่วมสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมหมู่บ้านให้ปลอด ยาเสพติด					
33.	ท่านร่วมสนับสนุนแสดงความคิดเห็น เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน					
การจัดการ						
34.	ท่านเข้ารับการอบรมหรือไปศึกษาดูงาน ทันทีที่มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดขึ้น					
35.	ท่านวางแผนและทำงานในโครงการ หมู่บ้านปลอดยาเสพติด					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง		ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
36.	ท่านติดตามประเมินผลงานในโครงการ หมู่บ้านปลอดยาเสพติด					
37.	เมื่อท่านเกิดปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ท่านจะแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา					
38.	ท่านหาทางป้องกัน และมีแนวทาง แก้ปัญหาค่าจะเกิดขึ้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องทำ					
39.	ความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพราะท่านและเพื่อน บ้านประชุมปรึกษาหารือ วางแผน กำหนดกิจกรรมและผู้ร่วมงานทุกคน มีความรับผิดชอบในงานที่ทำ					

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง :
 กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลรัษฎา อำเภอภูกามยาว จังหวัดกาฬสินธุ์
คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างทางขวามือของแต่ละข้อความที่ตรงต่อ
 ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง		ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
ครอบครัวมีความอบอุ่น						
1.	ครอบครัวท่านมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันและไม่สามารถประสานความเข้าใจกันได้					
2.	ท่านและสมาชิกในครอบครัวมีความสุขสบายตลอดไปร่่งโล่งใจ					
3.	ทุกคนในครอบครัวรับฟังความคิดเห็นและยอมรับเหตุผลซึ่งกันและกัน					
4.	ทุกคนในครอบครัวท่านรักและเคารพเชื่อฟังท่านเป็นอย่างดี					
5.	ทุกคนในครอบครัวคอยดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความผูกพันและเอื้ออาทรต่อกัน					
6.	ทุกคนในครอบครัวมีการปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาในครอบครัว					
7.	ทุกคนในครอบครัวมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากัน ได้ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันหรือในกรณีที่อยู่คนเดียวไม่สามารถอยู่พร้อมหน้ากัน แต่มีการติดต่อสื่อสารกัน เช่น โทรศัพท์ จดหมาย อีเมลหรือการส่งข้อความต่าง ๆ					

สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง		ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
8.	เมื่อเกิดปัญหาในครอบครัวคนใน ครอบครัวของท่านไม่หนีออกจากบ้าน					
เศรษฐกิจสมดุล						
9.	ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือ ตนเองได้ และรู้สึกพึงพอใจกับสภาพที่ ตนเองเป็นอยู่					
10.	ครอบครัวของท่านมีการปลูกพืชผักสวน ครัวไว้กินได้ไว้รับประทานใน ครอบครัว					
11.	ครอบครัวของท่านมีรายได้จากอาชีพ เสริม เช่นการปลูกผัก เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ฯลฯ					
12.	ในครอบครัวของท่านมีการเก็บออมเงิน จากรายได้					
13.	ในครอบครัวมีการทำบัญชีรายรับ รายจ่ายครัวเรือน					
14.	ครอบครัวมีการคำนึงถึงการประหยัด รายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก ที่ไม่น่าจำเป็น การประหยัด พลังงานไฟฟ้า น้ำประปา					
15.	ท่านมีการนำของเก่าหรือชำรุด มา ซ่อมแซมเพื่อนำกลับมาใช้เพื่อแทนการ ซื้อใหม่					

สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง		ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
องค์กรชุมชนเข้มแข็ง						
16.	ท่านและครอบครัวไม่ได้รับผลกระทบ จากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจทั้งทางตรง และทางอ้อม					
17.	ท่านทราบว่ากรรวมกลุ่มเพื่อช่วยกัน แก้ปัญหาจะทำให้ตนเองและชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้และนำความสุขมา สู่ทุกคน					
18.	ท่านทำตามคำแนะนำจากราชการหรือ เอกชนในการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนา หมู่บ้าน					
19.	ท่านให้ความร่วมมือและสนับสนุน ส่งเสริมกลุ่มที่ทำประโยชน์แก่ชาวบ้าน และส่วนรวม					
20.	ภายในกลุ่มต่าง ๆ สมาชิกควร มีส่วน ร่วมคิดและแก้ไขปัญหาเองด้วยการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน					
21.	ชุมชนของท่านควรมีการจัดบทบาทการ ทำงาน การแบ่งกลุ่มย่อยเชื่อมโยงเป็น เครือข่ายอย่างมีส่วนร่วม					
22.	ในกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนควรมีการตั้ง คณะทำงานชุมชนร่วมกับหน่วยงานใน ท้องถิ่น					

สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง		ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน						
23.	ทุกคนควรช่วยกันใช้วัสดุที่ทำมาจาก ธรรมชาติแทนการใช้ถุงพลาสติก และโฟม					
24.	ท่านแยกขยะและนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี					
25.	ท่านว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่ทิ้งขยะ สิ่ง ปฏิกูลลงบนถนน แม่น้ำ ลำคลอง					
26.	ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยลด ปริมาณการใช้ขยะ เช่น การนำกลับมา ซ่อมแซม การนำกลับมาใช้ใหม่ ใช้ ประโยชน์จากสิ่งของที่ใช้แล้ว					
27.	ท่านและสมาชิกในครอบครัวไม่เผาขยะ หรือสิ่งปฏิกูลให้เกิดควันก่อความ รำคาญต่อคนในชุมชน					
28.	ท่านและสมาชิกในครอบครัวใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด เช่น ประหยัดไฟฟ้าและน้ำประปา ไม่เปิดทิ้ง ไว้โดยไม่จำเป็น					
29.	ท่านสนับสนุนช่วยขุดลอกคูคลอง กำจัด วัชพืช ปาลูกดอกไม้ ต้นไม้ใหญ่เพื่อความ สวยงามให้ร่มเงาบริเวณหน้าบ้านและ ตามถนนหนทาง					
30.	ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยกันจัด บ้านเรือนให้มีความเป็นระเบียบ เรียบร้อยถูกสุขลักษณะ					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อ 1. บุคคลที่ท่านยึดถือเป็นแบบอย่างและปฏิบัติตามคือใคร เพราะเหตุใด

.....
 .....
 .....

ข้อ 2. อะไรคือสิ่งที่ท่านภูมิใจที่ทำให้หมู่บ้านของท่านมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

.....
 .....
 .....

ข้อ 3. หมู่บ้านของท่านมีความสุขและน่าอยู่เช่นทุกวันนี้เพราะอะไร

.....
 .....
 .....

ข้อ 4. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าตลอดไป

.....
 .....
 .....

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้สละเวลาตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ซึ่งจะ
 ประโยชน์ต่อ หมู่บ้านหรือชุมชนอื่นที่กำลังพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้
 ประสบผลสำเร็จ ต่อไปในอนาคต

นายเศรษฐชัย ธารไชย

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาคผนวก ข

คุณภาพแบบสอบถามการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ข.1

ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อความกับประเด็นที่ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ

ข้อความ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าเฉลี่ย	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4.	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
5.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
7.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8.	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
9.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
10.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
11.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
12.	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
13.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
14.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
15.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
16.	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
17.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
18.	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
19.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
20.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
21.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
22.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
23.	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้

(ต่อ)

ตารางที่ ข.1 (ต่อ)

ข้อความ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าเฉลี่ย	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
24.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
25.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
26.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
27.	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
28.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
29.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
30.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
31.	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
32.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
33.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
34.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
35.	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
36.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
37.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
38.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
39.	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
40.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
41.	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
42.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
43.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
44.	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
45.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
46.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
47.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
48.	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้

(ต่อ)

ตารางที่ ข.1 (ต่อ)

ข้อความ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าเฉลี่ย	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
49	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
50.	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
51.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
52.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
53.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
54.	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
55.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
56.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
57.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
58.	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
59.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
60.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
61.	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
62.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
63.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
64.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
65.	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
66.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
67.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
68.	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
69.	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้

ตารางที่ ข.2

ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ข้อที่	ค่าอำนาจ จำแนก (r_{xy})	ค่าความเชื่อมั่น (α)	ข้อ ที่	ค่าอำนาจจำแนก (r_{xy})	ค่าความเชื่อมั่น (α)
แบบสอบถามตอนที่ 1					
1	0.51	0.97	21	0.68	0.97
2	0.55	0.97	22	0.41	0.97
3	0.59	0.97	23	0.41	0.97
4	0.56	0.97	24	0.77	0.97
5	0.76	0.97	25	0.51	0.97
6	0.36	0.97	26	0.55	0.97
7	0.64	0.97	27	0.54	0.97
8	0.78	0.97	28	0.55	0.97
9	0.52	0.97	29	0.53	0.97
10	0.78	0.97	30	0.54	0.97
11	0.47	0.97	31	0.69	0.97
12	0.67	0.97	32	0.76	0.97
13	0.69	0.97	33	0.69	0.97
14	0.50	0.97	34	0.50	0.97
15	0.60	0.97	35	0.59	0.97
16	0.43	0.97	36	0.35	0.97
17	0.43	0.97	37	0.28	0.97
18	0.47	0.97	38	0.51	0.97
19	0.38	0.97	39	0.57	0.97
20	0.46	0.97			

(ต่อ)

ตารางที่ ข.2 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าอำนาจ จำแนก (r_{xy})	ค่าความเชื่อมั่น (α)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (r_{xy})	ค่าความเชื่อมั่น (α)
แบบสอบถามตอนที่ 2					
40.	0.55	0.97	55.	0.71	0.97
41.	0.89	0.97	56.	0.77	0.97
42.	0.51	0.97	57.	0.45	0.97
43.	0.55	0.97	58.	0.74	0.97
44.	0.79	0.97	59.	0.76	0.97
45.	0.74	0.97	60.	0.75	0.97
46.	0.44	0.97	61.	0.73	0.97
47.	0.50	0.97	62.	0.64	0.97
48.	0.56	0.97	63.	0.66	0.97
49.	0.50	0.97	64.	0.72	0.97
50.	0.59	0.97	65.	0.54	0.97
51.	0.47	0.97	66.	0.38	0.97
52.	0.48	0.97	67.	0.37	0.97
53.	0.52	0.97	68.	0.40	0.97
54.	0.51	0.97	69.	0.48	0.97
ค่าอำนาจจำแนก (r_{xy})			ค่าความเชื่อมั่น (α)		
ระหว่าง 0.31 - 0.74			ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.97		

ภาคผนวก ค

หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่ ศธ ๐๕๔๐.๐๑/ว ๐๘๓๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๑

๑๘ มีนาคม ๒๕๕๗

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน คุณสุรัชย์ นาทองไชย

ด้วย นายเศรษฐชัย ธารไชย รหัสประจำตัว ๕๕๘๒๖๐๑๘๐๑๔ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองกรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาล
ตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตาม
วัตถุประสงค์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
ความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ไพรรณ)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์, โทรสาร ๐ - ๔๓๗๒ - ๕๔๓๘

ที่ ศธ ๐๕๔๐.๐๑/ว ๐๘๓๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๑

๑๘ มีนาคม ๒๕๕๗

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน คุณสุรชัย นาทองไชย

ด้วย นายเศรษฐชัย ธารไชย รหัสประจำตัว ๕๕๘๒๖๐๐๑๘๐๑๔ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองกรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาล
ตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตาม
วัตถุประสงค์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
ความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ไพรรพรณ)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์, โทรสาร ๐ - ๔๓๗๒ - ๕๕๓๘

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โทร. ๓๐๐

ที่ บว. ๖๐๕๒๗/๒๕๕๗

๑๘ มีนาคม ๒๕๕๗

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ

ด้วย นายเศรษฐชัย ธาไพชย์ รหัสประจำตัว ๕๕๘๒๖๐๐๑๘๐๑๔ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองกรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอกลมาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา
- ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
- ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
- อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ไพรวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โทร. ๓๐๐

ที่ บว. ๖๐๕๒๗/๒๕๕๗

๑๘ มีนาคม ๒๕๕๗

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ

ด้วย นายเศรษฐชัย ธารไชย รหัสประจำตัว ๕๕๘๒๖๐๐๑๘๐๑๔ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองกรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาล
ตำบลรัษฎา อำเภอกลमाไสย จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตาม
วัตถุประสงค์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
ความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา
 ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
 อื่นๆ ระบุ.....

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ไพพรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โทร. ๓๐๐

ที่ บว. ๖๐๕๒๗/๒๕๕๗

๑๘ มีนาคม ๒๕๕๗

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน อาจารย์วินัย แสงกล้า

ด้วย นายเศรษฐชัย ธารไชย รหัสประจำตัว ๕๕๘๒๖๐๐๑๘๐๑๔ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองกรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาล
ตำบลรัษฎา อำเภอกลमाไสย จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตาม
วัตถุประสงค์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
ความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา
 ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ไพรรรรถ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โทร. ๓๐๐

ที่ บว. ๖๐๕๒๗/๒๕๕๗

๑๘ มีนาคม ๒๕๕๗

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน อาจารย์วินัย แสงกล้า

ด้วย นายเศรษฐชัย ธารไชย รหัสประจำตัว ๕๕๘๒๖๐๐๑๘๐๑๔ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองกรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตเทศบาล
ตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตาม
วัตถุประสงค์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
ความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาภาษา
 ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
 อื่นๆ ระบุ.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ไพรวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายเศรษฐชัย ธารไชย
วันเกิด	วันที่ 19 มกราคม 2521
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	9/1 ถนนบุญกว้าง ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ 46000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	นักพัฒนาชุมชน ระดับ 6 ว
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	เทศบาลตำบลธัญญา ตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2544	ปริญญาเศรษฐศาสตรบัณฑิต (ศ.บ.) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ.2559	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY